

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Tomáš Vachutka

Veřejná správa na území vojenských újezdů

Disertační práce

Olomouc 2024

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma „Veřejná správa na území vojenských újezdů“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 311 466 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 15. dubna 2024

Tomáš Vachutka

Chtěl bych velmi poděkovat svému školiteli panu doc. JUDr. Jiřímu Jiráskovi, CSc. za trpělivost, vstřícnost, pomoc při psaní práce a velkou podporu po celou dobu studia. Dále bych chtěl poděkovat také všem, kteří mi při psaní disertační práce pomáhali.

Obsah

Obsah.....	3
Seznam použitých zkratek.....	5
Úvod.....	6
Obecné vymezení.....	6
Historické vymezení vojenských újezdů na území současné České republiky.....	8
Ústavněprávní a správně právní aspekty vojenských újezdů.....	10
Správní činnost na území vojenských újezdů a výkon veřejné správy.....	14
1 Historie vývoje vojenských újezdů na území současné České republiky.....	16
1.1 Úvod do historie a vymezení základních termínů.....	16
1.2 Období před r. 1918, zákon o ubytování vojska.....	19
1.3 Období r. 1918-1945.....	22
1.4 Období mezi r. 1949-1968, zákon o vojenských újezdech.....	24
1.5 Období r. 1968-1989.....	31
1.6 Období po r. 1989.....	34
2 Ústavněprávní a správně právní aspekty vojenských újezdů.....	38
2.1 Úvod.....	38
2.2 Obrana státu jako účel vojenských újezdů.....	39
2.3 Zřízení, změna a zrušení vojenského újezdu a újezdního úřadu.....	44
2.4 Vojenské újezdy a právo na samosprávu.....	47
2.5 Vojenské újezdy z hlediska územně správního členění státu.....	57
2.6 Omezení základních práv na území vojenských újezdů.....	59
2.6.1 Obecná východiska k ochraně základních práv.....	59
2.6.2 Omezení vlastnických práv na území vojenských újezdů.....	61
2.6.3 Omezení práva na podnikání na území vojenských újezdů.....	64
2.6.4 Omezení svobody pobytu.....	69
2.6.5 Omezení svobody pohybu.....	71
2.7 Pobyt ozbrojených sil jiných států na území vojenských újezdů.....	79
3 Správní činnost na území vojenských újezdů.....	89
3.1 Úvod ke kapitole.....	89
3.2 Vymezení správy na území vojenských újezdů.....	89
3.3 Vykonavatelé veřejné správy na území vojenských újezdů.....	90

3.4	Působnost veřejné správy na území vojenských újezdů	93
3.5	Úloha normotvorby při správě vojenských újezdů	99
3.6	Správní akty jako forma činnosti správy na území	101
3.7	Opatření obecné povahy jako forma správy na území vojenských újezdů.....	102
3.8	Možnosti veřejnoprávních smluv při správě vojenských újezdů.....	103
3.9	Další formy veřejné správy na území vojenských újezdů	104
4	Závěr.....	106
	Seznam použité literatury	118
	Monografie	118
	Komentáře	119
	Články.....	119
	Příspěvky ve sbornících.....	119
	Právní předpisy	119
	Rozhodnutí a stanoviska.....	126
	Internetové zdroje	126
	Další zdroje.....	129
	Abstrakt	131
	Abstract.....	132
	Seznam klíčových slov / List of key words	133
	Přílohy	134
	Příloha č. 1. Dobové mapy politické situace Československa a sousedních států z r. 1938 a 1949	134
	Příloha č. 2. Ukázky optimalizace vojenských újezdů	135
	Příloha č. 3. Ukázky symbolů vojenských újezdů.....	136

Seznam použitých zkratek

ABGB-Všeobecný občanský zákoník (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch)

AČR-Armáda České republiky

AV ČR-Akademie věd České republiky

BLR-Bulharská lidová republika

ČNR-Česká národní rada

ČR-Česká republika

ČSFR-Česká a Slovenská federativní republika

ČSLA-Československá lidová armáda

ČSSR-Československá socialistická republika

EU-Evropská unie

CHKO-Chráněná krajinná oblast

k.u.k. – císařský a královský (kaiserlich und königlich)

MLR-Maďarská lidová republika

MNO-Ministerstvo národní obrany

NATO-Severoatlantická aliance

NATO SOFA-dohoda mezi smluvními stranami Severoatlantické smlouvy o statutu jejich ozbrojených sil

NDR-Německá demokratická republika

PČR-Parlament České republiky

PLR-Polská lidová republika

SOS-stráž obrany státu

SSSR-Svaz sovětských socialistických republik

USA-Spojené státy americké

ÚV KSSS-Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu

VHÚ-Vojenský historický ústav

VLS ČR, s.p.- Vojenské lesy a statky, státní podnik

VOP CZ, s.p. - Vojenský opravárenský podnik, státní podnik

VÚ-vojenský újezd

v.v.i.- veřejná výzkumná instituce

Úvod

Obecné vymezení

Téma své disertační práce jsem nazval „*Veřejná správa na území vojenských újezdů*“. Název na první pohled poněkud diskutabilní, neboť správa na území vojenských újezdů je především v dikci újezdních úřadů vojenských újezdů, které jsou podřízeny Ministerstvu obrany České republiky¹, čili jedná se typicky o výkon státní správy. Domnívám se však, že tento závěr nemusí být tak docela jednoznačný, neboť podle zákona zajišťování obrany, do 1. 1. 2016 měly újezdní úřady vojenských újezdů v důsledku absence obecní samosprávy na území vojenských újezdů zajišťovat výkon veřejné správy pro civilní obyvatelstvo, které žilo na území vojenských újezdů před optimalizací vojenských újezdů, která proběhla podle zákona č. 15/2015 Sb. zákon o hranicích vojenských újezdů ve znění pozdějších předpisů.² Zároveň obyvatelé vojenských újezdů měli možnost zakládání tzv. občanských aktiv.³ Z pohledu právní teorie by dle mého názoru tato správní činnost, která se svým charakterem vyjímalá někde na pomezí státní správy a samosprávy, mohla odpovídat pojmovému označen tzv. „*ostatní správní činnost*“⁴. Je také možné, že v průběhu psaní disertační práce zjistím, že na území vojenských újezdů je i po provedené optimalizaci vojenských újezdů vykonávána ještě nějaká další veřejná správa, orgánem odlišným od státu.

Termín veřejná správa je pojmově širší. Termín státní správa je spolu se samosprávou a ostatní správní činností složkou veřejné správy. Budu-li zkoumat veřejnou správu na území vojenských újezdů, mohu případně dospět k závěru, že se skutečně omezuje pouze na státní správu. Podle mého mínění se nedopouštím zásadního terminologického pochybení. Spíše se snažím z předběžné opatrnosti před započítím výzkumu nevymezovat příliš úzce, abych mohl do své disertační práce zahrnout i případné dílčí aspekty výkonu správy na území vojenských újezdů.

Každopádně působení jednotlivých složek veřejné správy na území vojenských újezdů je vhodnou výzkumnou otázkou mé disertační práce. Klíčovými výzkumnými otázkami mé

¹ Ust. § 31 zákona č. 222/1999 Sb. o zajišťování obrany ČR, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o zajišťování obrany.

² Zákon č. 15/2015 Sb. zákon o hranicích vojenských újezdů ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o hranicích.

³ Ust. § 38 zákona o zajišťování bezpečnosti ve znění zákona č. 375/2011 Sb.

⁴ Blíže SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 3.vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s.21.

disertační práce jsou, zda vůbec je na území vojenských újezdů vykonávána veřejná správa. Pokud ano, z jakých složek se tato veřejná správa skládá, kdo, resp. které orgány veřejnou správu na území vojenských újezdů vykonávají a jakým způsobem je realizována. Při psaní disertační práce plánuji kombinovat metody deskriptivní, analytickou a normativní. Metodou deskriptivní se pokusím nejprve popsat správní činnost *de lege lata* na území vojenských újezdů za jednotlivá období. Takto učiněná zjištění zkusím analytickou metodou zpracovat, představit silné a slabé stránky veřejné správy na území vojenských újezdů, upozornit na případné nesrovnalosti a komplikace. Normativní metodou pak zasadím získané poznatky do kontextu právního řádu České republiky s přihlédnutím k evropské právní kultuře včetně případných návrhů řešení právní úpravy *de lege ferenda*.

Domnívám se, že moje disertační práce může být přínosem, neboť se nikdo přede mnou s výjimkou dílčích aspektů soustavně a komplexně nezabýval právní problematikou veřejné správy na území vojenských újezdů. Z odborné literatury publikoval prof. Jan Filip článek v *Časopise pro právní vědu a praxi* v r. 2001, ve kterém se zabýval otázkou samosprávy ve spojení s vojenskými újezdy.⁵ Dalším odborným výstupem je příspěvek o vojenských újezdech na odborné konferenci od Dr. Vlastimila Göttingera v r. 2009.⁶ Problematika vojenských újezdů je rovněž stručně zmíněna v učebnici prof. Vladimíra Sládečka v kapitole, pojednávající o správě obrany.⁷

Byť z pohledu správního práva se může veřejná správa na území vojenských újezdů jevit jako marginální záležitost, myslím, že se jedná stále o aktuální téma. V souvislosti s válečným konfliktem na Ukrajině, na Blízkém východě, v Africe a všeobecným nárůstem mezinárodního terorismu, probíhá v naší společnosti v současné době intenzivní diskuse o bezpečnostní politice ČR. Zajišťování bezpečnosti státu je soustavná, z koncepčního hlediska dlouhodobá záležitost, její hlavní náplní je stanovení a zajištění koncového počtu vojáků, jejich výcvik a vybavení. Území vojenských újezdů je s plněním těchto úkolů úzce spjato, neboť právě na území vojenských újezdů dochází k výcviku vojáků a k testování zbraní.

Lze tedy konstatovat, že z hlediska zajišťování bezpečnosti státu je úloha vojenských újezdů klíčová. Každá významnější koncepční změna⁸ v Armádě ČR by se proto měla projevit i ve

⁵ FILIP, Jan. *Vojenské újezdy a realizace práva na samosprávu*. Časopis pro právní vědu a praxi. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2001, roč. 9, č. 23, s. 275-279.

⁶ GÖTTINGER, Vlastimil. Vojenské újezdy kontra místní samospráva-kostlivec v naší veřejnoprávní skříni? In KADEČKA, Stanislav (ed). *Právní regulace místní (a regionální) samosprávy, Sborník ze 4 letního mezinárodního workshopu*. Adamov: Masarykova univerzita, 2009 s. 83-95.

⁷ Blíže SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Správní právo-zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2.vydání. Praha: Leges, 2014, s. 470.

⁸ Např. zvýšení počtu vojáků.

způsobu využívání vojenských újezdů. Poskytnutím prostoru vojenských újezdů k vojenským cvičením plní ČR vůči svým spojencům také své závazky z mezinárodních smluv o společné obraně.

K vojenské problematice právní úpravy vojenství mám osobně blízko a zajímám se o ni. První větší zkušenosti jsem v této oblasti získal při psaní své diplomové a později i rigorózní práce o Mauzoleu padlých Jihoslovanů v Olomouci, kde jsem se zabýval právní úpravou ochrany válečných hrobů. I v návaznosti na tuto práci jsem byl později kontaktován pracovníky územního pracoviště Národního památkového ústavu v Olomouci k právní konzultaci ve vztahu k nakládání s opuštěnými německými hřbitovy ve vysídlených sudetských obcích, které se nacházejí na území Vojenského újezdu Libavá. Tímto způsobem jsem se poprvé setkal s problematikou vojenských újezdů. Při řešení případu opuštěných německých hřbitovů na Libavé jsem měl možnost se seznámit s přerovskou senátorkou a bývalou zástupkyní Veřejného ochránce práv paní RNDr. Jitkou Seitlovou, jež se zabývala především problémy obyvatel, žijících ve vojenském újezdu Libavá. Ze strany paní RNDr. Seitlové jsem zaznamenal vhodné podněty k tématu mé disertační práce.

Historické vymezení vojenských újezdů na území současné České republiky

Disertační práci hodlám rozdělit do několika tematických částí. V první části bych se rád věnoval historickému vymezení vojenských újezdů na území současné České republiky. V rámci této kapitoly bych se rád zaměřil na právní předpisy, které se týkaly vojenských újezdů, zejm. ty, které upravovaly samotnou správu vojenského újezdu. Používám-li ve vztahu k historickému vymezení termínu „*vojenský újezd*“, mám tím na mysli pojetí širší, jelikož vojenské újezdy, v podobě, jaké je známe dnes, jsou vymezeny až v zákoně č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech, ve znění pozdějších předpisů.⁹ V kapitole, zabývající se historickým vymezením vojenských újezdů, bych rád postihнул i předchůdce současných vojenských újezdů tzv. vojenské tábory a vojenské prostory, které existovaly na našem území před rokem 1949. Typicky se bude jednat především o vojenské prostory z období Rakouska-Uherska a tzv. I. Československé republiky. Zajímavé je též období Protektorátu Čechy a Morava, kdy vojenské prostory na našem území sloužily pro zajištění obrany Velkoněmecké říše. Pro období po r. 1949 považuji z hlediska vojenských újezdů za zajímavé působení vojska SSSR na území

⁹ Zákon č. 169/1949 Sb. o vojenských újezdech, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o vojenských újezdech.

našeho státu za okupace po 21. 8. 1968. Dále pak je důležité zmínit postupnou restrukturalizaci vojenských újezdů, související se změnami a potřebami moderní Armády ČR.

Při psaní kapitoly, zabývající se historickým vymezením vojenských újezdů budu používat především deskriptivní metodu, abych, co nejlépe přiblížil úlohu i samotnou správu vojenských újezdů v obdobích, předcházejících současnému stavu, tak, aby byla vysvětlena kontinuita i případná diskontinuita právní úpravy. Méně zastoupena v této části bude metoda analytická, jejímž důsledným užitím bych rád objasnil režim správy vojenských újezdů v průběhu času.

Účelem této části bude dostatečným způsobem přiblížit historii vojenských újezdů, zaznamenat výrazné změny jejich podob a účelu. Zaměřením na předpisy, upravující především správu vojenských újezdů, plánuji vytvořit teoretický základ k lepšímu pochopení aktuální úpravy. Bez znalostí historických událostí a souvislostí nelze dle mého názoru, chápat vývoj vojenských území na našem území. To se projevuje v případě geografického rozmístění vojenských újezdů, určení kapacity vojenských újezdů, ale i jejich správy. Klíčovými jsou události ozbrojených konfliktů, kterých se náš stát účastnil a další události, spojené s bezpečnostními riziky pro stát.¹⁰ Historický vývoj zajištění bezpečnosti státu v souvislosti s úlohou vojenských újezdů může být taktéž vodítkem pro další strategické plánování případně právní úpravu de lege ferenda.

V této části hodlám vymezit základní terminologii, zejména pak definovat pojem vojenský újezd a názvosloví pro další obdobná zařízení sloužící k výcviku ozbrojených sil, jako jsou vojenské výcvikové prostory, vojenské tábory, střelnice, cvičiště atd. Budu se zabývat otázkou, jaká zařízení sloužila v období Rakouska-Uherska na území současné ČR k výcviku ozbrojených sil a na jakém právním podkladu probíhal provoz takových zařízení. Poté budu zkoumat, jakým způsobem reflektoval nově vzniklý čs. stát na změny ve způsobu vedení ozbrojených konfliktů a stoupající ohrožení ze strany sousedních států při organizaci obrany státu ve vztahu k zařízením pro výcvik ozbrojených sil. Budu zkoumat právní podklady pro zakládání a provozování takových zařízení zejména ve vztahu ke správě území. Za období tzv. Protektorátu Čechy a Morava zhodnotím přístup okupační správy k zařízením sloužícím pro výcvik ozbrojených sil a jejich využití.

V další kapitole se budu zabývat obdobím od účinnosti zákona o vojenských újezdech. Budu se věnovat právní problematice v době zakládání vojenských újezdů. Provedu podrobnou analýzu zákona o vojenských újezdech a budu zkoumat provozování vojenských újezdů na

¹⁰ Např. okupace.

základě zákona o vojenských újezdech ve vztahu ke správě území. V samostatné kapitole za období mezi r. 1968 až 1989 bych chtěl postihnout zejména průběh a dopady pobytu ozbrojených sil SSSR na vojenské újezdy v ČSSR. Budu se zabývat relevantními právními podklady a zhodnotím jejich faktické dodržování. Zaměřím se na problematiku jurisdikce na území vojenských újezdů.

V kapitole pojednávající o období po r. 1989 bude mým cílem poukázat na to, jakým způsobem se tehdejší společenské události, jako byly změna státního zřízení nebo rozdělení státu, projeví v požadavcích na obranu státu, a jakým způsobem ovlivnily další fungování vojenských újezdů ve státě. Při psaní této části plánuji využít odbornou historickou literaturu, relevantní právní předpisy.

Ústavněprávní a správně právní aspekty vojenských újezdů

V další části bych se chtěl věnovat vymezení právní úpravy vojenských újezdů z hlediska ústavního pořádku ČR i mezinárodního práva. Ústavní pořádek vytváří rámec pro všechna právní odvětví, proto je logické posuzovat správu vojenských újezdů optikou ústavního práva, které je prodlouženou rukou práva správního. Na aspekty ústavněprávní pak budu plynule navazovat analýzou příslušné agendy správně právní.

Budu se jednak zaměřovat na problematiku bezpečnosti státu, která vyplývá z ústavního pořádku.¹¹ Jelikož je v současné době právní úprava vojenských újezdů zakotvena především v zákoně o zajišťování obrany státu, pokusím se vyložit termín obrana a zasadím jej do kontextu s ústavněprávním pojmem bezpečnost dle ústavního zákona o bezpečnosti. Na základě toho bych chtěl dále vyložit smysl a účel vojenských újezdů pro obranu, potažmo bezpečnost státu jako východisko pro veřejnou jejich správu.

Dále bych se chtěl zabývat problematikou, zřízení, změny a zrušení vojenského újezdu. Budu zkoumat podmínky, za kterých je možno vojenské újezdy zakládat měnit a rušit. Věnovat se budu úloze příslušných institucí, zohledním dopady, které zřízení, změna, příp. zrušení vojenského újezdu mají na další subjekty, zvláště pak na sousední obce. Pokusím se nastínit též možnosti obrany proti takovým negativním dopadům.

Samostatnou kapitolu bych chtěl věnovat otázce výkonu samosprávy na území vojenských újezdů. Posoudím situaci a předpoklady pro výkon samosprávy na území vojenských újezdů v období před optimalizací a po optimalizaci vojenských újezdů. Shrnu

¹¹ Např. ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů dále jen Ústava ČR, nebo ústavní zákon č. 110/1998 o bezpečnosti ČR, ve znění pozdějších předpisů, dále jen ústavní zákon o bezpečnosti.

odborné závěry z doposavad publikované literatury na toto téma. Poukáži na praktické dopady absence samosprávy na zajišťování potřeb civilního obyvatelstva ve vojenských újezdech. Budu řešit právní otázku, zda z ústavního pořádku ČR, příp. ze závazků z mezinárodních smluv vyplývá právo na samosprávu, pokud ano, kdo by mohl být v případě vojenských újezdů nositelem takového práva, a jakým způsobem by bylo možné dosáhnout jeho naplnění. S přihlédnutím k situaci vojenských újezdů se pak pokusím zodpovědět, zda absence samosprávy ve vojenských újezdech znamenala před provedením optimalizace porušení práva a jaký je stav současný.

V další části budu zkoumat vojenské újezdy z hlediska územního členění státu.¹² Provedu analýzu aktuální právní úpravy a budu zjišťovat, jakým způsobem jsou konkrétní vojenské újezdy zařazeny do stávajících územních celků a jak jsou upraveny hranice vojenských újezdů. Chtěl bych se zabývat též otázkou sídel jednotlivých vojenských újezdů.

Mým záměrem v další části bude posouzení omezování základních práv na území vojenských újezdů. Hodlám zjišťovat ke kterým omezením základních práv dochází ve vojenských újezdech a v případě, že ano, tak jakým způsobem a zda jsou tato omezení přípustná z hlediska ústavního pořádku. Zabývat se budu omezením vlastnických práv na území vojenských újezdů, kdo může být vlastníkem movitých a nemovitých věcí na území vojenského újezdu a za jakých podmínek. Budu řešit, jak důsledně jsou zákonné požadavky dodržovány, a zda je omezení vlastnických práv na území vojenských újezdů v souladu s ústavním pořádkem. Dále se budu zabývat omezením práva na podnikání na území vojenských újezdů. Budu zkoumat povahu a specifika podnikání na území vojenských újezdů, kdo a za jakých podmínek je oprávněn vykonávat ve vojenských újezdech výdělečnou činnost a jestli jsou omezení podnikání na území vojenských újezdů ústavně konformní.

Následovat bude zkoumání omezení pobytu na území vojenských újezdů. Krátce zhodnotím poměry v období před provedením optimalizace a současný stav. Zaměřím se na omezení pobytu na území vojenských újezdů, vyložím povahu povoleného pobytu a provedu test ústavnosti těchto omezení.

Dalším řešeným tématem bude omezení pohybu na území vojenských újezdů. V příslušné podkapitole budu řešit, kdo a za jakých podmínek je oprávněn vstupovat na území vojenského újezdu nebo jím projíždět. Budu se zaměřovat zejména na poměry civilních osob. Posoudím nakolik jsou stanovená omezení přijatelná z ústavněprávního hlediska. Budu zkoumat, kdo je oprávněný ke kontrole vstupu na území vojenského újezdu a průjezdu přes něj. Dále se zaměřím

¹² Hlava sedmá Ústavy ČR.

na sankce za porušení omezení vstupu na území vojenských újezdů a postup při sankčním řízení.

V další kapitole plynule navážu a budu se zabývat problematikou působení zahraničních ozbrojených sil na území ČR, opět se zaměřením na vojenské újezdy. Bezpečnost svého území nezajišťuje Česká republika samostatně. Povinností zajistit obranu České republiky jsou vázáni i spojenci České republiky na základě mezinárodních smluv a v důsledku členství v mezinárodních organizacích. Politika kolektivní mezinárodní obrany pochopitelně vyžaduje i koordinaci mezi ozbrojenými silami spojeneckých států, což se v praxi projevuje nejčastěji společnými vojenskými cvičeními, ale případně i dlouhodobým pobytem spojeneckého vojska na území státu. Pro tyto účely musí být vytvořeno patřičné zázemí, které zajišťují vojenské újezdy. Proto bych se rád v této části disertační práce zabýval procedurami, směřujícími k vyslovení souhlasu s působením a pobytem ozbrojených sil cizích států na území ČR. K tomu bude třeba vymezit rozdíly mezi krátkodobým a dlouhodobým pobytem s přihlédnutím k úkolům, které na území státu budou vykonávat, a kontrolu nad nimi.

V případě dlouhodobého pobytu bych se rád zabýval otázkou určení a aplikace rozhodného práva, které se bude na příslušníky ozbrojených sil cizího státu na našem území vztahovat. V rámci kapitoly plánuji postihnout platné mezinárodní smlouvy, na základě kterých mohou ozbrojené síly cizích států působit na území ČR, zejména pak na území vojenských újezdů. Mám v úmyslu zkoumat proceduru povolení vojenských cvičení na území ČR, roli příslušných ústavních orgánů a možnosti jejich kontroly. Uvedené bych zkusil demonstrovat zhodnocením působení ozbrojených sil cizích států na území ČR za vybrané období. Budu zkoumat vnitrostátní právní úpravu působení ozbrojených sil cizích států na území ČR a zaměřím se přitom pochopitelně hlavně na vojenské újezdy. Dále se budu věnovat také mezinárodněprávní úpravě, zejména té, která postihuje mezinárodní kolektivní obranu. Cílem mého zkoumání budou podmínky, za kterých budou příslušníci ozbrojených sil cizích států, příp. další osoby vstupovat na území vojenských újezdů, účastnit se vojenských cvičení, používat vojenskou techniku atd.

Při zpracování druhé části disertační práce plánuji také kombinovat metody deskriptivní, analytickou a normativní. Nejprve se pokusím popsat aktuální stav právní úpravy na ústavněprávní a mezinárodněprávní úrovni, která může mít vliv na vojenské újezdy. Takto popsanou právní úpravu podrobím hlubší analýze se zaměřením na správně právní agendu. Budu zjišťovat, zda může docházet ke kolizím ústavních principů, či zda by se mohly dostat do kolize ústavní předpisy s mezinárodními předpisy. V případě zjištění kolizí, bych se pak

zabýval možnostmi jejich řešení. Dále bych v této části chtěl zkoumat, jak se konkrétně ústavní principy a mezinárodní závazky projevují v zákonné a podzákonné právní úpravě ČR. Na základě těchto poznatků bych pak určil, zda aktuální právní úprava na ústavní a mezinárodní úrovni je dostatečná a plní svou funkci, pokud bych dospěl k opačnému závěru, zkusil bych navrhnout řešení de lege ferenda.

Územní celistvost, svrchovanost a demokratické právní zřízení¹³ patří mezi pojmové znaky státu, jsou to hodnoty, na kterých je třeba bezpodmínečně trvat a aktivně je bránit. Proto jsou základní východiska pro obranu státu deklarovány na té nejvyšší ústavněprávní úrovni. Seznámení s nimi je nezbytné pro pochopení dalších mechanismů, sloužících k obraně státu, upravených typicky už na zákonné a podzákonné úrovni, které souvisejí s vojenskými újezdy a jejich správou. Bez pečlivého studia a interpretace ústavních základů by tyto mechanismy nebylo možné správně interpretovat. Zrovna tak nelze opomenout zmínit též mezinárodní závazky, vyplývající z mezinárodních smluv.

Problematika přítomnosti ozbrojených sil cizích států na území ČR je zásadní z důvodu, že tímto způsobem dochází částečně k omezování svrchovanosti státu. Jedná se však současně i o projev zahraniční a bezpečnostní politiky státu, neboť pouze stát může určit, které ozbrojené síly cizího státu budou na jeho území působit, po jakou dobu a jakým způsobem budou upraveny vzájemné vztahy mezi státem a ozbrojenými silami cizího státu. V novodobých dějinách samostatného státu existují negativní zkušenosti s pobytem ozbrojených sil Velkoněmecké říše v období II. svět. války a SSSR od r. 1968 do r. 1991, kdy se v obou případech jednalo o faktickou okupaci státu. Z tohoto důvodu je zřejmé, že pro část veřejnosti je pobyt příslušníků ozbrojených sil cizích států na území ČR dosud velmi citlivou otázkou.

Při sepisování druhé části disertační práce hodlám vycházet z účinných právních předpisů, především z ústavního pořádku, odborné literatury a judikatury. Taktéž bych chtěl pracovat s texty mezinárodních smluv. Zejména v kapitole o působení ozbrojených sil cizích států ve vojenských újezdech se však nabízí k využití i další zdroje, např. dokumenty publikované vládou, Parlamentem ČR, nebo zprávy z tisku. Tematiku druhé části bych rád konzultoval s odborníky z vojenského prostředí i z akademické sféry.

¹³ Ust. čl. 1. Ústavy ČR.

Správní činnost na území vojenských újezdů a výkon veřejné správy

Ve třetí části se budu věnovat organizaci veřejné správy na území vojenských újezdů a budu zkoumat, jakým způsobem na území vojenských újezdů je veřejná správa vykonávána.

Vymezím správu na území vojenských újezdů obecně, přičemž budu obecné závěry dokládat příklady podle zvláštních předpisů. S ohledem na rozdílné pojmosloví v oblasti správního práva budu vycházet při zpracování této části disertační práce především z olomoucké právní terminologie, reprezentované prof. Vladimírem Sládečkem, budu se snažit zohlednit i jiné autory. Nejdříve provedu teoretické zařazení správy na území vojenských újezdů v kontextu správního práva. Odliším veřejnou správu od soukromé a budu zkoumat povahu správy na území vojenských újezdů a upozorním na některá specifika, která jsou s vojenskými újezdy spojena.

V další kapitole se budu zabývat problematikou vykonavatelů správy na území vojenských újezdů. Obzvláště se budu věnovat újezdním úřadům vojenských újezdů a Ministerstvu obrany, které při správě vojenských újezdů zaujímají klíčovou úlohu. Nechci opomenout i další orgány, které plní úlohu při správě na území vojenských újezdů např. strážnebo Vojenskou policii.

Poté budu zkoumat působnost veřejné správy na území vojenských újezdů. Budu se zabývat působností územní i věcnou. Při zpracování věcné působnosti se zaměřím zejména na problematiku újezdních úřadů vojenských újezdů. Pokusím se újezdní úřady blíže charakterizovat z hlediska jejich působnosti, vymezím stávající újezdní úřady současných vojenských újezdů a jejich sídla. Dále budu zkoumat postavení přednosta újezdního úřadu, podmínky pro jeho jmenování, náplň činnosti přednosta újezdního úřadu a možnosti zastupování přednosta po dobu jeho nepřítomnosti. Mimo přednosta újezdního úřadu bych se chtěl věnovat postavení a zařazení další pracovníků újezdního úřadu. Chtěl bych se vyjádřit i k problematice symboliky, kterou užívají újezdní úřady. Zajímá mě, na jakých právních podkladech újezdní úřady symboliku užívají a rád bych vyjádřil i jistou polemiku o vhodnosti používání symbolů újezdními úřady.

Poté se budu zabývat jednotlivými formami činnosti správy na území vojenských újezdů. Nejprve budu v souvislosti se správou vojenských újezdů řešit normotvorbu, zaměřím se na vydávané podzákoné předpisy-nařízení a vyhlášky. Chtěl bych také zkoumat normotvorbu újezdních úřadů jako jsou např. výnosy přednosta újezdního úřadu, nařízení atd.

V další kapitole se budu věnovat problematice správních aktů, uvedu příklady nejčastěji vydávaných správních aktů, které jsou pro správu vojenských újezdů typické. Bude se jednat

o správní akty vydávané na podkladě zákonů upravujících obranu i zákonů upravující běžnou správu. V souvislosti se správními akty bych chtěl také stručně zmínit vydávání individuálních služebních aktů.

Další z forem činnosti správy na území vojenských újezdů, které bych chtěl zkoumat, bude opatření obecné povahy. Uvedu příklady opatření obecné povahy, která jsou vydávána za účelem správy vojenských újezdů. V příslušné kapitole bych rád zhodnotil i povahu režimových a bezpečnostních opatření, což jsou dokumenty vydávané újezdními úřady ke správě vojenských újezdů.

Poté se budu zabývat možnostmi uzavírání veřejnoprávních smluv v souvislosti s vojenskými újezdy. Budu zjišťovat, jestli jsou takové smlouvy uzavírány, v případě, že ano, na jakém zákonném podkladě a za jakých podmínek. Zhodnotím vhodnost veřejnoprávních smluv jako formy správní činnosti a případně další předpoklady *de lege ferenda*. Poté mám v úmyslu analyzovat další formy správní činnosti na území vojenských újezdů.

Při výzkumu veřejné správy na území vojenských újezdů, hodlám využívat kombinaci tří zavedených metod, tj. deskriptivní, kdy se pokusím nashromáždit předpisy, upravující veřejnou správu na území vojenských újezdů a informace o faktickém způsobu provádění této veřejné správy. Analytická metoda by byla hlubším rozbořem získaných poznatků a na základě normativní metody bych se pokusil teoreticky zamyslet nad chráněnými hodnotami.

Při psaní této části hodlám pracovat s různými správními předpisy, odbornou literaturou, případně i s judikaturou. Své teoretické poznatky chci konzultovat s představiteli správy vojenských újezdů. Věřím, že i tato část disertační práce bude přínosná, neboť se povahou veřejné správy na území vojenských újezdů a jejím výkonem dosud soustavně nikdo nezabýval.

1 Historie vývoje vojenských újezdů na území současné České republiky

1.1 Úvod do historie a vymezení základních termínů

Pro účely disertační práce považuji za důležitou historickou analýzu právní úpravy vojenských újezdů na území ČR s přihlédnutím ke správním činnostem na území vojenských újezdů. Dále bych chtěl poukázat, jaký vliv měly historické události zejména 20. století na podobu a charakter vojenských újezdů. Byla to totiž vždy obranná politika státu, která určovala podobu vojenských újezdů. Stručně bych rád též shrnul samotnou historii vojenských újezdů na území ČR.

Při psaní kapitoly historického vymezení vojenských újezdů budu postupovat chronologicky, od nejstaršího období k současnosti. Pro lepší pochopení problematiky vojenských újezdů se pokusím již v úvodu vymezit základní terminologii vojenských zařízení. Klíčovými termíny jsou vojenský újezd, vojenský výcvikový tábor, vojenský výcvikový prostor, vojenské cvičiště a vojenská střelnice. Termín vojenský újezd je současně právním pojmem. Do právního řádu tehdejší Československé republiky byl zaveden v r. 1949 v souvislosti s účinností zákona č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech.¹⁴ Zákon o vojenských újezdech však výslovně neuváděl definici vojenského újezdu.

Samotný termín újezd má pak na území Českých zemí dlouhou tradici. Byl jím totiž ve středověku označován „zvláštní druh územního členění“¹⁵ – „větší soubor polností; panství s polnostmi několika obcí“.¹⁶ Termín újezd souvisel s procesem středověké kolonizace, kdy panovník přenechával v některých částech země organizaci kolonizace jednotlivým šlechticům.¹⁷ Jednalo se o území v nekultivované krajině, ve vyšších polohách nebo v pohraničních pralesích.¹⁸ „Panovník nejčastěji uděloval šlechticům dědičně ucelené pozemkové celky, tzv. újezdy (název podle toho, že panovník či jeho zástupce objel darované území).“¹⁹ Tradici středověkých újezdů na území ČR dokládají mimo jiné též názvy některých obcí, ve kterých se objevuje slovo újezd.²⁰ Termínem „*ujezd*“ v ruštině „*yéзд*“ pak byla

¹⁴ Zákon č. 169/1949 Sb., o vojenských újezdech, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o vojenských újezdech.

¹⁵ *Ilustrovaný encyklopedický slovník III. díl Pro-Ž*. 1. vydání. Praha: ACADEMIA, nakladatelství Československé akademie věd 1982, s. 669.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ BÍLÝ, Jiří, L. *Právní dějiny na území České republiky*. Praha: Linde Praha a.s., 2003. s. 55.

¹⁸ BÍLÝ, Jiří, L. *Právní dějiny...* s. 55 a s. 77.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Jako příklad lze uvést městys Velký újezd v Olomouckém kraji, který sousedí s Vojenským újezdem Libavá.

v carském Rusku označována administrativně správní jednotka, část gubernie.²¹ V československé právní terminologii se vyskytuje v případě školské správy termín „*školní újezd*.“²² Pro shora uvedené historické formy újezdů a současné vojenské újezdy pak platí za společné, že se jedná o zvláštní administrativní jednotky, jež jsou řídcem osídleny a nacházejí se spíše na periferii území státu.

V současné době legální definice vojenského újezdu vyplývá z ust. § 30 odst. 1 zákona č. 222/1999 Sb. o zajišťování obrany ČR, ve znění pozdějších předpisů: „*Vojenský újezd je vymezená část území státu určená k zajišťování obrany státu a k výcviku ozbrojených sil. Újezd tvoří územní správní jednotku...*“²³ Vojenský újezd je tak samostatná administrativní jednotka, která se odlišuje od základních územních samosprávných celků a náleží toliko k vyšším územním samosprávným celkům. Pro vojenské újezdy je charakteristické, že jsou vymezeny rozsáhlejší územím,²⁴ slouží především k zajištění vojenských/obránných účelů. Řízením vojenského újezdu je pověřena vojenská správa, která kromě naplnění hlavního účelu vojenského újezdu,²⁵ plní i další úkoly, jež jsou spojeny s provozem a hospodařením na území vojenského újezdu. V minulosti vojenská správa zajišťovala též péči o potřeby civilních obyvatel, kteří měli na území vojenských újezdů trvalý pobyt.²⁶

Oproti termínu vojenský újezd je třeba vymezit termíny pro další vojenská zařízení,²⁷ jakými jsou vojenský výcvikový tábor, vojenský výcvikový prostor, vojenské cvičiště, vojenská střelnice. Jedná se o účelová vojenská zařízení, zaměřená dle své specializace k plnění vojenských účelů, především pak ve výcviku vojáků a testování vojenské techniky. Vojenská cvičiště-v němčině „*der Exerzierplatz*“ a střelnice-v němčině „*der Schießplatz*“ náležejí

²¹ GÖTTINGER, Vlastimil. Vojenské újezdy kontra místní samospráva-kostlivec v naší veřejnoprávní skříni? In KADEČKA, Stanislav (ed). *Právní regulace místní (a regionální) samosprávy, Sborník ze 4 letního mezinárodního workshopu*. Adamov: Masarykova univerzita, 2009 s. 85.

²² Školním újezdem se rozuměl souhrn místních obcí nebo jejich částí, přiškolených k měšťanské škole nebo měšťanským školám zřízeným v těže školní obci, když její obvod nebo souhrn jejích obvodů přesahuje území školní obce. Blíže BUZEK, Kamil. *Školství. Slovník veřejného práva československého*, Svazek IV. Praha, Reprint původního vydání, Eurolex Bohemia s.r.o. 2000, s. 824.

²³ Zákon č. 222/1999 Sb. o zajišťování obrany ČR, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o zajišťování obrany.

²⁴ V rozsahu přesahujícím území cca několika základních územních samosprávných celků. Konkrétně pak Vojenský újezd Hradiště má rozlohu 28 081 ha, rozloha Vojenského újezdu Libavá činí 22 710 ha, Vojenský újezd Boletice se rozkládá na území s rozlohou 16 559 ha a rozloha Vojenského újezdu Březina čítá 14 983 ha. Blíže: *Informace o vojenských újezdech*, [online]. acr.army.cz, [cit. 14. července 2022]. Dostupné na <<https://acr.army.cz/scripts/detail.php?id=215/>>.

²⁵ Tj. zajišťování obrany státu a k výcviku ozbrojených sil

²⁶ Tj. v období před provedením optimalizace vojenských újezdů.

²⁷ Vlastimil Göttinger užívá termín „vojenské objekty“. Blíže: GÖTTINGER, Vlastimil. Vojenské újezdy kontra místní samospráva... s.85.

k zařízením spíše prostorově méně náročným²⁸ a jsou více účelově zaměřeny²⁹ než vojenské výcvikové prostory/tábory. Termíny vojenské výcvikové prostory a vojenské výcvikové tábory jsou zaměnitelné, znamenají fakticky totéž. Termín „vojenský výcvikový prostor“ má svůj předobraz v německém termínu „*der Truppenübungsplatz*“, tento byl používán na našem území v období tzv. Protektorátu Čechy a Morava. Po druhé světové válce byla termínem vojenský výcvikový prostor označena ta část vojenských újezdů, která přímo sloužila k výcviku vojska.

Termín vojenský výcvikový tábor byl právním pojmem, používaným v období první Československé republiky a po druhé světové válce do r. 1949, kdy se z vojenských výcvikových táborů staly vojenské újezdy. Pojem vojenský výcvikový tábor je uveden ve vyhlášce č. 11/1947 Sb., o vyvlastnění k účelům vojenských výcvikových táborů.³⁰ Vyhláška však žádnou bližší definici vojenského výcvikového tábora neuváděla. V období Rakouska-Uherska byl pak používán pojem „vojenský tábor“ - v němčině „*der Militärlager*“.³¹ Samotný termín tábor je pak synonymem dříve používaného pojmu ležení - v němčině „*der Lager*“, kdy oba termíny označují zařízení ke krátkodobému ubytování vojáků.³² Termín tábor v uvedeném významu má pak svůj původ v tradičním husitském názvosloví,³³ který byl původně odvozen od biblické hory Tábor nacházející se na území současného státu Izrael.

V každém případě žádné ze shora uvedených vojenských zařízení nemůže být považováno za vojenský újezd, neboť se nejedná o samostatnou administrativní jednotkou ve vztahu k územním samosprávným celkům. Proto se uvedená vojenská zařízení nacházejí vždy na území základního územního samosprávného celku nebo na území vojenského újezdu, a to bez ohledu na specifika jejich provozování. Naopak vojenský újezd nikdy nemůže být součástí např. vojenského výcvikového prostoru, jelikož se jedná o pojem významově širší. Vojenský újezd jako takový je vždy součástí vyššího územního samosprávného celku.

Z hlediska historickoprávní periodizace, člením kapitoly do pěti základních historických úseků. První kapitola zahrnuje období do r. 1918, čemuž odpovídá období před rozpadem Rakouska-Uherska, poté období od r. 1918 do r. 1949, což je období první

²⁸ Neplatí však absolutně, výjimku mohou tvořit např. dělostřelecké střelnice. Na druhou stranu vojenská cvičiště bývají běžně součástí kasáren - v němčině „*die Kaserne*“.

²⁹ Ve smyslu činnosti.

³⁰ Vyhláška č. 11/1947 Sb., o vyvlastnění k účelům vojenských výcvikových táborů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen vyhláška o vyvlastnění z r. 1947.

³¹ Např. k.u.k. Militärlager Milowitz. Blíže ŘEHOUNEK, Jan. *Osudové okamžiky: sto let vojenského výcvikového prostoru Milovice-Mladá*. 1. vydání. Nymburk: Kaplanka pro Svazek obcí Svatojiřský les, 2006, s. 21.

³² Oproti tomu k dlouhodobému ubytování vojáků slouží kasárny - v němčině „*die Kaserne*“. K tomu též VOREL, Jaroslav. *Ubytování vojska. Slovník veřejného práva československého*, Svazek V. Praha, Reprint původního vydání, Eurolex Bohemia s.r.o. 2000, s. 4-5.

³³ Období husitství je jedním z hlavních zdrojů tradic československé a též české branné moci.

Československé republiky, období tzv. Protektorátu Čechy a Morava a krátký časový úsek po skončení druhé světové války před nabytím účinnosti zákona o vojenských újezdech. Toto období je charakteristické zejména tím, že v něm teprve docházelo k ustanovování a specializaci vojenských výcvikových zařízení. Tyto pak ještě nevykonávaly samostatně správní agendu a později se staly základem pro vytvoření vojenských újezdů.

Další část bude navazovat obdobím od nabytí účinnosti zákona o vojenských újezdech do r. 1968. V této kapitole se zaměřím na konkrétní podobu vymezení vojenských újezdů. Větší prostor věnuji analýze zákona o vojenských újezdech. Samostatnou kapitolu věnuji období po r. 1968 a situaci související s invazí vojsk Varšavské smlouvy na území Československé socialistické republiky v r. 1968, kdy v důsledku tzv. dočasného pobytu sovětských vojsk byli ve vojenských újezdech na území Československé socialistické republiky dlouhodobě dislokováni příslušníci sovětské armády.

Období po r. 1989 pak přináší novou koncepci obrany státu, která společně s demokratizačními změnami ve společnosti vede k požadavku na efektivní využívání území, což znamená průběžné revize a změny i v případech vojenských újezdů.

1.2 Období před r. 1918, zákon o ubytování vojska

V období před nabytím účinnosti zákona o vojenských újezdech vojenské újezdy jako samostatné administrativní jednotky na území dnešní ČR neexistovaly. Pro toto období je typické zřizování vojenských výcvikových prostorů/táborů, vojenských cvičišť a vojenských střelnic, kdy pak některé z uvedených vojenských zařízení se staly základem pro budoucí vojenské újezdy.

Pro výcvik vojáků dlouhou dobu postačovala menší vojenská zařízení typu cvičiště nebo střelnice.³⁴ Bylo to dáno jednak způsobem vedení boje, který nebyl tehdy dosud příliš rozvinutý. Základní složky armády totiž zatím tvořily pěchota, jezdeckvo a dělostřelectvo, pro jejichž výcvik byla tato vojenská zařízení dostatečná. Dalším důvodem byla geografická poloha Zemí Koruny České v rámci Rakouska-Uherska. Země Koruny české sousedily po celé vnější hranici Rakouska s Německým císařstvím, které bylo tou dobou spojencem Rakouska-Uherska. Střelnice a cvičiště bývaly přidruženy ke stálým vojenským posádkám a tato zařízení nepřevyšovala místního významu. Neexistuje tak ani ucelená historická evidence vojenských

³⁴ Jako příklad lze uvést vojenskou střelnici v Kobylisích, která byla zřízena v r. 1890, v současnosti národní kulturní památka-Památník protifašistického odboje. Blíže: *Kobyliská střelnice-Památník protifašistického odboje*, [online]. www.pamatkovykatolog.cz, [cit. 8. srpna 2022]. Dostupné na <https://www.pamatkovykatolog.cz/kobyliska-strelnice-pamatnik-protifasistickeho-odboje-12849530/>.

zařízení tohoto typu. Nejstarší snahy o vybudování ucelenějších vojenských zařízení na našem území se datují do období přelomu 19. a 20. století, což souvisí s modernizací rakousko-uherské armády po válečných neúspěších z druhé poloviny 19. století.³⁵ První moderní výcvikový prostor na našem území zřízený za období Rakouska-Uherska byl vojenský tábor Milovice,³⁶ který byl založen v r. 1904.³⁷

Právním podkladem pro zřizování vojenských zařízení v období Rakouska-Uherska byl zákon č. 93/1879 ř.z., o ubytování vojska.³⁸ Zákon o ubytování vojska rozlišoval v ust. § 7 předměty ubytování, a to ubytování a vedlejší potřeby³⁹ a jiné prostory a potřeby vedlejší,⁴⁰ „*kterých jest třeba pro vojenská oddělení jich velitelstva a štáby.*“ Zákon o ubytování vojska pak upravoval především problematiku ubytování. Z celkem 57 ustanovení paragrafů v zákoně jsou pouze v posledních třech paragrafech upravena „*ustanovení stran opatření vojenských cvičišť, střelnic, jízďáren, míst cvičebných, míst ku koupání a plavení koní*“.⁴¹ Ust. § 55 zákona o ubytování vojska bylo ustanovením definičním. Bylo stanoveno, že cvičiště, střelnice, jízďárny, tělocvičny, místa cvičebná, místa ku koupání, jakož i místa ku plavení koní náležejí k vedlejším potřebám ubytovacím podle § 7 odst. 2 zákona o ubytování vojska. Jednalo se o zařízení potřebná v případě „*trvalého neb přechodního ubytování.*“⁴² Bylo preferováno, aby tato zařízení byla zřizována na území obsádkové (garnisonní obce).⁴³ Pouze v případě, že na území obsádkové obce nebyly vhodné pozemky nebo místa a současně se jevílo „*zjednání jich mimo obec obsádkovou vhodným z hospodářských neb finančních ohledů, bez újmy zájmů vojenských*“, měla být tato místa vyhledána a opatřena v nejbližších obcích.⁴⁴ Kromě zájmů vojenských tak při zřizování uvedených zařízení byl tak také kladen důraz na dostupnost těchto zařízení a celkovou hospodárnost. Přístupové cesty k uvedeným zařízením

³⁵ ŘEHOUNEK, Jan. *Osudové okamžiky: sto let vojenského výcvikového prostoru Milovice-Mladá*. 1. vydání. Nymburk: Kaplanka pro Svazek obcí Svatojiřský les, 2006, s. 5.

³⁶ Pozdější vojenský výcvikový prostor Mladá, ze kterého byl v r. 1949 vytvořen Vojenský újezd Milovice.

³⁷ ŘEHOUNEK, Jan. *Osudové okamžiky*...s. 6.

³⁸ Zákon daný dne 11. června 1879, kterýmž se upravuje pro království a země v říšské radě zastoupené způsob, dle něhož se mají v době míru pro stálé vojsko, námořnictvo a obranu zemskou opatřovati nutná ubytování a potřeby vedlejší-zákon č. 93/1879 ř.z., o ubytování vojska, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o ubytování vojska.

³⁹ Ust. § 7 odst. 1 zákona o ubytování vojska.

⁴⁰ Ust. § 7 odst. 2 zákona o ubytování vojska

⁴¹ Částka čtvrtá zákona o ubytování vojska.

⁴² Podle § 2 zákona o ubytování vojska „*ubytování jest trvalým, když se děje na základě stálé dislokace (rozložení) vojska v době míru. Ubytování přechodní nastane při pochodech (průchodem), soustředování, při polních cvičeních, při vyslání za zvláštním účelem komandovaných oddělení, vůbec následkem a po dobu trvání příčin dočasných.*“

⁴³ Ust. § 56 odst. 1 zákona o ubytování vojska.

⁴⁴ Tamtéž.

byly hrazeny na náklady vojenské správy.⁴⁵ Zákon předpokládal, že v případě pozemků potřebných ke zřízení uvedených zařízení dojde k nabytí vlastnického práva nebo práva k jejich užívání vojenskou správou.⁴⁶ Mělo se tak „*díti cestou mírné shody*“ a v případě, že se dohodu nepodařilo sjednat, vyvlastněním podle ust. § 365 občanského zákoníku.⁴⁷

Rozměry pro cvičiště, střelnice, tělocvičny, jízdárny a místa cvičebná byly upraveny v příloze F zákona o ubytování vojska.⁴⁸ Výkaz F „*o cvičebných, pro vycvičení vojska potřebných místech*“ určoval pro jednotlivá zařízení v závislosti na velikosti a typu konkrétní vojenské jednotky velikost konkrétního zařízení-délku a šířku v metrech a celkovou výměru v hektarech. Stanovil též další požadavky na místa určená ke zřízení cvičebných zařízení. Jednalo se o polohu místa, kdy nejčastěji byly stanoveny vzdálenost od obsádkové obce, od vodního toku nebo ubytovacího zařízení vojska, a dále vlastnosti místa, mezi které náležely např. požadavky na rozměry místa, tvrdost půdy, zřízení přístupových cest, v případě zřizování střelnic též směr větru. Výkaz F upravoval požadavky pro tato cvičební zařízení: cvičiště,⁴⁹ technická cvičiště,⁵⁰ místa ku zřízení elementárních střelnic pro pěchotu,⁵¹ místa ku cvičení se ve střelbě harcovnické,⁵² střelnice dělostřelecké, zároveň technická cvičiště,⁵³ místa ku zřízení otevřených jízdáren neb škol vozatajských⁵⁴ a tělocvičny.⁵⁵

Zákon o ubytování vojska umožňoval vojenské správě využívat pro cvičení vojska i další prostory půdy, a to v případě, kdy pro cvičení nedostačovala místa podle § 55 zákona o ubytování vojska.⁵⁶ Jednalo se o mimořádná vojenská cvičení ad hoc. Zákon ukládal, aby při těchto vojenských cvičeních bylo „*šetřeno vzdělávaných polností*.“ Proto měla být při jejich plánování brána v úvahu také vhodná doba, „*aby se předešlo rušení hospodářské polní i lesnické činnosti*.“⁵⁷ O těchto vojenských cvičeních měly být s předstihem informovány příslušné obce.⁵⁸ Po skončení cvičení měly být vyšetřeny způsobené škody a ušlý zisk na dotčených pozemcích, jejichž vlastníkům vyplácela náhradu vojenská správa.⁵⁹ Výši škody

⁴⁵ Ust. § 56 odst. 2 zákona o ubytování vojska.

⁴⁶ Ust. § 56 odst. 3 zákona o ubytování vojska.

⁴⁷ Zákon č. 946/1811 ř. z., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů, dále jen ABGB.

⁴⁸ Ust. § 56 odst. 4 zákona o ubytování vojska.

⁴⁹ Výkaz F písm. a) zákona o ubytování vojska.

⁵⁰ Výkaz F písm. b) zákona o ubytování vojska.

⁵¹ Výkaz F písm. c) zákona o ubytování vojska.

⁵² Výkaz F písm. d) zákona o ubytování vojska.

⁵³ Výkaz F písm. e) zákona o ubytování vojska.

⁵⁴ Výkaz F písm. g) zákona o ubytování vojska.

⁵⁵ Výkaz F písm. h) zákona o ubytování vojska.

⁵⁶ Ust. § 57 odst. 1 zákona o ubytování vojska.

⁵⁷ Ust. § 57 odst. 2 zákona o ubytování vojska.

⁵⁸ Ust. § 57 odst. 3 zákona o ubytování vojska.

⁵⁹ Ust. § 57 odst. 4 zákona o ubytování vojska.

a ušlého zisku určovala smíšená komise ve složení: zástupce politického okresního úřadu, zástupce finančního úřadu, zástupce obce, v jejímž obvodu se cvičení konalo, důstojník, který se vojenského cvičení zúčastnil a úředník vojenské intendance nebo zástupce zemského vojenského úřadu.⁶⁰ Zákon o ubytování vojska byl zrušen až zákonem č. 94/1950 Sb., o ubytování branné moci a Sboru národní bezpečnosti⁶¹ ke dni 1. 8. 1950.

Samotný provoz vojenských výcvikových zařízení v období Rakouska-Uherska nebyl samostatně právně upraven. Tato zařízení byla spravována prostřednictvím vojenské správy a administrativně zůstávala nevyčleněna.

1.3 Období r. 1918-1945

V období první Československé republiky, tj. v letech 1918-1938, nastaly změny v politice obrany státu. Nově vzniklá Československá republika měla komplikované vztahy se sousedními státy. Krátce po vzniku samostatného československého státu došlo k ozbrojeným konfliktům s Polskem⁶² a Maďarskem,⁶³ které si nárokovaly část československého území. Od třicátých let 20. století je Československo permanentně ohrožováno Velkoněmeckou říší.⁶⁴ Obrana státu vyžaduje efektivní výcvik až několika ročníků zálohy, které by v případě mobilizace byly schopny stát před nepřítelem ubránit. První světová válka přinesla nové technologie i způsoby vedení boje,⁶⁵ pro které musel být přizpůsoben výcvik vojska. Kapacity dosavadních vojenských zařízení z období Rakouska-Uherska již nedostačovaly. To vedlo k zakládání nových vojenských výcvikových zařízení. Příkladem může být dělostřelecká střelnice v Brdech ve středních Čechách z r. 1926, ze které byl po druhé světové válce vytvořen Vojenský újezd Brdy.⁶⁶ V období první Československé republiky byla založena první moderní vojenská škola na našem území, a to Vojenská akademie v Hranicích. Pro její potřeby byl v r. 1935 vytvořen vojenský výcvikový tábor Dědice, jenž jako Vojenský újezd Březina funguje dodnes.⁶⁷ V r. 1935 byl též založen vojenský výcvikový tábor Práslavice, který byl po druhé světové válce zařazen do Vojenského újezdu Libavá.⁶⁸

⁶⁰ Ust. § 57 odst. 4 zákona o ubytování vojska.

⁶¹ Zákon č. 94/1950 Sb., o ubytování branné moci a Sboru národní bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů.

⁶² Sedmidenní válka o Těšínsko v r. 1919.

⁶³ Maďarsko-československá válka o Slovensko v letech 1918-1919.

⁶⁴ K politické situaci z hlediska obrany státu v r. 1938 blíže mapa v Příloze č. 1.

⁶⁵ Např. první nasazení tanků nebo použití chemických zbraní.

⁶⁶ ROUŠAR, Jaroslav. *Vojenské újezdy Armády České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky-Agentura vojenských informací a služeb, 2006, s. 89.

⁶⁷ ROUŠAR, Jaroslav. *Vojenské újezdy* s. 133.

⁶⁸ KAZATEL, Vladimír a kol.: *Vojenské újezdy...*s. 45.

Právním podkladem pro vznik nových vojenských zařízení byla jednak pozemková reforma,⁶⁹ provedená na základě zákona č. 215/1919 Sb., o zabránění velkého majetku pozemkového.⁷⁰ Do záboru spadaly soubory nemovitostí, jejichž výměra byla větší než 150 ha půdy zemědělské nebo 250 ha půdy vůbec.⁷¹

V r. 1935 nabyl účinnosti zákon č. 63/1935 Sb., o vyvlastnění k účelům obrany státu.⁷² Zákon o vyvlastnění vhodně doplnil rakouský zákon o ubytování vojska, který již pro zřizování nových vojenských zařízení nedostačoval a platil pouze na území zemí České a Moravskoslezské.⁷³ Zákon o vyvlastnění mimo jiné umožňoval vyvlastnění „*k účelům vybudování podniků důležitých pro obranu státu*“.⁷⁴ Pod termín „*podnik důležitý pro obranu státu*“ lze dle mého názoru zahrnout též budování vojenských výcvikových táborů.⁷⁵

Zákon rozlišoval dva typy vyvlastnění z hlediska obrany státu. V ust. § 1 odst. 1 bylo upraveno vyvlastnění k účelům obrany státu za doby mobilisace, války, nebo mimořádného povolání zálohy v míru.⁷⁶ V ust. § 1 odst. 2 zákona o vyvlastnění pak bylo upraveno vyvlastňování mimo dobu uvedenou v ust. § 1 odst. 1 zákona o vyvlastnění. Jednalo se tak z hlediska obrany státu o méně závažné situace. Pro vyvlastňování k účelům vybudování podniků důležitých pro obranu státu podle ust. § 1 odst. 2 zákona o vyvlastňování současně platilo, že takové vybudování je naléhavě nutné v zájmu obrany státu.⁷⁷ S ohledem na dobu vzniku jednotlivých výcvikových zařízení v období první Československé republiky, je zřejmé, že tato byla zřizována na základě vyvlastnění podle ust. § 1 odst. 2 zákona o vyvlastnění. Obecně lze k zákonu o vyvlastnění konstatovat, že vytvořil uspokojivý právní základ pro rychlé a efektivní zřízení vojenských výcvikových zařízení, včetně vojenských výcvikových táborů. Vyvlastňování probíhalo za náhradu a zajišťovaly jej okresní úřady.⁷⁸ Neexistovala však žádná zvláštní právní úprava, která by všeobecně upravovala poměry ve výcvikových zařízeních.

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ Zákon č. 215/1919 Sb., o zabránění velkého majetku pozemkového, ve znění pozdějších předpisů, dále jen záborový zákon.

⁷¹ Ust. § 2 záborového zákona.

⁷² Zákon č. 63/1935 Sb., o vyvlastnění k účelům obrany státu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o vyvlastnění.

⁷³ VOREL, Jaroslav. *Ubytování vojska. Slovník veřejného práva československého*, Svazek V. Praha, Reprint původního vydání, Eurolex Bohemia s.r.o. 2000, s.15.

⁷⁴ Ust. § 1 odst. 1 a ust. § 1 odst. 2 písm. c) zákona o vyvlastnění.

⁷⁵ To ostatně vyplývá i z vyhlášky o vyvlastnění z r. 1947, když vyvlastnění k účelu vojenských výcvikových táborů bylo podřazeno pod ust. § 1 odst. 2 písm. c) zákona o vyvlastnění. Shodně též VOREL, Jaroslav. *Ubytování vojska. Slovník veřejného práva československého*, Svazek V. Praha, Reprint původního vydání, Eurolex Bohemia s.r.o. 2000, s.15.

⁷⁶ Ust. § 27 zákona č. 193/1920 Sb., branného zákona republiky Československé, ve znění pozdějších předpisů, dále jen branný zákon.

⁷⁷ Ust. § 1 odst. 2 písm. c) zákona o vyvlastnění.

⁷⁸ Blíže ust. § 2 a ust. § 4 zákona o vyvlastnění.

Hospodářské využití zajišťovaly Vojenské lesní podniky, odbornou správu vykonávaly jednotlivé vojenské správy a zbylou agendu pak ve smyslu zákona č. 125/1927 Sb., o organizaci politické správy⁷⁹ vykonávaly okresní úřady.⁸⁰

Po okupaci Československa v r. 1939 a vzniku tzv. Protektorátu Čechy a Morava, je rozpuštěna Československá armáda. Tzv. Protektorát Čechy a Morava měl k dispozici pouze symbolické vládní vojsko, někdejší československá vojenská výcviková zařízení byla zabrána pro účely Velkoněmecké říše, která je využívala pro výcvik vlastních ozbrojených sil. Např. střelnice v Brdech tak byla přeměněna na Truppenübungsplatz Kammwald,⁸¹ milovický tábor byl přeměněn na Truppenübungsplatz Milowitz⁸² a Vojenský výcvikový tábor Dědice na Truppenübungsplatz Wischau.⁸³ Německá okupační správa vytvářela dokonce vlastní vojenská výcviková zařízení s větší územní rozlohou. Příkladem může být nově zřízený SS Truppenübungsplatz Beneschau na Benešovsku.⁸⁴ Docházelo k násilnému vysídlování českého obyvatelstva a rušení českých obcí např. v souvislosti s vytvořením SS Truppenübungsplatz Beneschau,⁸⁵ Truppenübungsplatz Kammwald⁸⁶ a v důsledku rozšíření Truppenübungsplatz Milowitz⁸⁷ a Truppenübungsplatz Wischau.⁸⁸ Tyto represivní aktivity okupační správy vůči domácímu obyvatelstvu byly mimo jiné též odsuzovány v zahraničním tisku.⁸⁹ Vojenská zařízení na území tzv. Protektorátu byla výhradně pod německou okupační správou.

1.4 Období mezi r. 1949-1968, zákon o vojenských újezdech

Po skončení druhé světové války bylo třeba napravit křivdy napáchané na československém obyvatelstvu. Vojenská výcviková zařízení zřízená německou okupační správou byla zrušena ust. § 12 odst. 3 dekretem prezidenta republiky č. 121/1945 Sb. – o územní organizaci správy, vykonávané národními výbory.⁹⁰ Vysídlení čeští obyvatelé se tak mohli vrátit do svých obcí. V souvislosti s odsunem Sudetských Němců vznikala obzvláště

⁷⁹ Zákon č. 125/1927 Sb., o organizaci politické správy, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁰ GÖTTINGER, Vlastimil. *Vojenské újezdy kontra místní samospráva...* s.85.

⁸¹ ROUŠAR, Jaroslav. *Vojenské újezdy Armády České republiky...* s. 91.

⁸² ŘEHOUNEK, Jan. *Osudové okamžiky...* s. 50.

⁸³ KOS, Petr. *Cvičiště Benešov VSTUP ZAKÁZÁN!!* Postupice: Posázaví o.p.s., 2011, s. 97.

⁸⁴ KOS, Petr. *Cvičiště Benešov...*s. 34.

⁸⁵ KOS, Petr. *Cvičiště Benešov...* s. 24.

⁸⁶ ROUŠAR, Jaroslav. *Vojenské újezdy...* s. 90.

⁸⁷ ŘEHOUNEK, Jan. *Osudové okamžiky...* s. 50-55.

⁸⁸ KAZATEL, Vladimír a kol.: *Vojenské újezdy...*s. 37.

⁸⁹ KOS, Petr. *Cvičiště Benešov...* s. 31.

⁹⁰ Dekret prezidenta republiky č. 121/1945 Sb. - o územní organizaci správy, vykonávané národními výbory, ve znění pozdějších předpisů, dále jen dekret o územní organizaci.

v československém pohraničí souvislá pásma vysídlených německých obcí, jež se nedařilo obsadit československým obyvatelstvem. Proto byla na pomoc povolána armáda, jež byla pověřena správou tohoto území. V těchto oblastech byly zřizovány vojenské výcvikové tábory.⁹¹

Potřeba vytváření vojenských zařízení s širším územním rozsahem plynula částečně i z mezinárodního politického vývoje, kdy Československo náleželo do tzv. východního bloku a jako reálný se současně jevil válečný konflikt se západním blokem.⁹² Proto bylo zapotřebí vyčlenit část území k dislokaci spojeneckých vojsk pro případ válečného konfliktu. Vyhláškou o vyvlastnění z r. 1947 byl doplněn zákon o vyvlastnění, což otevíralo možnost vzniku nových vojenských výcvikových táborů, ve kterých by armáda spravovala vysídlené území. V roce 1946 takto byly založeny Vojenský výcvikový tábor u Bezdězu,⁹³ Vojenský výcvikový tábor v Císařském lese,⁹⁴ Vojenský výcvikový tábor Moravský Beroun⁹⁵ a v r. 1947 byl založen Vojenský výcvikový tábor Boletice.⁹⁶ Ukázalo se, že bude potřeba pod vojenskou správu zahrnout ještě větší území, na kterém se však vyskytovalo též civilní obyvatelstvo. Dosavadní právní úprava vzhledem k tehdejším požadavkům nedostačovala. Bylo zapotřebí upravit problematiku správy těchto území a současně též upravit poměry civilních obyvatel, kteří na tomto území žili. Proto zákonodárce přijal dne 16. 6. 1949 zákon o vojenských újezdech, jenž nabyl účinnosti dne 2. 7. 1949.

Deficitem zákona o vojenských újezdech bylo, že neobsahoval žádnou definici vojenského újezdu. Zákon opravňoval vládu zřizovat nové vojenské újezdy z území dosavadních obcí. Vojenský újezd byl již samostatnou správní jednotkou, jeho vnitřní správu vykonával újezdní úřad.⁹⁷ Zákon o vojenských újezdech zavazoval vládu, aby upravila hranice okresů⁹⁸ a krajů tak,⁹⁹ aby vojenské újezdy náležely vždy do území jednoho okresu a kraje. Tento požadavek však nebyl důsledně dodržován. Např. Vojenský újezd Libavá se svého času rozkládal na území okresů Moravský Beroun, Šternberk, Hranice a Olomouc.¹⁰⁰ Obce, jejichž

⁹¹ TOMÍČEK, Rudolf. *Historie Vojenského újezdu Prameny aneb Chlapci z Opičích hor*. Sokolov: Krajské muzeum Sokolov, 2006, s. 10.

⁹² K politické situaci z hlediska obrany státu v r. 1949 blíže mapa v Příloze č. 1.

⁹³ Od r. 1947 Vojenský výcvikový tábor Mimoň, ze kterého byl vytvořen dne 1. 7. 1950 Vojenský újezd Ralsko. Blíže NOVÁK, Vladimír. *Armáda v Liberci a Libereckém kraji: vojenské posádky, vojenské útvary, vojenská zařízení, vojenské školy*. Liberec: Nakladatelství Květa Vinklátová-KNIHY 555, 2008, s. 85.

⁹⁴ Pozdější Vojenský újezd Prameny blíže TOMÍČEK, Rudolf. *Historie Vojenského újezdu Prameny...* s. 19.

⁹⁵ Z Vojenského výcvikového tábora Moravský Beroun se stal později Vojenský újezd Libavá. Blíže ROUŠAR, Jaroslav. *Vojenské újezdy...* s. 231.

⁹⁶ KAZATEL, Vladimír a kol. *Vojenské újezdy*. Praha: Ministerstvo obrany ČR-VHÚ Praha, 2020, s. 35.

⁹⁷ Ust. § 1 odst. 1 zákona o vojenských újezdech.

⁹⁸ Ust. § 1 odst. 4 zákona o vojenských újezdech.

⁹⁹ Ust. § 1 odst. 5 zákona o vojenských újezdech.

¹⁰⁰ ROUŠAR, Jaroslav. *Vojenské újezdy...*, s. 231.

území bylo zcela pojato do území újezdu, zanikly.¹⁰¹ Práva a závazky zaniklých obcí přešly na stát.¹⁰² Zákon předpokládal i možnost, že do území újezdu bude pojato území obce pouze částečně.¹⁰³

Vláda byla oprávněna měnit hranice újezdu, z území újezdu opět zřídit obec nebo více obcí, případně pojmout do újezdu území další obce.¹⁰⁴ V případě, že byla zřízena nová obec z území újezdu rozhodovala vláda, který majetek z vlastnictví nebo správy státu se převedlo do vlastnictví této obce nebo do správy jejího místního národního výboru.¹⁰⁵

Oproti vojenským výcvikovým táborem se počítalo s tím, že na území vojenských újezdů budou bydlet a případně i pracovat civilní obyvatelé. Proto zákon upravoval problematiku pobytu na území újezdu. Pobyt v újezdu byl umožněn pouze na základě povolení újezdního úřadu. Ten je však mohl kdykoliv odejmout, přičemž proti rozhodnutí o odejmutí povolení k pobytu nebylo možné se odvolat.¹⁰⁶

Osobám, které měly v den zřízení újezdu bydliště na území újezdu a neobdržely od újezdního úřadu povolení k pobytu, měla vojenská správa na své náklady zajistit přestěhování do nového bydliště, jež si samy zvolí, případně nahradit stěhovací výlohy.¹⁰⁷ Jestliže osoby, které neobdržely povolení k pobytu, nenahlásily vojenské správě nové bydliště ve stanovené lhůtě,¹⁰⁸ vojenská správa byla oprávněna vyklidit jejich movitý majetek.¹⁰⁹ Zákon dále upravoval možnosti náhrad a výhody pro osoby, které v důsledku zřízení nebo rozšíření újezdu, byly omezeny ve výdělečném podnikání.¹¹⁰ Poskytování náhrad a výhod bylo uskutečňováno na základě dohody mezi dotčenými osobami a vojenskou správou. Jestliže by k dohodě nedošlo, rozhodoval na žádost okresní národní výbor.¹¹¹

Nemovitosti a práva k vodám na území újezdu, které náležely jiným osobám odlišným od státu, byly zestátněny po podrobném vytyčení hranic újezdu.¹¹² Spory o předmět a rozsah zestátnění rozhodoval okresní národní výbor.¹¹³ Za zestátnění nemovitostí náležela náhrada ve

¹⁰¹ Ust. § 2 odst. 1 zákona o vojenských újezdech.

¹⁰² Ust. § 2 odst. 3 zákona o vojenských újezdech.

¹⁰³ Ust. § 2 odst. 5 zákona o vojenských újezdech.

¹⁰⁴ Ust. § 3 odst. 1 zákona o vojenských újezdech.

¹⁰⁵ Ust. § 3 odst. 2 zákona o vojenských újezdech.

¹⁰⁶ Ust. § 5 zákona o vojenských újezdech.

¹⁰⁷ Ust. § 6 odst. 1 zákona o vojenských újezdech.

¹⁰⁸ Jednalo se o lhůtu v trvání 3 měsíců.

¹⁰⁹ Ust. § 6 odst. 1 zákona o vojenských újezdech.

¹¹⁰ Jednalo se o náhradu vzniklé škody a ušlého zisku, možnost opatření nového zaměstnání nebo přednost při povolování jiného výdělečného podniku v jiném místě. Blíže ust. § 6 zákona odst. 2 a ust. § 7 zákona o vojenských újezdech.

¹¹¹ Ust. § 6 odst. 3 zákona o vojenských újezdech.

¹¹² Ust. § 8 odst. 2 zákona o vojenských újezdech.

¹¹³ Ust. § 9 zákona o vojenských újezdech.

výši její obecné ceny,¹¹⁴ přičemž při určování náhrady se nepřihlíželo ke zvláštním poměrům ani ke zvláštní oblibě.¹¹⁵ Zákon preferoval náhradu v hotovosti,¹¹⁶ připouštěl však též na žádost náhradu v přiznání jiné přiměřené nemovitosti (právu).¹¹⁷ Náhrada v jiné přiměřené nemovitosti byla poskytována především z majetku konfiskovaného nebo získaného pro účely pozemkových reforem.¹¹⁸ Jestliže vojenská správa nedohodla s bývalými vlastníky zestátněných nemovitostí náhradu do 6 měsíců od zestátnění, rozhodoval o náhradě na návrh okresní národní výbor.¹¹⁹

Právní úpravu pobytu v újezdu a zestátnění nemovitostí v zákoně o vojenských újezdech lze považovat za dostatečnou. Smyslem a účelem této úpravy byl rychlý a efektivní proces zřízení vojenských újezdů. Různé druhy náhrad pro dotčené osoby byly poskytovány na základě dohody mezi těmito osobami a vojenskou správou, což z hlediska právní jistoty a přístupu k právu nebylo optimální řešení. Oprávnění okresního národního výboru, coby správního orgánu rozhodovat o náhradách může z dnešního pohledu působit poněkud kontroverzně, když v současnosti tento typ rozhodovací pravomoci náleží nezávislým soudům, avšak z dobového hlediska se jednalo o standardní řešení.

Důraz byl pak kladen na rychlost zřízení vojenského újezdu. Pro srovnání uvádím, že podle prvorepublikového zákona o vyvlastnění o náhradách rozhodovaly okresní úřady,¹²⁰ tedy rovněž správní orgány jako v případě zákona o vojenských újezdech. Rozhodnutí okresních národních výborů bylo možné i následně dále přezkoumat. Jako nedostatek zákona o vojenských újezdech považují, že neupravoval možnosti poskytnutí náhrady pro osoby, kterým bylo odejmuto povolení k pobytu. V důsledku zestátnění docházelo zejména v devadesátých letech ze strany bývalých vlastníků k pokusům o restituce. Některé restituční spory byly řešeny i na nejvyšší soudní úrovni.¹²¹

Z důvodu utajení zákon o vojenských újezdech předepisoval odepsání parcel v újezdu z pozemkových knih. To činil na návrh vojenské správy knihovní soud, který tyto parcely zapsal do seznamu parcel, jenž předal vojenské správě.¹²²

¹¹⁴ Ust. § 10 odst. 1 zákona o vojenských újezdech.

¹¹⁵ Ust. § 10 odst. 4 zákona o vojenských újezdech.

¹¹⁶ Ust. § 10 odst. 6 zákona o vojenských újezdech.

¹¹⁷ Ust. § 10 odst. 6 zákona o vojenských újezdech.

¹¹⁸ Ust. § 10 odst. 7 zákona o vojenských újezdech.

¹¹⁹ Ust. § 11 zákona o vojenských újezdech.

¹²⁰ Ust. § 3 odst. 6 zákona o vyvlastnění.

¹²¹ Jako příklad lze uvést nálezy Ústavního soudu ze dne 25. 3. 1997, sp. zn. I. ÚS 194/96, nálezy Ústavního soudu ze dne 11. 9. 2009, sp. zn. IV. ÚS 738/09, usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2020, sp. zn. IV. ÚS 3406/19, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2007, sp. zn. 28 Cdo376/2005, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2004, sp. zn. 28 Cdo 1087/2003.

¹²² Ust. § 17 odst. 1 a odst. 2 zákona o vojenských újezdech.

Správu vojenského újezdu vykonával újezdni úřad.¹²³ V čele újezdního úřadu byl újezdni správce. Zákon o vojenských újezdech stanovoval kvalifikační předpoklady pro výkon funkce újezdního správce. Újezdním správcem se mohl stát pouze vyšší důstojník¹²⁴ justiční služby¹²⁵ v činné službě, kterého do funkce jmenoval a odvolával po dohodě s vojenskou správou krajský národní výbor. Pro případ, že by mezi krajským národním výborem a vojenskou správou nedošlo k dohodě, mělo o újezdním správci rozhodnout ministerstvo vnitra s ministerstvem národní obrany. Újezdni správce byl odpovědný za řádnou správu újezdu.¹²⁶ Pro vedení správy újezdních úřadů mělo ministerstvo národní obrany v dohodě s ministerstvem vnitra vydat směrnice.¹²⁷

Újezdni úřad plnil úkoly místního národního výboru,¹²⁸ současně byl služebně podřízen ministerstvu národní obrany. V oboru všeobecné vnitřní správy byl však „*bez újmy služební podřízenosti*“¹²⁹ podřízen týmž orgánům jako místní národní výbor.¹³⁰ Pro vykonávání této správy platily obdobně příslušné předpisy o národních výborech. Vláda měla možnost přenést nařízením úkoly „*s újezdního úřadu na okresní národní výbor*“ nebo „*úkoly, které má okresní národní výbor*“, *na újezdni úřad*“.¹³¹

Pokusím se přiblížit povahu úkolů z oboru všeobecné vnitřní správy, které újezdni úřad mohl plnit na místě místního národního výboru. Za dobu účinnosti zákona o vojenských újezdech¹³² se třikrát měnila právní úprava národních výborů.¹³³ Není proto možné za tak dlouhé období souhrnně postihnout úkoly, které vojenský újezd plnil jako místní národní výbor. Pro nastínění aspoň uvádím příklady úkolů v působnosti místního národního výboru podle

¹²³ Ust. § 18 odst. 1 zákona o vojenských újezdech.

¹²⁴ Tj. major, podplukovník nebo plukovník. Blíže *Hodnosti*, [online]. acr.army.cz, [cit. 4. srpna 2022]. Dostupné na <<https://acr.army.cz/vystroj/hodnosti-43037/>>.

¹²⁵ Útvary justiční služby vykonávaly vojenskou trestní soudní pravomoc. Blíže VOREL, Jaroslav. *Vojenství Slovník veřejného práva československého*, Svazek V. Praha, Reprint původního vydání, Eurolex Bohemia s.r.o. 2000, s. 264. Podle Přílohy A vládního nařízení č. 104/1927 Sb., o služebních kategoriích vojenských a četnických důstojníků, ve znění pozdějších předpisů, dále jen vládní nařízení č. 104/1927 Sb., bylo předepsáno pro služební kategorii důstojníků justiční služby úplné středoškolské vzdělání a absolvování právních a státovédeckých studií a úspěšný výkon tří státních zkoušek.

¹²⁶ Ust. § 18 odst. 2 zákona o vojenských újezdech.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Ust. § 19 odst. 1 zákona o vojenských újezdech.

¹²⁹ Jednalo se o úkoly vojensko-obranné.

¹³⁰ Podle § 6 ústavního zákona č. 12/1954 Sb., o národních výborech, dále jen ústavní zákon o národních výborech, jsou národní výbory řízeny vládou, při čemž národní výbor nižšího stupně je řízen národním výborem vyššího stupně a je mu odpověden. V případě újezdních úřadů vojenských újezdů byly řízeny a odpovědny národním výborům vyššího stupně tedy okresním národním výborům.

¹³¹ Ust. § 19 odst. 2 zákona o vojenských újezdech.

¹³² Tj. od 2. 7. 1949 do 1. 12. 1999.

¹³³ Jednalo se o vládní nařízení č. 4/1945 Sb., o volbě a pravomoci národních výborů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen vládní nařízení č. 4/1945, zákon č. 13/1954 Sb., o národních výborech, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o národních výborech z r. 1954 a zákon č. 69/1967 Sb., o národních výborech, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o národních výborech z r. 1967.

zákona o národních výborech z r. 1967. Zákon o národních výborech z r. 1967 jsem záměrně zvolil, neboť dle mého mínění se jednalo o legislativně nejzdařilejší právní úpravu národních výborů na našem území.

Do působnosti místního národního výboru, potažmo újezdního úřadu náležela správa školských a kulturních zařízení,¹³⁴ místní komunikace, veřejné osvětlení a další veřejné služby pro obyvatelstvo.¹³⁵ Měl oprávnění vyjadřovat se k založení podniků ve svém územním obvodu,¹³⁶ dával souhlas k rozmístění prodejen, provozoven nebo zařízení dalších služeb.¹³⁷ Vykonával státní správu na dalších vymezených úsecích, zejména na úseku ochrany životního prostředí, evidence obyvatelstva, vedení matrik, požární ochrany, výstavby, hospodaření s byty a nebytovými prostory, ochrany rostlinné a živočišné výroby a ochrany zemědělského půdního a lesního fondu.¹³⁸ Plnil též úkony spojené s provozem místních veřejných skládek.¹³⁹ Místní národní výbor¹⁴⁰ měl možnost vyjádření k návrhům koncepce rozvoje okresu, hospodářských plánů a rozpočtu okresního národního výboru.¹⁴¹ K plnění svých úkolů byl oprávněn vydávat obecně závazná nařízení¹⁴² a pro potřeby občanů, státních orgánů a organizací potvrzení a zprávy.

Problémy při správě vojenských újezdů činila její dvoukolejnost, kdy na jedné straně spadal vojenský újezd pod správu vojenskou a na straně druhé pod správu civilní. Tato dvoukolejnost vyplývala ze smíšeného charakteru vojenského újezdu, který byl současně vojenským zařízením a sídelním územím, s trvalým pobytem civilního obyvatelstva, jehož potřeby bylo nutno zajišťovat. V zákoně o vojenských újezdech není správa vojenská a civilní odlišena jinak než odkazem na použití předpisů o národních výborech. Lze se přiklonit k závěru, že zákon o vojenských újezdech v případě konfliktu mezi správou vojenskou a správou civilní upřednostňoval vojenskou správu. Na základě ust. § 19 odst. 3 zákona o vojenských újezdech, byl totiž újezdní úřad vojenského újezdu podřízen soustavě národních výborů toliko při výkonu všeobecné vnitřní správy a za podmínky, že nedojde na újmu služební podřízenosti vůči ministerstvu národní obrany. Pod pojmem všeobecná vnitřní správa uvedeným v ust. § 19 odst. 3 zákona o vojenských újezdech rozumím v uvedeném kontextu

¹³⁴ Ust. § 25 odst. 1 písm. a) zákona o národních výborech z r. 1967.

¹³⁵ Ust. § 25 odst. 1 písm. b) zákona o národních výborech z r. 1967.

¹³⁶ Ust. § 25 odst. 1 písm. c) zákona o národních výborech z r. 1967.

¹³⁷ Ust. § 25 odst. 1 písm. d) zákona o národních výborech z r. 1967.

¹³⁸ Ust. § 25 odst. 1 písm. e) zákona o národních výborech z r. 1967.

¹³⁹ Ust. § 25 odst. 1 písm. f) zákona o národních výborech z r. 1967.

¹⁴⁰ Ve střediskové obci.

¹⁴¹ Ust. § 25a písm. b) zákona o národních výborech z r. 1967.

¹⁴² Ust. § 24a zákona o národních výborech z r. 1967.

správu spojenou s péčí o potřeby civilního obyvatelstva na území vojenských újezdů.

Dvoukolejnost správy vojenských újezdů podle zákona o vojenských újezdech mohla teoreticky vést i ke vzniku kompetenčních sporů mezi vojenskými a civilními orgány. Zákon o vojenských újezdech předpokládal v některých případech dohodu vojenské a civilní správy, aniž by výslovně některou ze stran preferoval, případně určil, který orgán je příslušný rozhodovat případné kompetenční spory.¹⁴³ Na druhou stranu v době přijetí zákona o vojenských újezdech bylo Československo centrálně řízeným státem. Nebyla zapotřebí přísná dělba kompetencí ani úprava řešení kompetenčních sporů. Řešení případných sporů by tak probíhalo na centrální úrovni.

K dalšímu posílení úlohy vojenské správy vojenských újezdů pak přispělo také přijetí ústavního zákona č. 143/1968 Sb., o československé federaci.¹⁴⁴ Podle ust. čl. 7 odst. 1 písm. b) ústavního zákona o československé federaci náležela obrana státu do výlučné působnosti Československé socialistické republiky, kterou vykonávalo na základě ust. čl. 81 odst. 1 ústavního zákona o československé federaci federální Ministerstvo národní obrany. Výdaje na obranu pak byly hrazeny rovněž z rozpočtu federace.¹⁴⁵

Kromě obdobného použití předpisů o národních výborech, zákon o vojenských újezdech předepisoval také přiměřené použití předpisů o obcích a jejich orgánech.¹⁴⁶ To bylo dáno nejspíš historickými důvody, když v právním řádu za účinnosti zákona o vojenských újezdech dosud nebyla důsledně provedená implementace právních předpisů v souvislosti se zavedením národních výborů. Ve vojenských újezdech se nepožadovaly obecní přírážky, příspěvky, poplatky, dávky ani naturální obligace.¹⁴⁷ Nemovitosti ležící na území újezdu byly osvobozeny od daní a dávek.¹⁴⁸ Zrovna tak bylo upuštěno od poplatků a dávek souvisejících se zřízením újezdu včetně poplatků a dávek souvisejících s poskytnutím náhrady v přiměřené nemovitosti.¹⁴⁹

Dříve zřízené výcvikové prostory a tábory byly dle ust. § 26 odst. 1 zákona o vojenských újezdech považovány za vojenské újezdy. Většina vojenských újezdů byla vytvořena již ze

¹⁴³ Nejmarkantnějším příkladem je jmenování újezdního správce vojenského újezdu podle § 18 odst. 1 zákona o vojenských újezdech. Újezdního správce jmenoval krajský národní výbor v dohodě s vojenskou správou a pro případ, že by nedošlo k dohodě rozhodovala společně ministerstvo vnitra s ministerstvem národní obrany.

¹⁴⁴ Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ve znění pozdějších předpisů, dále jen ústavní zákon o československé federaci.

¹⁴⁵ Ust. čl. 11 odst. 4 písm. a) ústavního zákona o československé federaci.

¹⁴⁶ Ust. § 20 zákona o vojenských újezdech.

¹⁴⁷ Ust. § 21 odstavce 1 zákona o vojenských újezdech.

¹⁴⁸ Ust. § 23 zákona o vojenských újezdech.

¹⁴⁹ Ust. § 24 zákona o vojenských újezdech.

stávajících vojenských výcvikových táborů. V roce 1950 vznikly Vojenský újezd Boletice,¹⁵⁰ Vojenský újezd Libavá,¹⁵¹ Vojenský újezd Brdy,¹⁵² Vojenský újezd Ralsko,¹⁵³ a Vojenský újezd Prameny,¹⁵⁴ v r. 1951 vznikly Vojenský újezd Mladá¹⁵⁵ a Vojenský újezd Březina.¹⁵⁶ Uvedené vojenské újezdy byly již před účinností zákona o vojenských újezdech vojenskými výcvikovými tábory. Zcela nově pak vznikly v r. 1952 Vojenský újezd Dobrá voda¹⁵⁷ a v r. 1953 Vojenský újezd Hradiště.¹⁵⁸ V r. 1954 byl z důvodu těžby uranu zrušen Vojenský újezd Prameny.¹⁵⁹

1.5 Období r. 1968-1989

V noci z 20. 8. na 21. 8. 1968 proběhla invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československé socialistické republiky.¹⁶⁰ Stejně jako ostatní území státu byly obsazeny i vojenské újezdy. Z hlediska mezinárodního práva se jednalo o okupaci suverénního státu.¹⁶¹ Invazi ještě předcházelo v červnu r. 1968 společné cvičení ozbrojených sil Varšavské smlouvy na území Československé socialistické republiky s názvem Šumava.¹⁶² Cvičení probíhalo ve vojenských újezdech ČSSR a vedle Československé lidové armády se jej účastnily též ozbrojené síly SSSR, PLR a MLR. „*Tématem bylo přepadení naší země vojsky NATO.*“¹⁶³ Je velmi pravděpodobné, že poznatky učiněné při cvičení Šumava byly ozbrojenými silami Varšavské smlouvy následně využity při srpnové invazi.

Dne 16. 10. 1968 byla podepsána smlouva mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Svazu Sovětských socialistických republik o podmínkách dočasného pobytu

¹⁵⁰ Vojenský újezd Boletice byl zřízen dne 1. 12. 1950, blíže ROUŠAR, Jaroslav. *Vojenské újezdy...*, s. 42.

¹⁵¹ Vojenský újezd Libavá byl zřízen dne 1. 7. 1950, blíže ROUŠAR, Jaroslav. *Vojenské újezdy...*, s. 231.

¹⁵² Vojenský újezd se sídlem v Jincích vznikl dne 1. 6. 1950, blíže ROUŠAR, Jaroslav. *Vojenské újezdy...* s. 231.

¹⁵³ Vojenský újezd Ralsko vznikl dne 1. 7. 1950, blíže NOVÁK, Vladimír. *Armáda v Liberci a Libereckém kraji...* s. 85.

¹⁵⁴ Vojenský újezd Prameny byl zřízen dne 1. 3. 1950, blíže TOMÍČEK, Rudolf. *Historie Vojenského újezdu Prameny...* s. 21.

¹⁵⁵ ŘEHOUNEK, Jan. *Osudové okamžiky...* s. 67.

¹⁵⁶ Vojenský újezd Březina vznikl dne 1. 5. 1951, blíže KAZATEL, Vladimír a kol. *Vojenské újezdy*. Praha: Ministerstvo obrany ČR-VHÚ Praha, 2020, s. 38.

¹⁵⁷ GÖTTINGER, Vlastimil. *Vojenské újezdy kontra místní samospráva...* s. 85.

¹⁵⁸ Vojenský újezd Hradiště byl zřízen dne 1. 3. 1953, blíže KAZATEL, Vladimír a kol. *Vojenské újezdy...* s. 41.

¹⁵⁹ TOMÍČEK, Rudolf. *Historie Vojenského újezdu Prameny...* s. 138.

¹⁶⁰ Známa též jako operace DUNAJ. Invaze se aktivně účastnily ozbrojené síly SSSR, PLR, MLR, BLR a NDR.

¹⁶¹ DAVID, Vladislav a kol.: *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*. Praha: Leges, 2011, s. 80.

¹⁶² ŠACH, Jan: *Vojenské cvičení ŠUMAVA, předzvěst konce Pražského jara '68* [online]. www.vhu.cz, 4. srpna 2014, [cit. 4. srpna 2022]. Dostupné na <<http://www.vhu.cz/vojenske-cviceni-sumava-predzvest-konce-prazskeho-jara-68/>>.

¹⁶³ ŘEHOUNEK, Jan. *Osudové okamžiky...* s. 77.

sovětských vojsk na území Československé socialistické republiky.¹⁶⁴ Je potřeba poukázat, že v okamžiku přijetí smlouvy bylo území ČSSR nadále okupováno vojsky Varšavské smlouvy. Přijetí smlouvy o dočasném pobytu tak nelze ze strany ČSSR považovat za svobodné rozhodnutí suverénního státu.

Podle smlouvy zůstala část sovětských vojsk dočasně na území ČSSR „za účelem zajištění bezpečnosti zemí socialistického společenství před silnými revanšistickými snahami západoněmeckých militaristických sil.“¹⁶⁵ Současně byl ujednáno odchod „ostatního“ vojska SSSR, a vojsk BLR, MLR, NDR a PLR. Sovětská vojska na území ČSSR byla podřízena sovětskému velení.¹⁶⁶ Smlouva obsahovala též cynickou proklamaci o tom, že dočasný pobyt sovětských vojsk nenaruší suverenitu ČSSR.¹⁶⁷ Sovětská vojska měla zachovávat právní řád ČSSR.¹⁶⁸ Náklady spojené s vydržováním sovětských vojsk na území ČSSR nesla sovětská strana.¹⁶⁹

Z pohledu vojenských újezdů bylo velmi důležité ust. čl. 3 odst. 2 smlouvy o dočasném pobytu. Vláda ČSSR měla povinnost poskytnout sovětským vojskům a dalším osobám k nim příslušejícím včetně rodinných příslušníků kasárna, byty, skladovací prostory, letiště, prostředky spojovací sítě, dopravní prostředky, elektrickou energii a jiné služby. Vojenské výcvikové prostory, střelnice a cvičiště měly být využívány společně s ČSLA.

Jurisdikce byla stanovena tak, že pro trestné činy ze sovětské strany se uplatňovalo československé právo a působnost československých soudů, prokuratury, a jiných orgánů, příslušných pro stíhání trestných činů.¹⁷⁰ Trestné činy sovětských vojáků měla vyšetřovat československá vojenská prokuratura a měly být projednávány československými vojenskými soudy.¹⁷¹ Smlouva však upravovala též výjimky, kdy byla naopak založena příslušnost sovětských soudů, sovětské prokuratury a jiných sovětských orgánů, které jednaly podle sovětského práva.¹⁷² Jednalo se jednak o případy trestných činů a přestupků proti Sovětskému svazu a proti osobám, příslušejícím k sovětským vojskům a nebo jejich rodinným

¹⁶⁴ Smlouvu schválilo Národní shromáždění dne 18. 10. 1968. Do právního řádu ČSSR byla inkorporována jako vyhláška ministerstva zahraničí č. 11/1969 o Smlouvě mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Svazu sovětských socialistických republik o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk na území Československé socialistické republiky, dále jen smlouva o dočasném pobytu.

¹⁶⁵ Ust. čl. 1 smlouvy o dočasném pobytu.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ Ust. čl. 2 odst. 1 smlouvy o dočasném pobytu.

¹⁶⁸ Ust. čl. 2 odst. 2 smlouvy o dočasném pobytu.

¹⁶⁹ Ust. čl. 3 odst. 1 smlouvy o dočasném pobytu.

¹⁷⁰ Ust. čl. 9 odst. 1 smlouvy o dočasném pobytu.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Ust. čl. 9. odst. 2 smlouvy o dočasném pobytu.

příslušníkům,¹⁷³ a jednak o případy trestných činů a přestupků, které spáchali Sověti při plnění služebních povinností.¹⁷⁴ Příslušné československé a sovětské orgány mohly vzájemně žádat o převzetí jurisdikce, žádosti měly být posuzovány „*blahovolně*“.¹⁷⁵ Vlády ČSSR a SSSR si měly navzájem hradit škody, které si československá a sovětská strana způsobily v důsledku dočasného pobytu sovětských vojsk.¹⁷⁶ Výši škody stanovili určení zmocněnci pro záležitosti dočasného pobytu sovětských vojsk.¹⁷⁷

Nutno uvést, že smlouva o dočasném pobytu byla ze strany SSSR porušována. Cvičení sovětského vojska probíhala bez součinnosti s ČSLA. Československá lidová armáda nebyla o probíhajících cvičeních dopředu informována.¹⁷⁸ Výstavba části ubytovacích kapacit a objekty vybavenosti pro sovětské vojsko a další osoby, pobývající v ČSSR v souvislosti s dočasným pobytem, byla financována československou stranou, aniž by byla poskytnuta ze strany vlády SSSR přiměřená náhrada. Sovětské vojsko budovalo na území ČSSR vlastní objekty bez potřebných povolení a v rozporu s čs. právním řádem.¹⁷⁹

Sovětské vojsko bez součinnosti s čs. stranou realizovalo svou vlastní politiku odpadového hospodářství, což vedlo k ekologickému zatížení krajiny.¹⁸⁰ Komplikované bylo i soužití československého civilního obyvatelstva s příslušníky sovětského vojska. Civilisté byli zatěžováni hlukem, znečištěním životního prostředí a rušením televizního vysílání vlivem činnosti sovětských posádek.¹⁸¹ Problémy činily též dopravní nehody způsobené sovětskou vojenskou technikou.¹⁸² Na nelegitimitu smlouvy o dočasném pobytu, potažmo na nelegitimitu pobytu sovětských vojsk obecně dlouhodobě poukazovala Charta 77, která rovněž upozorňovala na dlouhodobé problémy působené sovětskými vojsky na území ČSSR.¹⁸³

V ČSSR byla dislokována Střední skupina vojsk armády SSSR, která měla zřízené velitelství ve Vojenském újezdu Milovice.¹⁸⁴ Ve Vojenském újezdu Milovice sovětská armáda vybudovala podzemní velitelství protivzdušné obrany.¹⁸⁵ Ve Vojenském újezdu Hradiště byl

¹⁷³ Ust. čl. 9 odst. 2 písm. a) smlouvy o dočasném pobytu.

¹⁷⁴ Ust. čl. 9 odst. 2 písm. b) smlouvy o dočasném pobytu.

¹⁷⁵ Ust. čl. 9 odst. 4 smlouvy o dočasném pobytu.

¹⁷⁶ Ust. čl. 10 a ust. čl. 11 smlouvy o dočasném pobytu.

¹⁷⁷ Ust. čl. 10 odst. 1 a ust. čl. 11 odst. 1 smlouvy o dočasném pobytu.

¹⁷⁸ ČERNÁ, Marie. *Sovětská armáda a česká společnost 1968-1991: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR*, v. v. i. Praha, 2021, s.251

¹⁷⁹ ČERNÁ, Marie. *Sovětská armáda a česká společnost...* s. 137-139.

¹⁸⁰ ŘEHOUNEK, Jan. *Osudové okamžiky...*s. 87.

¹⁸¹ ČERNÁ, Marie. *Sovětská armáda a česká společnost...* s. 247.

¹⁸² ŘEHOUNEK, Jan. *Osudové okamžiky...*s. 86-87.

¹⁸³ TOMEK, Prokop. Konec dočasnosti. Odsun sovětských vojsk v širších historických souvislostech. *Paměť a dějiny*, 2021/02, roč. XV, č. 2, s. 93-96.

¹⁸⁴ ŘEHOUNEK, Jan. *Osudové okamžiky...*s. 79.

¹⁸⁵ ŘEHOUNEK, Jan. *Osudové okamžiky...*s. 81.

vybudován rozsáhlý podzemní komplex Objekt 605 s kasárnami,¹⁸⁶ který měl sloužit jako záložní velitelství Střední skupiny vojsk.¹⁸⁷ Sovětské vojsko dále využívalo Vojenský újezd Ralsko, včetně tamního letiště Hradčany.¹⁸⁸ Sovětská armáda skladovala na území vojenských újezdů strategické zbraně. Ve Vojenském újezdu Brdy v kasárenském areálu Borovno-Míšov byly skladovány ostré hlavice pro raketové komplety.¹⁸⁹ Skladiště jaderné munice se nacházelo rovněž ve Vojenském újezdu Ralsko a to v Bělé pod Bezdězem¹⁹⁰ a v Jezové.¹⁹¹ Ve vojenském újezdu Libavá byly vystavěny komplexy Točka sever, Točka jih a Točka západ, které sloužily útvarům raketového vojska sovětské armády.¹⁹² S ohledem na změny v mezinárodní situaci a koncepci obranné politiky SSSR, byla podepsána dne 8. 12. 1987 generálním tajemníkem ÚV KSSS Michailem Gorbačovem a prezidentem USA Ronaldem Reagenem smlouva o úplné likvidaci raket středního a kratšího doletu.¹⁹³ Na základě této smlouvy pak došlo v r. 1988 k odvozu odpalovacích zařízení z Libavé do SSSR.¹⁹⁴

1.6 Období po r. 1989

V souvislosti s událostmi 17. listopadu r. 1989 a následným demokratizačním procesem probíhaly v československé společnosti překotné změny, jejichž součástí byl též požadavek na úplný odchod sovětských vojsk z území ČSSR. Dne 26. 2. 1990 byla v Moskvě podepsána dohoda mezi vládami ČSSR a SSSR o odchodu sovětských vojsk z území ČSSR.¹⁹⁵ Úplný odchod sovětských vojsk z území ČSSR byl plánován ve třech etapách, přičemž poslední etapa měla být uskutečněna do 30. 6. 1991.¹⁹⁶ Vláda ČSSR se zavázala poskytnout při odchodu sovětských vojsk nezbytnou součinnost.¹⁹⁷ Řešení praktických otázek, souvisejících s odchodem, bylo úkolem zmocněnců pro záležitosti odchodu sovětských vojsk, které za tímto účelem jmenovaly ČSSR a SSSR.¹⁹⁸ Zmocněnci rovněž posuzovali majetkové a finanční otázky související s odchodem sovětských vojsk. Majetkové a finanční otázky pak měly být vyřešeny

¹⁸⁶ Známy pod názvem JASYR.

¹⁸⁷ KAZATEL, Vladimír a kol.: *Vojenské újezdy*...s. 41.

¹⁸⁸ NOVÁK, Vladimír. *Armáda v Liberci a Libereckém kraji*...s. 86.

¹⁸⁹ ROUŠAR, Jaroslav. *Vojenské újezdy*...s. 92.

¹⁹⁰ NOVÁK, Vladimír. *Armáda v Liberci a Libereckém kraji*...s. 86.

¹⁹¹ ŘEHOUNEK, Jan. *Osudové okamžiky*...s. 81.

¹⁹² KAZATEL, Vladimír a kol.: *Vojenské újezdy*...s. 46.

¹⁹³ TOMEK, Prokop. *Konec dočasnosti*... s. 91.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Do právního řádu ČSSR byla inkorporována jako sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 71/1990 Sb., dále jen dohoda o odchodu sovětských vojsk.

¹⁹⁶ Ust. čl. 1 dohody o odchodu sovětských vojsk.

¹⁹⁷ Ust. čl. 2 dohody o odchodu sovětských vojsk.

¹⁹⁸ Ust. čl. 4 dohody o odchodu sovětských vojsk.

dohodami mezi příslušnými ministerstvy ČSSR a SSSR.¹⁹⁹ Majetkové a finanční otázky, které nebyly upraveny do úplného odchodu, měly být vyřešeny zvláštní dohodou stran nejpozději do dvou let ode dne vstupu dohody o odchodu sovětských vojsk v platnost.²⁰⁰

Odchod sovětských vojsk byl náročnou logistickou operací, která byla realizována především po železnici. Týkala se celkem „73 500 sovětských vojáků, 56 832 rodinných příslušníků a civilních zaměstnanců Sovětské armády a 34 790 kusů bojové techniky, zbraní a vojenského materiálu.“²⁰¹ Samotná realizace odchodu se pak bohužel neobešla bez nehod včetně ztrát na životech.²⁰²

Velké problémy činilo zejména majetkové a finanční vyrovnání. Sovětská vojska způsobila na území ČSSR závažné ekologické škody. „Největší zátěž představovalo znečištění podzemních vod a půdy ropnými látkami.“²⁰³ Nejvíce zasaženými byly Vojenský újezd Milovice a Vojenský újezd Ralsko. Celková výše odhadovaných škod na území České republiky přesahovala částku 2 400 000 000 Kčs.²⁰⁴ Sovětská strana se naopak snažila o co nejvyšší ohodnocení nemovitého majetku, který na území Československa zanechala, jehož hodnota měla být započítána oproti způsobeným škodám. Tomu většinou neodpovídala kvalita provedení ani stav opotřebení nemovitého majetku.²⁰⁵

Posledním sovětským vojákem, který opustil území Československa byl velitel Střední skupiny vojsk Eduard Vorobjev dne 27. 6. 1991.²⁰⁶ Konečné vypořádání vzájemných závazků bylo upraveno dohodou mezi vládou ČSFR a vládou Ruské federace o vypořádání majetkových a finančních otázek spojených s odsunem sovětských vojsk z území ČSFR, která byla podepsána v Moskvě dne 1.4. 1992. Majetek Sovětské armády zanechaný na území ČSFR a zisk z jeho prodeje byl převeden do vlastnictví ČSFR. Obě smluvní strany pak prohlásily všechny případné vzájemné nároky za vyrovnané.²⁰⁷ Takové řešení se mohlo jevit z československého pohledu jako nevýhodné, je však potřeba poukázat, že na obou stranách již nebyla politická vůle jednání dále prodlužovat, když v době uzavření dohody již SSSR neexistoval a ČSFR zanikla v prosinci toho roku.

¹⁹⁹ Ust. čl. 5 dohody o odchodu sovětských vojsk.

²⁰⁰ Tj. do 26. 2. 1992. Blíže ust. čl. 6 dohody o odchodu sovětských vojsk.

²⁰¹ TOMEK, Prokop. Konec dočasnosti... s. 101.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ Tamtéž.

²⁰⁴ TOMEK, Prokop. Konec dočasnosti... s. 102.

²⁰⁵ ČERNÁ, Marie. *Sovětská armáda a česká společnost...* s. 318-322.

²⁰⁶ ČERNÁ, Marie. *Sovětská armáda a česká společnost...* s. 322.

²⁰⁷ TOMEK, Prokop. Konec dočasnosti... s. 103.

V souvislosti s odchodem vojenských jednotek SSSR, a novou zdrženlivější doktrínou obrany státu byly k 1. 12. 1992 zrušeny vojenské újezdy Dobrá voda, Mladá a Ralsko.²⁰⁸ Území po zrušených vojenských újezdech muselo být revitalizováno. Vojenské újezdy zůstaly nadále součástí koncepce obrany státu, avšak bylo nutno je upravit novým poměrům. V r. 1999 se stala Česká republika členem Severoatlantické aliance. Pro vstup do NATO bylo zapotřebí upravit tehdejší legislativu obrany státu. Byl tak přijat mimo jiné i zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky.²⁰⁹ V části šesté zákona o zajišťování obrany pak byly upraveny vojenské újezdy. Po padesáti letech tak přestal platit zákon o vojenských újezdech.

Dalším významným novodobým mezníkem byl r. 2005, kdy s účinností zákona č. 585/2004 Sb., zákona o branné povinnosti a jejím zajišťování²¹⁰ byla zrušena základní povinná vojenská služba. Armáda ČR se stala tak od 1. 1. 2005 plně profesionální.²¹¹ To se projevilo v požadavcích na využití vojenských újezdů co do počtu cvičících vojáků²¹² ale i do způsobu vojenských cvičení. V letech 2007-2009 probíhala mezi ČR a USA jednání o vybudování americké vojenské základny s protiraketovým radarem na území Vojenského újezdu Brdy. Téma bylo ve své době hojně společensky diskutované.²¹³ Nakonec bylo však v r. 2009 ze strany Spojených států amerických od záměrů vybudovat v ČR vojenskou základnu upuštěno.²¹⁴

S ohledem na stávající potřeby Armády ČR vyvstala potřeba upravit velikost území jednotlivých vojenských újezdů a současně též vyřešit problematiku civilních obyvatel, žijících na území vojenských újezdů, kteří byli v důsledku svého pobytu na území vojenských újezdů kráceni na svých právech a jejichž potřeby zajišťovala armáda. Proto bylo přikročeno k optimalizaci vojenských újezdů. Zákonem č. 15/2015 Sb., o zrušení vojenského újezdu Brdy,

²⁰⁸ Vojenské újezdy Dobrá voda, Mladá a Ralsko byly zrušeny na základě usnesení vlády ČSFR ze dne 5. září 1991 č. 541. Blíže *Optimalizace vojenských újezdů, příloha k důvodové zprávě*, [online]. www.psp.cz, [cit. 2. října 2022]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=90284&pdf=1>>.

²⁰⁹ Zákon č. 222/1999 Sb. o zajišťování obrany České republiky, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o zajišťování obrany.

²¹⁰ Zákon č. 585/2004 Sb., zákona o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon) ve znění dalších předpisů, dále jen branný zákon.

²¹¹ *Historie základní vojenské služby v českých zemích*, [online]. acr.army.cz, [cit. 11. října 2022]. Dostupné na <<https://acr.army.cz/scripts/detail.php?id=3895>>.

²¹² Pro srovnání v r. 1993 měla Armáda ČR 115 000 vojáků v činné službě, v r. 2015 měla armáda 21 000 vojáků. Blíže: *Optimalizace VÚ, cíl důvody, vyřešení problémů*, [online]. mocr.army.cz, [cit. 15. října 2022]. Dostupné na <<https://mocr.army.cz/informacni-servis/optimalizace/cil/optimalizace-vu---cil--duvody--vyreseni-problemu-92152/>>.

²¹³ ZÍDKA, Karel: *Spory i demonstrace. Debata o americkém radaru v Brdech před 15 lety rozdělila společnost*, [online]. cnn.iprima.cz, 12. dubna 2022, [cit. 15. října 2022]. Dostupné na <<https://cnn.iprima.cz/spory-i-demonstrace-debaty-o-umistení-amerického-radaru-v-cesku-se-vedly-uz-pred-lety-89877>>.

²¹⁴ POLOCHOVÁ, Iveta: *USA opustily plány na radar v Česku, Íránu už se tolik nebojí*, [online]. www.idnes.cz, 17. září 2009, [cit. 15. října 2022]. Dostupné na <https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/usa-opustily-plany-na-radar-v-cesku-iranu-uz-se-tolik-neboji.A090917_071406_zahranicni_ip1>.

o stanovení hranic vojenských újezdů, o změně hranic krajů a o změně souvisejících zákonů (zákon o hranicích vojenských újezdů)²¹⁵ byl k 31. 12. 2015 zrušen Vojenský újezd Brdy²¹⁶ a současně byly též upraveny hranice dalších vojenských újezdů, takovým způsobem, aby na jejich území již neměli dále trvalý pobyt civilní obyvatelé.²¹⁷ Provedenou optimalizací vzniklo šest nových obcí, další katastrální území byla připojena k obcím stávajícím.²¹⁸ Nařízením vlády ze dne 12. 10. 2015, č. 292/2015 Sb., o Chráněné krajinné oblasti Brdy²¹⁹ byla vyhlášena ke dni 1. 1. 2016 Chráněná krajinná oblast Brdy.

Vojenské újezdy za dobu své existence prošly dynamickým vývojem, stále však plní svůj účel. Je otázkou budoucnosti, jakým způsobem se budou vojenské újezdy dále rozvíjet. Alespoň částečně na ni odpovědět je také jedním z cílů této práce.

²¹⁵ Zákon č. 15/2015 Sb., o zrušení vojenského újezdu Brdy, o stanovení hranic vojenských újezdů, o změně hranic krajů a o změně souvisejících zákonů (zákon o hranicích vojenských újezdů), ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o hranicích vojenských újezdů.

²¹⁶ Ust. § 1 odstavce 1 zákona o hranicích vojenských újezdů.

²¹⁷ Ust. § 2-5 zákona o hranicích vojenských újezdů.

²¹⁸ *Optimalizace vojenských újezdů*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, 2015, s. 8-9. Blíže: grafické znázornění optimalizace současných vojenských újezdů v Příloze č. 2.

²¹⁹ Nařízením vlády ze dne 12. 10. 2015, č. 292/2015 Sb., o Chráněné krajinné oblasti Brdy, dále jen nařízení o CHKO Brdy.

2 Ústavněprávní a správně právní aspekty vojenských újezdů

2.1 Úvod

V následující kapitole se pokusím vymezit základní ústavněprávní aspekty právní úpravy vojenských újezdů a některé další právní aspekty související s využíváním vojenských újezdů, které vyplývají z mezinárodního práva. Podklady a východiska právní úpravy vojenských újezdů coby strategických vojenských územních celků zřízených za účelem zajišťování obrany státu, musí být upravena na té nejvyšší právní úrovni, tedy v ústavním pořádku ČR.²²⁰ Vojenské újezdy jako zvláštní veřejnoprávní teritoria²²¹ jsou tedy regulovány převážně veřejnoprávními předpisy, pro něž je základním východiskem jako při každém uplatňování veřejné moci zásada legality vyplývající z ust. čl. 2 odst. 3 Ústavy ČR.²²² Mezi odborníky převažuje názor, že správní právo, pod které spadá rovněž správa vojenských újezdů, a ústavní právo se částečně překrývají.²²³

V šesti kapitolách budu blíže rozvádět jednotlivé skupiny následujících aspektů. V první kapitole se budu z ústavněprávního hlediska zabývat smyslem a účelem existence vojenských újezdů, kterými jsou obrana státu a výcvik ozbrojených sil. Ve druhé kapitole budu řešit problematiku zřízení, změny a zrušení vojenského újezdu a újezdního úřadu. Tématem následující kapitoly bude otázka souladu právní úpravy vojenských újezdů s ústavněprávním zakotvením územní samosprávy včetně posouzení situace v období před provedením optimalizace vojenských újezdů v roce 2016. Ve čtvrté kapitole dále vymezím postavení vojenských újezdů z hlediska územně správního členění státu. Pátá kapitola se bude věnovat omezování základních práv na území vojenských újezdů. V poslední kapitole se budu v souvislosti s vojenskými újezdy zabývat otázkou pobytu příslušníků ozbrojených sil cizích států na území ČR.

²²⁰ Podle ust. čl. 112 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, dále jen Ústava ČR tvoří ústavní pořádek Ústava ČR, Listina základních práv a svobod, historické čs. ústavní zákony upravující státní hranice ČR a ústavní zákony České národní rady přijaté po 6. červnu 1992.

²²¹ Podle ust. § 34 zákona o zajišťování obrany je veškerý nemovitý majetek ve vlastnictví státu.

²²² Státní moc lze uplatňovat jen v případech v mezích a způsoby, které stanoví zákon. Srovnání též ust. čl. 2 odst. 2 Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů, dále jen Listina základních práv a svobod.

²²³ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s. 43.

2.2 Obrana státu jako účel vojenských újezdů

Právní úprava vojenských újezdů je v současné době zakotvena v části šesté zákona o zajišťování obrany. Podle výkladového ust. § 30 odst. 1 zákona o zajišťování obrany je vojenským újezdem vymezená část území státu určená k zajišťování obrany státu a k výcviku ozbrojených sil. Vojenské újezdy tak primárně slouží k zajišťování obrany státu. Vedle zajišťování obrany státu připouští zákon o zajišťování obrany i hospodářské využití vojenských újezdů.²²⁴ Termín „*obrana*“ je ústavněprávní pojem. V Ústavě ČR lze odkaz na obranu státu dovést již v úvodní preambuli, ve které je mj. projeveno odhodlání občanů ČR chránit Českou republiku.²²⁵

S obranou státu souvisí ust. čl. 39 odst. 3 Ústavy ČR, které upravuje kvalifikovanou většinu hlasů členů Parlamentu ČR k přijetí usnesení o vyhlášení válečného stavu a k přijetí usnesení o souhlasu s vysláním ozbrojených sil ČR mimo území ČR, s pobytem ozbrojených sil jiných států na území ČR i k přijetí usnesení o účasti ČR v obranných systémech mezinárodní organizace.

Na ust. čl. 39 Ústavy ČR pak navazuje ust. čl. 43, které se rovněž vztahuje k problematice obrany. Toto ustanovení blíže upravuje podmínky vyhlášení válečného stavu,²²⁶ svěřuje Parlamentu kompetenci rozhodovat o účasti ČR v obranných systémech mezinárodní organizace²²⁷ a dále rozhodování o vyslání ozbrojených sil ČR mimo území ČR,²²⁸ o účasti ozbrojených sil ČR na vojenských cvičeních mimo území ČR,²²⁹ a dále o pobytu ozbrojených sil jiných států na území ČR,²³⁰ o průjezdu ozbrojených sil jiných států přes území ČR²³¹ nebo o jejich přeletu nad územím ČR²³² a o účasti ozbrojených sil jiných států na vojenských cvičeních na území ČR.²³³ Vztah k obraně státu má buď přímo či nepřímo i řada dalších ustanovení Ústavy ČR, např. ust. čl. 1, ust. čl. 2, ust. čl. 10, ust. čl. 49 či ust. čl. 63.²³⁴

S ohledem na urychlený proces přípravy Ústavy ČR v r. 1992,²³⁵ nebyla do textu Ústavy ČR začleněna úprava bezpečnosti státu, zejména podmínky pro vyhlášení tzv. mimořádných

²²⁴ Ust. § 33 odst. 1 zákona o zajišťování obrany.

²²⁵ Blíže SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Správní právo-zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2.vydání. Praha: Leges, 2014, s. 470.

²²⁶ Ust. čl. 43 odst. 1 Ústavy ČR.

²²⁷ Ust. čl. 43 odst. 2 Ústavy ČR.

²²⁸ Ust. čl. 43 odst. 3 písm. a) a ust. čl. 43 odst. 4 Ústavy ČR.

²²⁹ Ust. čl. 43 odst. 5 písm. b) Ústavy ČR.

²³⁰ Ust. čl. 43 odst. 3 písm. b) a ust. čl. 43 odst. 4 Ústavy ČR.

²³¹ Ust. čl. 43 odst. 5 písm. a) Ústavy ČR.

²³² Tamtéž.

²³³ Ust. čl. 43 odst. 5 písm. b) Ústavy ČR.

²³⁴ SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Správní právo-zvláštní část... s. 470.*

²³⁵ Blíže JIRÁSEK, Jiří a kolektiv. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013, s. 351.

stavů.²³⁶ Tento nedostatek ústavodárce napravil v r. 1998 přijetím ústavního zákona č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky.²³⁷ V ust. čl. 1 ústavního zákona o bezpečnosti je definována bezpečnost ČR jako zajištění vymezených chráněných zájmů, kterými jsou: svrchovanost, územní celistvost ČR, ochrana demokratických základů ČR a ochrana životů, zdraví a majetkových hodnot. Současně je v ust. čl. 1 ústavního zákona o bezpečnosti stanoveno, že zajištění těchto chráněných zájmů je základní povinností státu.

Ust. čl. 2 ústavního zákona o bezpečnosti představuje ústavněprávní zmocnění k vyhlášení tzv. mimořádných stavů²³⁸ v případě bezprostředního ohrožení bezpečnosti ČR. Obdobně jako v ust. čl. 1 ústavního zákona o bezpečnosti není ani v ust. čl. 2 ústavního zákona o bezpečnosti přímo definován pojem bezpečnost. Zákon uvádí opět výčet chráněných zájmů, který je velmi podobný jako v ust. čl. 1 ústavního zákona o bezpečnosti s tím rozdílem, že vedle uvedených zájmů navíc zmiňuje též životní prostředí a plnění mezinárodních závazků o společné obraně. Podle ust. čl. 3 odst. 1 ústavního zákona o bezpečnosti republiky zajišťují bezpečnost ČR ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a havarijní služby.

Definici obrany pak vymezuje zákon o zajišťování obrany v ust. § 2 odst. 1. „*Obrana státu je souhrn opatření k zajištění svrchovanosti, územní celistvosti, principů demokracie a právního státu, ochrany života obyvatel a jejich majetku před vnějším napadením.*“ Obrana je tedy definována jako souhrn opatření k zajištění vymezených chráněných zájmů. Výčet chráněných zájmů je podobný jako v ústavním zákoně o bezpečnosti. Na prvním místě je uvedena svrchovanost. Pod pojmem svrchovanost se rozumí nezávislost státu na jiné moci, výlučnost a neomezenost nad celým územím státu i jeho obyvateli.²³⁹ „*Vnějším projevem suverenity je jeho způsobilost být subjektem obecného mezinárodního práva a na základě norem platného mezinárodního práva být účastníkem mezinárodních vztahů.*“²⁴⁰ Zajištění státní suverenity náleží k hlavním úkolům obrany státu, současně však obrana státu je jedním z projevů státní suverenity.

Druhým chráněným zájmem v pořadí je územní celistvost. „*Teritoriální integrita vyjadřuje podstatu státu jakožto legální entity vykonávat svou pravomoc uvnitř uznaných hranic*

²³⁶ Jedná se o souhrnné označení pro stavy a situace, které vybočují z řádného stavu státu. Blíže JIRÁSEK, Jiří a kolektiv. *Ústavní základy*...s. 351.

²³⁷ Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky, ve znění pozdějších předpisů, dále jen ústavní zákon o bezpečnosti.

²³⁸ Jedná se o nouzový stav, stav ohrožení státu a válečný stav.

²³⁹ JIRÁSEK, Jiří a kolektiv. *Ústavní základy*...s. 55.

²⁴⁰ Tamtéž.

státu.²⁴¹ Území ČR tvoří nedílný celek, jehož státní hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem.²⁴² V současné době je státní hranice ČR upravena dvanácti ústavními zákony.²⁴³ Dalšími uvedenými chráněnými zájmy jsou principy demokracie a právního státu. Obecně lze za znaky demokratického právního státu považovat demokracii a suverenitu lidu, ústavní princip rovnosti, úctu k lidským právům a existenci záruk základních práv a svobod, dělbu moci, legalitu a legitimitu, svrchovanost ústavy a zákonů a právní jistotu.²⁴⁴

Posledním chráněným zájmem uvedeným v ust. § 1 odst. 1 zákona o obraně státu je ochrana života obyvatel a jejich majetku. Ochranu života obyvatel je nutno vykládat ve smyslu ust. čl. 6 Listiny základních práv a svobod. Vztahuje se na život člověka od narození do smrti, zvláštní ochranu požívá lidský život jako nasciturus již před narozením.²⁴⁵ Pod ochranu jsou zahrnuti všichni obyvatelé ČR, tedy, jak státní občané, tak i další osoby, které mají na území ČR trvalý pobyt.²⁴⁶ Majetek je třeba vykládat v souladu s ust. čl. 11 Listiny základních práv a svobod, přičemž se jím rozumí veškeré formy majetku s určitou hodnotou (hmotný i nehmotný majetek).²⁴⁷

K chráněným zájmům uvedeným v ust. § 2 odst. 1 zákona o zajišťování obrany je potřeba uvést, že jejich výčet není taxativní. Jistě k nim lze dále zařadit též např. ochranu zdraví,²⁴⁸ ochranu životů dalších osob než uvedených v ust. § 2 odst.1 zákona o zajišťování obrany a ochranu dalšího majetku než majetku osob uvedených v ust. § 2 odst.1 zákona o zajišťování obrany, zejména pak majetku státu. To vyplývá z poměrně obecného vymezení

²⁴¹ MAREŠ, Miroslav, NOVÁK, Daniel. In MAREŠ, Miroslav. (ed). *Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. 1. vydání. Wolters Kluwer ČR.2019. s. 8 (čl. 1).

²⁴² Ust. čl.11 Ústavy ČR.

²⁴³ Jedná se o ústavní zákon č. 102/1930 Sb., o úpravě státních hranic s Německem, Rakouskem a Maďarskem, ústavní zákon č. 62/1958 Sb., o konečném vytyčení hranic s Polskou lidovou republikou, ústavní zákon ČNR č. 30/1974 Sb., o souhlasu ke změnám hranic České socialistické republiky, ústavní zákon č. 66/1974 Sb., o změnách státních hranic s Rakouskou republikou, ústavní zákon ČNR č. 121/1981 Sb., o souhlasu ke změnám státních hranic Československé socialistické republiky s Německou demokratickou republikou, ústavní zákon č. 37/1982 Sb., o změnách státních hranic s Německou demokratickou republikou, ústavní zákon ČNR č. 43/1988 Sb., o souhlasu ke změnám hranic Československé socialistické republiky na hraničních vodních tocích s Polskou lidovou republikou, ústavní zákon č. 169/1988 Sb., o změnách průběhu státních hranic na hraničních vodních tocích s Polskou lidovou republikou, ústavní zákon č. 74/1997 Sb., o změnách státních hranic se Slovenskou republikou, ústavní zákon č. 76/2004 Sb., o změnách státních hranic s Rakouskou republikou, ústavní zákon č. 633/2004 Sb., o změnách státních hranic se Spolkovou republikou Německo a ústavní zákon č. 235/2012 Sb., o změnách státních hranic s Rakouskou republikou.

²⁴⁴ JIRÁSEK, Jiří. a kolektiv. *Ústavní základy*...s. 57.

²⁴⁵ Ust. čl. 6 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

²⁴⁶ Právní úprava trvalého pobytu cizinců na území ČR je upravena v zákoně č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o pobytu cizinců. Podmínky pro trvalý pobyt cizinců jsou pak upraveny v ust. § 65-§ 87 zákona o pobytu cizinců. Podmínky trvalého pobytu pro občany EU jsou upraveny ust. § 87g- § 87m zákona o pobytu cizinců.

²⁴⁷ MAREŠ, Miroslav, NOVÁK, Daniel. In MAREŠ, Miroslav. (ed). *Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. 1. vydání. Wolters Kluwer ČR.2019. s. 26 (čl. 1).

²⁴⁸ Srov. ust. čl. 1 ústavního zákona o bezpečnosti.

chráněných zájmů jako jsou svrchovanost státu nebo principy demokracie a právního státu, pod jejichž ochranu je možné a též žádoucí podřadit i další zájmy.

Vedle výčtu chráněných zájmů je důležitým definičním znakem obrany státu směřování obrany státu proti vnějšímu napadení.²⁴⁹ Vnější napadením se rozumí napadení, příp. bezprostřední ohrožení uvedených chráněných zájmů, které pochází z území mimo území státu, tedy z území za vyznačenými hranicemi státu. Příklady vnějšího napadení mohou být vyhlášení války, agrese, anexe území státu.²⁵⁰ Původcem vnějšího napadení mohou být cizí státy, mezinárodní organizace, i neoficiální organizace typu zahraničních nebo mezinárodních teroristických skupin.

Hovoří-li se o vnějším napadení chráněných zájmů, je vhodné poukázat i na „vnitřní napadení“ chráněných hodnot, tedy mající svůj původ na území státu.²⁵¹ S ohledem na vymezení chráněných zájmů, náleží ochrana před vnitřním i vnějším napadením/ohrožením chráněných zájmů pod ústavněprávní pojem bezpečnost. Obrana je tak jednou ze složek bezpečnosti. Rozdělení bezpečnosti na složku vnitřní a vnější má svůj odraz i v rozdělení působností ministerstev podle zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky,²⁵² kdy veřejný pořádek a další věci vnitřního pořádku a bezpečnosti ve vymezeném rozsahu, včetně dohledu na bezpečnost a plynulost silničního provozu náleží do působnosti ministerstva vnitra²⁵³ a ústředním orgánem pro zabezpečování obrany České republiky je Ministerstvo obrany.²⁵⁴

V zákoně o zajišťování obrany v ust. § 2 odst. 1 dále je dále uvedeno, že „*obrana státu zahrnuje výstavbu účinného systému obrany státu, přípravu a použití odpovídajících sil a prostředků a účast v kolektivním obranném systému*“. Výstavbou účinného systému obrany se rozumí jednak výstavba účinného zbraňového systému, způsobilého k obraně státu a jednak výstavba objektů důležitých pro obranu státu.²⁵⁵ Dále zákon do obrany zahrnuje přípravu a použití odpovídajících sil a prostředků. Do odpovídajících sil náleží samozřejmě ozbrojené

²⁴⁹ Ust. § 1 a ust. § 2 odst. 1 zákona o zajišťování obrany.

²⁵⁰ JIRÁSEK, Jiří a kolektiv. *Ústavní základy*...s. 351.

²⁵¹ Příkladem vnitřního napadení/ohrožení chráněných zájmů může být občanská válka, separatistické tendence na části území.

²⁵² Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů, dále jen kompetenční zákon.

²⁵³ Ust. § 12 odst. 1 písm. a) kompetenčního zákona.

²⁵⁴ Ust. § 16 odst. 1 písm. a) kompetenčního zákona.

²⁵⁵ Blíže: ust. § 29 zákona o zajišťování obrany.

síly,²⁵⁶ které zajišťují bezpečnost ČR,²⁵⁷ ale pravděpodobně mezi ně můžeme zařadit i další „síly“,²⁵⁸ ke kterým patří zejména ozbrojené bezpečnostní sbory.²⁵⁹

Zákon o zajišťování obrany vymezuje v ust. § 2 odst. 4 věcné prostředky: „*Věcnými prostředky jsou movité a nemovité věci ve vlastnictví státu, územních samosprávných celků a právnických a fyzických osob nebo jimi poskytované služby, které lze využít v zájmu zajišťování obrany státu.*“²⁶⁰ Zákon o zajišťování obrany tak pod věcné prostředky zahrnuje širší soubor prostředků, nejen věci movité a nemovité, nýbrž i služby poskytované státem, územními samosprávnými celky a právnickými nebo fyzickými osobami.

Je-li v ust. § 2 odst. 1 zákona o zajišťování obrany užito termínu „*odpovídající prostředky*“, je pravděpodobné, že tento pojem bude možné vyložit ještě šířeji než pojem věcné prostředky v ust. § 2 odst. 4 zákona o zajišťování obrany. Účastí v obranné kolektivním systému je pak myšlena účast ČR v rámci Severoatlantické aliance na základě Severoatlantické smlouvy,²⁶¹ ačkoliv tím není vyloučena ani možnost účasti ČR v budoucnu i v nějakém jiném obranném kolektivním systému.²⁶²

Zákon o zajišťování obrany definuje účel vojenského újezdu v ust. § 30 odst. 1 jako zajišťování obrany státu a výcvik ozbrojených sil. K obraně státu proti vnějšímu napadení může být přímo na území vojenského újezdu umístěna protivzdušná obrana. S ohledem na skutečnost, že všechny vojenské újezdy jsou umístěny ve vnitrozemí ČR, není pravděpodobné, že by z území vojenského újezdu byly vedeny přímé obranné pozemní operace. Koneckonců jak poslední zkušenosti z vedení ozbrojených konfliktů v Evropě²⁶³ ukazují, nepřátelské útoky

²⁵⁶ Podle ust. § 3 odst. 2 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o ozbrojených silách se ozbrojené síly člení na armádu, Vojenskou kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž.

²⁵⁷ Ust. čl. 3 odst. 1 ústavního zákona o bezpečnosti ČR a ust. § 3 odst. 1 o ozbrojených silách.

²⁵⁸ Příklady dalších „sil“ lze uvést z minulosti. V období tzv. I. republiky byla k obraně státu na základě vládního nařízení č. 270/1936 Sb., o strážích obrany státu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen nařízení o SOS zřízena Stráž obrany státu. Dle ust. § 2 odst. 1 nařízení o SOS byla staž tvořena členy četnictva, policejních strážních sborů, obecní stráže bezpečnosti a vojenských osob, z příslušníků finanční stráže a osob majících postavení jiné veřejné stráže, jiných zaměstnanců jak z veřejné, tak soukromé sféry, pokud byli určeni k výkonu strážní, policejní nebo podobné služby. K obraně státu sloužila v minulosti též Pohraniční stráž, zřízená zákonem č. 69/1951 Sb., o ochraně státních hranic, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o ochraně státních hranic.

²⁵⁹ Podle ust. § 1 odst. 1 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o služebním poměru, se bezpečnostním sborem rozumí Policie České republiky, Hasičský záchranný sbor České republiky, Celní správa České republiky, Vězeňská služba České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační služba a Úřad pro zahraniční styky a informace.

²⁶⁰ Pravidla pro poskytování věcných prostředků jsou upravena v ust. § 13- § 20 zákona o zajišťování obrany.

²⁶¹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 66/1999 Sb., o přístupu České republiky k Severoatlantické smlouvě, ve znění pozdějších předpisů, dále jen Severoatlantická smlouva.

²⁶² V úvahu přichází např. společná obrana Evropské unie, blíže SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Správní právo-zvláštní část...* s. 472.

²⁶³ Ozbrojené konflikty v bývalé Jugoslávii a na území Ukrajiny.

směřují především k zajištění civilní infrastruktury. K obraně státu, mimo umístění strategických obranných systémů, mohou vojenské újezdy dále sloužit k umístění důležitých objektů pro obranu státu,²⁶⁴ např. letiště, heliporty, opevnění, k uskladnění zbraní a vojenské techniky a k dislokaci ozbrojených sil.

Vedle zajišťování obrany státu staví zákon v ust. § 30 odst. 1 poněkud nelogicky výcvik ozbrojených sil, ačkoliv z výkladového ust. § 2 odst. 1 zákona o zajišťování obrany je zřejmé, že výcvik ozbrojených sil náleží pod obranu státu, neboť lze podřadit pod pojem „*příprava odpovídajících sil*“. Tento terminologický nesoulad pramení patrně ze snahy zákonodárce zdůraznit, že výcvik ozbrojených sil je nejdůležitějším úkolem vojenských újezdů. V takovém případě však zákonodárce měl v textu mezi slovy „*k zajišťování obrany státu*“ a „*k výcviku ozbrojených sil*“ namísto spojky „*a*“ použít některou z vhodných částic např. „*zejména*“.²⁶⁵ Kromě výcviku ozbrojených sil ve smyslu zákona o ozbrojených silách, pak přichází v úvahu i výcvik dalších „*odpovídajících sil*“ zejména pak bezpečnostních sborů. Režimová opatření vojenských újezdů²⁶⁶ přitom předpokládají výcvik příslušníků dalších složek státu, např. Policie ČR, jednotek celní správy Ministerstva financí ČR, justiční stráž a vězeňské služby Ministerstva spravedlnosti ČR, jednotek Hasičského záchranného systému ČR a Zdravotnické záchranné služby.²⁶⁷

K plnění závazků vyplývajících z účasti ČR v kolektivním obranném systému Severoatlantické aliance pak mohou na území vojenských újezdů probíhat vojenská cvičení ozbrojených sil členských států Severoatlantické aliance.²⁶⁸

2.3 Zřízení, změna a zrušení vojenského újezdu a újezdního úřadu

Podle ust. § 30 odst. 2 zákona o zajišťování obrany se vojenský újezd a újezdní úřady zřizují, mění a ruší zvláštním zákonem. Oproti předchozí právní úpravě, podle které byly vojenské újezdy zřizovány,²⁶⁹ měněny a rušeny²⁷⁰ nařízením vlády, tedy toliko podzákonným

²⁶⁴ Ust. § 29 zákona o zajišťování obrany.

²⁶⁵ Oproti textu zákona v důvodové zprávě k zákonu o zajišťování obrany k ust. § 29 a § 30 je k účelu vojenského újezdu uvedeno, že újezdy jsou zvláštní území státu „*určená k zajišťování obrany státu a zejména k výcviku ozbrojených sil v polních podmínkách.*“

²⁶⁶ K citaci Režimových a bezpečnostních opatření újezdních úřadů jsem jako příklad zvolil Režimová a bezpečnostní opatření Újezdního úřadu Libavá.

²⁶⁷ Blíže: ust. čl. 4 odst. 1 *Režimových a bezpečnostních opatření Újezdního úřadu Libavá č. 1/2023* [online]. www.voujezd-libava.cz, 13. prosince 2022, [cit. 23. února 2023]. Dostupné na <<https://www.voujezd-libava.cz/rezimova%2Da%2Dbezpecnostni%2Dopatreni%2D1%2D2023/d-116366/p1=5745/>>.

²⁶⁸ Blíže: kapitola 3.7. Pobyť ozbrojených sil jiných států na území vojenských újezdů.

²⁶⁹ Srov. ust. § 1 odst. 1 zákona o vojenských újezdech.

²⁷⁰ Srov. ust. § 3 zákona o vojenských újezdech.

právním předpisem, nastalo posílení celkového právního stavu prostřednictvím aktu vyšší právní síly. Požadavek formy zákona pro akt zřízení, změny a rušení vojenských újezdů se pak v demokratickém právním státě jeví jako racionální. Jedná se totiž o rozhodnutí dlouhodobého výhledu, od kterého se očekává určitá rigidita a neměnnost, a to s ohledem na náročnou administrativní, právní i faktickou realizaci změn v oblasti vojenských újezdů. Zřízení, změna či zrušení vojenských újezdů má totiž zpravidla významné dopady do práv třetích osob.²⁷¹

Výjimečnost změn v oblasti vojenských újezdů dokládá též skutečnost, že za dobu účinnosti zákona o zajišťování obrany, tj. od 1. 12. 1999 byl přijat pouze jediný takový zákon, a to zákon o hranicích vojenských újezdů v r. 2015, kterým byl zrušen Vojenský újezd Brdy a dále jím bylo zmenšeno území ostatních vojenských újezdů.

Návrh zákona je oprávněn podat poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda nebo zastupitelstvo vyššího územního samosprávného celku.²⁷² Vzhledem k tomu, že požadavky na změny vymezení vojenských újezdů spadají do působnosti ministerstva obrany²⁷³ a samotnou realizaci zákona zajišťuje taktéž Ministerstvo obrany, bude nejčastěji návrhovatelem zákona o zřízení, změně nebo zrušení vojenského újezdu vláda.²⁷⁴ K přijetí zákona postačí prostá většina Parlamentu ČR. Přípustné je suspenzivní veto prezidenta republiky.²⁷⁵ Vojenské újezdy mohou být zřízeny ve výjimečných případech²⁷⁶ i zákonným opatřením Senátu. Tento způsob úpravy vojenských újezdů ovšem považuji za nevhodný, jelikož v případě, že by zákonné opatření Senátu o zřízení, změně nebo zrušení vojenského újezdu nebylo schváleno na první schůzi Poslanecké sněmovny, pozbylo by platnosti a s ním i veškerá další opatření, včetně změn v územním uspořádání státu.

V textu zákona by mělo být uvedeno, který vojenský újezd se zřizuje, mění nebo ruší, uspořádání hranic vojenského újezdu by mělo být stanoveno výčtem katastrálních území. V případě zmenšení území nebo zrušení stávajícího vojenského újezdu je potřeba, aby v zákoně bylo vymezeno, ke kterým obcím budou přičleněna katastrální území ze zmenšeného nebo rušeného vojenského újezdu. Dále je potřeba v zákoně upravit majetkové vypořádání s obcemi,

²⁷¹ Může se jednat o práva fyzických i právnických osob, a to včetně územních samosprávných celků.

²⁷² Ust. čl. 41 Ústavy ČR.

²⁷³ Ust. § 16 odst. 1 písm. c) kompetenčního zákona.

²⁷⁴ Dle ust. § 4 zákona o zajišťování obrany za přípravu a zajišťování obrany státu odpovídá vláda.

²⁷⁵ Ust. čl. 50 Ústavy ČR.

²⁷⁶ Podle ust. čl. 33 odst. 1 Ústavy ČR přísluší Senátu přijímat zákonná opatření dojde-li k rozpuštění Poslanecké sněmovny ve věcech, které nesnesou odkladu. V uvedeném případě by tedy zřízení, změna nebo zrušení vojenského újezdu nesměly snést odkladu, což vzhledem k požadavku na dlouhodobé uspořádání vojenských újezdů nepovažuji za pravděpodobné.

ke kterým budou přiřčena katastrální území, případně pravidla pro rekultivaci vyčleněného území.

V případě zřízení nového vojenského újezdu, nebo rozšíření stávajícího vojenského újezdu je nutno v zákoně vymezit katastrální území, které bude zahrnuto do vojenského újezdu, tomu přizpůsobit území stávajících obcí, příp. i konstatovat zrušení obce. Současně by mělo být v zákoně upraveno majetkové vypořádání s obcemi, jejichž katastrální území bude zahrnuto do vojenského újezdu. V zákoně by mělo být dále upraveno vyvlastnění nemovitých věcí na územích nově zahrnutých do vojenského újezdu.²⁷⁷ V případech, když by na území, která budou nově zahrnuta do vojenského újezdu, měli trvalé bydliště civilní osoby, je nutné rovněž upravit v zákoně přesídlení civilních osob.²⁷⁸ Avšak s ohledem na současné potřeby při obraně státu je možno konstatovat, že velikost a rozsah stávajících vojenských újezdů jsou dostatečné a proto není pravděpodobné rozšiřování území vojenských újezdů nebo dokonce zřizování nových vojenských újezdů.²⁷⁹

Zřízení, změna nebo zrušení vojenských újezdů představuje výrazný zásah do práv třetích osob. Příkladem může být zásah do práva obcí na samosprávu. Zřízení nebo rozšíření vojenského újezdu může znamenat pro obce ztrátu území nebo dokonce jejich zánik. V případě zúžení vojenského újezdu je naopak k obci připojeno nové území. Omezena však mohou být též práva fyzických osob a právnických osob např. vyvlastněním majetku, přesídlením civilního obyvatelstva, nebo omezením vstupu. Proto by zákonodárce měl při schvalování zákona o zřízení, změně nebo zrušení vojenského újezdu důsledně zvažovat proporcionalitu příslušných opatření právě s ohledem na práva třetích osob, tedy nakolik je pro obranu státu nezbytné zřízení, změna nebo zrušení vojenského újezdu, v jakém rozsahu a zda požadovaného účelu nelze dosáhnout mírnějším opatřením.²⁸⁰

Osoby dotčené zřízením, změnou či zrušením vojenského újezdu se mohou proti zásahům, vyplývajícím z přijetí zákona o zřízení, změně či zrušení vojenského újezdu bránit. V případě obcí by bylo nejvhodnější obranou podání tzv. „komunální“ ústavní stížnosti proti nezákonnému zásahu státu podle ust. čl. 87 odst. 1 písm. c) Ústavy ČR. „Komunální“ ústavní

²⁷⁷ Podle ust. § 34 odst. 1 zákona o zajišťování obrany majetek na území újezdu, s výjimkou vneseného majetku, smí být jen ve vlastnictví státu.

²⁷⁸ Podle ust. § 36 zákona o zajišťování obrany se na území újezdu nelze přihlásit k trvalému pobytu.

²⁷⁹ V r. 2016 byla na základě zákona o hranicích vojenských újezdů realizována optimalizace vojenských újezdů, kdy došlo ke zrušení Vojenského újezdu Brdy a z ostatních vojenských újezdů bylo vyjmuto území o celkové rozloze 21 322 ha. Blíže *Optimalizace vojenských újezdů...s.7.*

²⁸⁰ V úvahu přichází např. zřizování objektů důležitých pro obranu státu mimo území vojenských újezdů podle ust. § 29 odst. 2 zákona o zajišťování obrany nebo výcvik ozbrojených sil mimo území újezdů podle ust. § 42 zákona o zajišťování obrany.

stížnost je oprávněno podat zastupitelstvo obce, jestliže tvrdí, že nezákonným zásahem státu bylo porušeno zaručené právo obce na samosprávu.²⁸¹ Individuální ústavní stížnost proti zásahu do základního práva chráněného ústavním pořádkem v souvislosti se zřízením nebo rozšířením vojenského újezdu jsou oprávněny podle ust. čl. 87 odst. 1 písm. d) podávat fyzické a právnické osoby. Zřízení nebo rozšíření vojenského újezdu by muselo v takovém případě představovat nezákonný zásah orgánu veřejné moci do základního práva²⁸² dotčených osob. Podmínkou pro podání ústavní stížnosti je vyčerpání jiných prostředků k ochraně práv dotčených osob.²⁸³ Spolu s ústavní stížností pak může být Ústavnímu soudu podán i návrh na zrušení zákona o zřízení, změně nebo zrušení vojenského újezdu nebo jeho ustanovení.²⁸⁴

Podle ust. § 30 odst. 2 zákona o zajišťování obrany se zvláštním zákonem kromě samotného vojenského újezdu zřizuje, mění i ruší újezdní úřad.²⁸⁵ Už od doby předchozí právní úpravy bývaly újezdní úřady zřizovány a rušeny současně s vojenským újezdem.²⁸⁶ Působnost a pravomoci újezdního úřadu vymezuje zákon o zajišťování obrany²⁸⁷ a zvláštní zákony. Pro zřízení újezdního úřadu tak postačí pouze v zákoně uvést, pro který vojenský újezd se zřizuje újezdní úřad a sídlo újezdního úřadu. Podle dosavadní praxe pak měl každý vojenský újezd ke své správě zřízen vlastní újezdní úřad. Teoreticky by bylo možné při uplatnění principu horizontální koncentrace, že by jeden újezdní úřad vykonával správu vícero vojenských újezdů. S ohledem na rozmístění vojenských újezdů na území ČR však tuto variantu nepovažuji za pravděpodobnou.

2.4 Vojenské újezdy a právo na samosprávu

Hlava sedmá Ústavy ČR upravuje samosprávu. Podle ust. čl. 99 Ústavy ČR se Česká republika člení na obce, které jsou základními územními samosprávnými celky, a kraje, které jsou vyššími územními samosprávnými celky. Vedle základních územních samosprávných

²⁸¹ Ust. § 72 odst. 1 písm. b) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o Ústavním soudu.

²⁸² Podle ust. § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu se musí jednat o zásah do základního práva chráněného ústavním pořádkem. V případě zřízení nebo rozšíření vojenského újezdu přichází v úvahu např. o zásahy do ochrany vlastnického práva podle ust. čl. 11 Listiny základních práv a svobod, zásah do ochrany obydlí podle ust. čl. 12 Listiny základních práv a svobod, nebo zásah do svobody pohybu a pobytu podle ust. čl. 14 Listiny základních práv a svobod.

²⁸³ Ust. § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu.

²⁸⁴ Ust. § 74 zákona o Ústavním soudu.

²⁸⁵ Újezdní úřad je podle ust. § 31 odst. 2 zákona o zajišťování obrany správní úřad, který vykonává na území újezdu státní správu s výjimkou pravomoci podle stavebního zákona.

²⁸⁶ Podle zákona o vojenských újezdech byly vojenské újezdy zřizovány nařízením vlády.

²⁸⁷ Ust. § 33 odst. 1 zákona o zajišťování obrany.

celků, existují v ČR vojenské újezdy, které tvoří územní správní jednotky.²⁸⁸ Zákodárce tak chtěl²⁸⁹ odlišit od sebe územní samosprávné celky,²⁹⁰ které mají právo na samosprávu,²⁹¹ a toliko územní správní jednotky,²⁹² které samosprávou nadány nejsou. V ust. čl. 100 odst. 1 Ústavy ČR je stanoveno, že územní samosprávné celky jsou společenstvími občanů. Územní samosprávné celky jsou tak podle Ústavy ČR veřejnoprávními korporacemi, pro které platí, že personální substrát je jejich pojmovým znakem.

S ohledem na skutečnost že od 1. 1. 2016 není povolen trvalý pobyt civilních osob na území vojenského újezdu,²⁹³ může se jevit otázka realizace práva na samosprávu na území vojenských újezdů jako již anachronická a tedy zbytečná. Já si to ovšem nemyslím. Do roku 2016 bylo možné, aby měli civilní obyvatelé trvalý pobyt na území vojenských újezdů, vojenské újezdy do územních samosprávných celků začleněny nebyly. Ke dni 31. 12. 2015 mělo trvalý pobyt ve Vojenském újezdu Libavá 972 civilních obyvatel, ve Vojenském újezdu Hradiště 548 civilních obyvatel, ve Vojenském újezdu Boletice 293 civilních obyvatel, ve Vojenském újezdu Brdy 27 civilních obyvatel a ve Vojenském újezdu Březina 2 civilní obyvatelé.²⁹⁴

Na území vojenských újezdů absentovaly jakékoliv samosprávné orgány. Civilní obyvatelé vojenských újezdů tak neměli na rozdíl od ostatních občanů ČR možnost se jakýmkoliv způsobem podílet na správě svých místních záležitostí. Stát i civilní obyvatelé vojenských újezdů tak byli postaveni před řadu právních problémů. Právní teorie se až na ojedinělé případy²⁹⁵ otázkou absence samosprávy na území vojenských újezdů blíže nezabývala. V současnosti je tato otázka nadále aktuální na Slovensku, kde na rozdíl od ČR dosud mohou mít civilní obyvatelé trvalý pobyt na územních tamních vojenských obvodech.²⁹⁶

²⁸⁸ Ust. § 30 odst. 1 zákona o zajišťování obrany.

²⁸⁹ GÖTTINGER, Vlastimil. Vojenské újezdy kontra místní samospráva... s. 88.

²⁹⁰ Tj. obce a kraje.

²⁹¹ Ust. čl. 100 odst. 1 Ústavy ČR.

²⁹² Tj. vojenské újezdy.

²⁹³ Ust. § 15 odst. 1 zákona o hranicích vojenských újezdů.

²⁹⁴ *Optimalizace vojenských újezdů*...s. 8-9.

²⁹⁵ Např. FILIP, Jan. *Vojenské újezdy a realizace práva na samosprávu*. Časopis pro právní vědu a praxi. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2001, roč. 9, č. 23, s. 275-279., nebo GÖTTINGER, Vlastimil. Vojenské újezdy kontra místní samospráva-kostlivec v naší veřejnoprávní skříni? In KADEČKA, Stanislav (ed). *Právní regulace místní (a regionální) samosprávy, Sborník ze 4 letního mezinárodního workshopu*. Adamov: Masarykova univerzita, 2009 s. 85-95.

²⁹⁶ Ust. § 9 zákona č. 281/1997 Z.z., o vojenských obvodech a zákon, ktorým sa mení zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 222/1996 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ve znení pozdějších předpisů, dále jen zákon o vojenských obvodech.

K nastínění poměrů civilních obyvatel vojenských újezdů je zapotřebí zmínit právní úpravu do 31. 12. 2015. Zákon o zajišťování obrany státu ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů v ust. § 40 umožňoval fyzickým osobám pobyt na území vojenského újezdu, a to na základě povolení, vydávaným újezdním úřadem.²⁹⁷ Pro civilní obyvatele vojenského újezdu měl újezdní úřad za povinnost zabezpečovat hospodářský, sociální a kulturní rozvoj území újezdu, ochranu a tvorbu zdravého životního prostředí a uspokojovat potřeby obyvatel újezdu, které by jinak zabezpečovala obec.²⁹⁸ Zákon uváděl demonstrativní výčet oblastí, které měl újezdní úřad zabezpečovat. Jednalo se o plnění úkolů v oblasti školství, sociální péče a pomoci v hmotné nouzi, zdravotnictví a kultury. Újezdní úřady měly za tímto účelem zřizovat a spravovat předškolní zařízení, základní školy a podílet se na zabezpečování zdravotních služeb a sociální péče.²⁹⁹

Újezdní úřady dále zajišťovaly pro civilní obyvatele výstavbu a správu účelových komunikací a zabezpečovaly jejich dopravní obslužnost,³⁰⁰ výstavbu a správu veřejného osvětlení,³⁰¹ plnily úkoly požární ochrany.³⁰² Mezi další úkoly újezdních úřadů patřilo zabezpečování čistoty, odvoz domovních odpadů a jejich likvidace,³⁰³ zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod³⁰⁴ a zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku.³⁰⁵ Zákon o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů odkazoval dále v ust. § 37 odst. 3 na zákon č. 128/2000 Sb., o obcích,³⁰⁶ kdy příkladem další činnosti, kterou pro obyvatele vojenských újezdů zajišťoval namísto obce újezdní úřad bylo i vydávání potvrzení a vyhotovování zpráv pro potřeby právnických a fyzických osob.³⁰⁷

²⁹⁷ Ust. § 40 odst. 1 zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů.

²⁹⁸ Ust. § 37 odst. 2 zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů.

²⁹⁹ Ust. § 37 odst. 2 písm. a) zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů.

³⁰⁰ Ust. § 37 odst. 2 písm. b) zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů.

³⁰¹ Ust. § 37 odst. 2 písm. c) zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů.

³⁰² Ust. § 37 odst. 2 písm. d) zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů.

³⁰³ Ust. § 37 odst. 2 písm. e) zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů.

³⁰⁴ Ust. § 37 odst. 2 písm. f) zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů.

³⁰⁵ Ust. § 37 odst. 2 písm. g) zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů.

³⁰⁶ Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o obcích.

³⁰⁷ Srov. ust. § 14 zákona o obcích.

Pro zabezpečení úkolů po civilní obyvatel vojenského újezdu³⁰⁸ měly újezdni úřady vytvářet podmínky pro podnikání zejména obyvatelům újezdu a právnickým osobám se sídlem na území vojenského újezdu.³⁰⁹ Za účelem zabezpečení úkolů pro civilní obyvatel mohl újezdni úřad zřizovat tzv. občanské aktivity.³¹⁰ Do občanských aktivit navrhovala své zástupce shromáždění obyvatel. Občanské aktivity byly poradním orgánem újezdniho úřadu. Požádala-li o zřízení občanského aktivu nejméně polovina obyvatel újezdu byl újezdni úřad povinen zřídit občanský aktiv.³¹¹

Újezdni úřady tak plnily za účelem zabezpečování potřeb civilního obyvatelstva úkoly, které běžně mimo území vojenských újezdů plní obec. Zvolený přístup dával smysl s ohledem na skutečnost, že vojenské újezdy historicky nahradily zrušené obce a současně újezdni úřad vojenského újezdu byl pro civilní obyvatel vojenských újezdů nejbližším orgánem veřejné správy. Shora uvedená právní úprava zabezpečování potřeb civilních obyvatel vojenských újezdů působila v praxi aplikační potíže. To neušlo kritice ze strany právní teorie.³¹² Byla vytýkána zejména strohost právní úpravy, nejednoznačnost, demonstrativní výčet úkolů, které újezdni úřady na tomto úseku veřejné správy plnily. Nebylo zřejmé, které úkoly újezdni úřady mají povinnost plnit a které s ohledem na plnění hlavního účelu vojenských újezdů, tj. zajišťování obrany, plnit naopak nemají.

Ačkoliv újezdni úřady se podílely na zabezpečování potřeb obyvatel vojenských újezdů a nabízela se tak jistá paralela mezi obcemi a vojenskými újezdy, je potřeba upozornit i na zásadní právní rozdíly mezi vojenskými újezdy a obcemi. Vojenské újezdy na rozdíl od obcí nikdy nedisponovaly a nedisponují vlastní právní osobností.³¹³ Vojenské újezdy byly a jsou toliko správní jednotkou,³¹⁴ přičemž újezdni úřady jako zvláštní správní úřady na území vojenského újezdu reprezentují přímo stát. Vojenské újezdy současně oproti územním samosprávným celkům³¹⁵ nedisponovaly a nedisponují vlastním majetkem. Majetek na území vojenského újezdu s výjimkou majetku vneseného je ve výlučném vlastnictví státu.³¹⁶ Zabezpečování potřeb civilních obyvatel vojenských újezdů sice fakticky zajišťovaly újezdni

³⁰⁸ Ust. § 37 odst. 2 a odst. 3 zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů.

³⁰⁹ Ust. § 37 odst. 4 zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů.

³¹⁰ Ust. § 38 zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů.

³¹¹ Tamtéž.

³¹² GÖTTINGER, Vlastimil. Vojenské újezdy kontra místní samospráva... s. 90.

³¹³ Ve smyslu ust. § 15 zákona č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, dále jen občanský zákoník.

³¹⁴ Dle ust. § 30 odstavce 1 zákona o zajišťování obrany.

³¹⁵ Podle ust. čl. 101 odst. 3 Ústavy ČR mohou územní samosprávné celky vlastnit majetek.

³¹⁶ Ust. § 31 odst. 1 zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů, v současnosti pak ust. § 34 odst. 1 zákona o zajišťování obrany.

úřady, odpovědným garantem zajišťování těchto potřeb byl ovšem stát. Náklady pak byly hrazeny z rozpočtu Ministerstva obrany.³¹⁷

Právní úprava zabezpečování potřeb civilního obyvatelstva na území vojenského újezdu, provedená demonstrativním výčtem úkolů a obecným odkazem na zákon o obcích nezohledňovala rozdělení úkolů na samostatnou a přenesenou působnost obce.³¹⁸ Lze shrnout, že újezdní úřady vykonávaly pro civilní obyvatele státní správu jako obce v přenesené působnosti a současně též úkoly tzv. pečovatelské správy,³¹⁹ kterou vykonávají obce v samostatné působnosti.

Jako zásadní problém se však jevila absence možnosti civilních obyvatel se jakkoliv spolupodílet na rozhodování o svých záležitostech. Jelikož pro správu území vojenských újezdů neexistovaly samosprávné orgány, civilní obyvatelé vojenských újezdů tak neměli možnost realizovat své právo podílet se na správě věcí veřejných na úrovni a v rozsahu vymezeném pro obce ve smyslu ust. čl. 21 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Neměli možnost volit své zástupce do samosprávných orgánů na úrovni obecních zastupitelstev,³²⁰ současně jim bylo upřeno též pasivní volební právo, tj. možnost být zvolen do samosprávného orgánu na úrovni obecního zastupitelstva.³²¹ Oproti tomu aktivní i pasivní volební právo do zastupitelstev vyšších územních samosprávných celků, tj. krajů, zůstalo pro civilní obyvatele vojenských újezdů zachováno.³²² Civilní obyvatelé se nemohli na správě ve vojenském vojenského újezdu podílet ani přímo prostřednictvím místního referenda.³²³ Účast v krajském referendu obyvatelům vojenských újezdů umožněna byla.³²⁴

Na území vojenských újezdů pro civilní obyvatele vojenských neexistovala možnost samosprávné normotvorby jako v případě obcí.³²⁵ Obyvatelé vojenských újezdů neměli možnost podílet se na rozhodování o záležitostech, které se jich bezprostředně týkali, jako byly

³¹⁷ Ust. § 35 odst. 3 zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů. Oproti tomu územní samosprávné celky hospodaří podle ust. čl. 101 odst. 3 Ústavy ČR podle vlastního rozpočtu.

³¹⁸ GÖTTINGER, Vlastimil. *Vojenské újezdy kontra místní samospráva*. ... s. 94-95.

³¹⁹ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, s.25.

³²⁰ Ust. čl. 102 Ústavy ČR.

³²¹ Ust. čl. 21 odst. 4 Listiny základních práv a svobod ve spojení s ust. čl. 102 Ústavy ČR.

³²² Podle ust. § 4 odst. 1 zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění do 12. 4. 2016, dále jen zákon o volbách do zastupitelstev krajů měl právo volit do zastupitelstva kraje občan ČR, který dosáhl věku nejméně 18 let a byl přihlášen k trvalému pobytu v obci, která náležela územního obvodu kraje nebo na území vojenského újezdu v územním obvodu kraje.

³²³ Místní referendum podle ust. § 1 zákona č. 22/2004 Sb., o místním referendu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o místním referendu, bylo možné realizovat pouze v obci, v městské části, v městském obvodu, na území hlavního města Prahy nebo statutárního města, nebo na území části obce.

³²⁴ Podle ust. § 2 zákona č. 118/2010 Sb., o krajském referendu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o krajském referendu, právo hlasovat v krajském referendu má každá osoba, která má právo volit do zastupitelstva kraje-viz pozn. č. 322.

³²⁵ Jako mají např. občané obcí na základě ust. čl. 104 odst. 3 Ústavy ČR.

např. zásobování, podoba a údržba místních komunikací, dopravní obslužnost, podmínky bydlení, školská zařízení, zdravotní péče, kultura nebo dokonce i volnočasové aktivity.³²⁶

Občanské aktivity zřízené podle ust. § 38 zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů přitom nelze považovat za adekvátní alternativu samosprávných orgánů typu obecního zastupitelstva. Občanský aktiv totiž na rozdíl od zastupitelstva obce neměl žádnou rozhodovací pravomoc, byl jen poradním orgánem újezdního úřadu. Zákon připouštěl pluralitu občanských aktivů, zřizování občanských aktivů ad hoc, přitom záleželo do značné míry na újezdním úřadu, zda občanský aktiv zřídí. Újezdní úřad měl povinnost zřídit občanský aktiv pouze, pokud o to požádala nejméně polovina obyvatel vojenského újezdu.³²⁷ Možnosti ovlivnit správu vojenského újezdu prostřednictvím občanského aktivu byly pro civilní obyvatele značně omezené. Ve svém důsledku byly občanské aktivity jako orgány, jež by měly zastupovat zájmy civilních obyvatel vojenského újezdu, neefektivní.

Byť mohla otázka absence samosprávy na území vojenských újezdů působit jako marginální, právní teorie ji nenechala úplně bez povšimnutí. Je zapotřebí zmínit často citovaný článek prof. Jana Filipa uveřejněný v r. 2001 v Časopisu pro právní vědu a praxi.³²⁸ Autor se v článku zabývá otázkou, zda je neexistence samosprávy na území vojenských újezdů v souladu s ústavním pořádkem ČR, resp. s právem na územní samosprávu dle ust. čl. 8 Ústavy ČR a hlavy sedmé Ústavy ČR. Autor v článku dospěl k závěru, že: „výkon územní samosprávy je vázán na institucionální formy, jejichž taxativní výčet obsahuje čl. 99 Ústavy ČR.“³²⁹ „Úkoly obrany státu mohou být takové povahy, že se přímo neslučují se souběžnou existencí samosprávných územních orgánů na témže území.“³³⁰

Autor tak v uvedeném článku dospěl k závěru, že tehdejší neexistence územní samosprávy na území vojenských újezdů byla ústavně konformní a nedocházelo tak podle jeho názoru k neústavnímu zásahu do základního politického práva občanů ve smyslu ust. čl. 21 Listiny základních práva a svobod.³³¹ Autor poukazoval, že pobyt civilních obyvatel na území vojenského újezdu je jejich osobním rozhodnutím, které současně znamenalo přijetí omezení, která s pobytem ve vojenském újezdu souvisely. Civilní obyvatelé vojenských újezdů

³²⁶ V obcích spadají tyto záležitosti do samostatné působnosti obcí podle ust. § 35 a násl. zákona o obcích.

³²⁷ Ust. § 38 zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů.

³²⁸ FILIP, Jan. *Vojenské újezdy a realizace práva na samosprávu*. Časopis pro právní vědu a praxi. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2001, roč. 9, č. 23, s. 275-279.

³²⁹ FILIP, Jan. *Vojenské újezdy a realizace práva na samosprávu*...s. 279.

³³⁰ Tamtéž.

³³¹ FILIP, Jan. *Vojenské újezdy a realizace práva na samosprávu*...s. 279.

pak měli vždy možnost vystěhovat se z vojenského újezdu do některé z obcí v ČR. Autor jako kompromisní řešení považoval možnost zřízení občanských aktivů.³³²

Mnohem kritičtější byl ve svém příspěvku z r. 2009 Vlastimil Göttinger,³³³ který otevřeně poukazoval na ústavní deficity okolo vojenských újezdů. Autor uvádí, že s ohledem na dikci ust. čl. 99 Ústavy ČR, podle kterého se území ČR dělí na obce a kraje, by nemělo existovat území, které není součástí obce.³³⁴ Jako zásadní nedostatek pak považuje nemožnost obyvatel vojenských újezdů podílet se na správě věcí veřejných na území vojenských újezdů ve smyslu ust. čl. 21 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Autor dospěl k závěru, že faktický i právní stav pobytu civilního obyvatelstva na území vojenského újezdu je dlouhodobě neudržitelný a jako řešení předložil možnosti buď zrušení vojenských újezdů nebo vystěhování civilních obyvatel z vojenských újezdů.

S oběma výše uvedenými právními názory si dovolím polemizovat. V případě přístupu svobodné volby pobytu na území vojenského újezdu na úkor práva na samosprávu, prezentovaném v prvním z citovaných článků prof. Filipem, se domnívám, že by se na tuto argumentaci dalo přistoupit, ale v tom případě, že by vojenské újezdy vznikly na neobydleném území. Autor uvedeného článku nezohlednil historické a společenské souvislosti vojenských újezdů. Vojenské újezdy vznikaly zrušením osídlených obcí. Po celou dobu existence vojenských újezdů bylo umožněno, aby na území vojenských újezdů mohli mít trvalý pobyt civilní osoby. Tím zůstala zachována kontinuita osídlení daného území. Kontinuita osídlení pak nebyla spojena výlučně jen s pobytom civilních obyvatel na území vojenského újezdu, nýbrž i s existencí různých staveb, zařízení, původní infrastruktury, kulturních památek nebo i hřbitovů na tomto území. V tomto ohledu považuji za vhodné připomenout preambuli Listiny základních práv a svobod, která odkazuje mj. na samosprávné tradice.

Nemohu se ani ztotožnit s názorem Vlastimila Göttingera, že by z ust. čl. 99 Ústavy ČR obligatorně vyplývalo rozdělení veškerého území ČR mezi obce a kraje. Hlava sedmá Ústavy ČR upravuje základní organizaci územní samosprávy. Existence jiných správních jednotek tím dotčena není. Ust. čl. 99 Ústavy ČR totiž upravuje toliko rozdělení územní samosprávy ČR. Oproti tomu územně správní členění státu je upraveno samostatnými předpisy³³⁵ a není

³³² FILIP, Jan. *Vojenské újezdy a realizace práva na samosprávu...* s. 278.

³³³ GÖTTINGER, Vlastimil. Vojenské újezdy kontra místní samospráva-kostlivec v naší veřejnoprávní skříni? In KADEČKA, Stanislav (ed). *Právní regulace místní (a regionální) samosprávy, Sborník ze 4 letního mezinárodního workshopu*. Adamov: Masarykova univerzita, 2009 s. 85-95.

³³⁴ GÖTTINGER, Vlastimil. Vojenské újezdy kontra místní samospráva... s. 91.

³³⁵ K tomu blíže zákon č. 51/2020 Sb., o územně správním členění státu a o změně souvisejících zákonů (zákon o územně správním členění státu), ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o územně správním členění státu.

deklarováno na ústavní úrovni. Souhlasím se závěrem, že absence samosprávných orgánů na území vojenských újezdů představovala ústavní deficit, který nebylo možno překlénout výkladem. Jedná se zde o rozpor s ust. čl. 21 odst. 1 Listiny základních práv a svobody, kdy v důsledku neexistence samosprávných orgánů na území vojenských újezdů bylo jeho obyvatelům upřeno právo na správě veřejných věcí. Právo na správu věcí veřejných pak na rozdíl od jiných politických práv vymezených v Listině základních práv a svobod³³⁶ není možné omezit.³³⁷

Právo na samosprávu totiž nelze vnímat izolovaně pouze ve smyslu ust. čl. 99 Ústavy ČR. Koneckonců i Ústavní soud konstatoval, že „*garance územní samosprávy podle Ústavy České republiky je lakonická. Vedle rozlišení lokální a regionální úrovně samosprávy (čl. 99) je územní samospráva pojata jako právo územního společenství občanů vyrůstající z jeho vlastností a schopností...*“³³⁸

Právo na samosprávu je tak potřeba vykládat v širším kontextu. Bez aplikace ust. čl. 21 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (právo na správu veřejných věcí) by totiž nebylo možné samosprávu vůbec realizovat. Stejně tak je nutné uvedenou právní úpravu zasadit do příslušného mezinárodněprávního rámce. Nejdůležitějším dokumentem v tomto ohledu je Evropská charta místní samosprávy.³³⁹

Již v preambuli Evropské charty místní samosprávy je konstatováno, že „*místní společenství jsou jedním z hlavních základů jakéhokoliv demokratického zřízení*“ a „*právo občanů podílet se na chodu věcí veřejných je jednou z demokratických zásad sdílených všemi členskými státy Rady Evropy*“. Evropská charta místní samosprávy garantuje místní samosprávu místním společenstvím,³⁴⁰ tzn. společenstvím lidí, žijícím na určitém území. Zásady místní samosprávy se vztahují na všechny druhy místních společenství, která na území státu existují.³⁴¹ Logicky by pak za místní společenství bylo možné považovat obyvatele, kteří svého času žili na území vojenského újezdu. Samospráva je v Evropské chartě místní samosprávy definována jako „*právo a schopnost místních společenství v mezích daných zákonem na svou odpovědnost a v zájmu místního obyvatelstva upravovat a spravovat*

³³⁶ Srov. svoboda projevu a právo na informace dle ust. čl. 17 Listiny základních práv a svobod, právo shromažďovací

³³⁷ ŠIMÍČEK, Vojtěch. In WAGNEROVÁ, Eliška. (ed). *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012. s. 497 (čl. 21).

³³⁸ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 5. 2. 2003, sp. zn. Pl. ÚS 34/02.

³³⁹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 181/1999 Sb., o přijetí Evropské charty místní samosprávy, ve znění pozdějších předpisů, dále jen Evropská charta místní samosprávy.

³⁴⁰ Ust. čl. 3 odst. 1 Evropské charty místní samosprávy.

³⁴¹ Ust. čl. 13 Evropské Charty místní samosprávy.

*podstatnou část věci veřejných“.*³⁴² Samospráva má být vykonávána prostřednictvím volených orgánů,³⁴³ hranice místních správních jednotek nelze měnit bez předchozí konzultace s obyvatelstvem dotčených jednotek,³⁴⁴ místní společenství si mohou stanovit své vlastní vnitřní správní struktury. Voleným zástupcům je zaručen svobodný výkon jejich funkcí.³⁴⁵ Místní společenství mají právo na přiměřené vlastní finanční zdroje.³⁴⁶

Je otázkou, zda právo na místní samosprávu pro místní společenství obyvatel ve smyslu Evropské charty místní samosprávy je v českém právním řádu vymezeno i na ústavní úrovni. Místní samospráva je totiž v ust. čl. 99 Ústavy ČR vyhrazena výslovně územním samosprávným celkům. Evropská charta místní samosprávy naopak strany zavazuje, aby byly zásady místní samosprávy uznány ve vnitrostátním zákonodárství, a to i v ústavě.³⁴⁷ Jestliže tedy na ústavní úrovni není upraveno právo místních společenství na samosprávu, jedná se o ústavněprávní deficit, jak o tom psal Vlastimil Göttinger.³⁴⁸

Právo místních společenství na samosprávu lze však přímo dovodit z Evropské charty místní samosprávy. Generální inkorporací ve smyslu ust. čl. 10 Ústavy ČR je Evropská charta místní samosprávy součástí právního řádu ČR a s ohledem na to, že právní řád ČR místní samosprávu mimo územní samosprávné celky neupravoval, bylo by možné vycházet přímo z Evropské charty místní samosprávy.

Za důležitou v tomto směru považuji otázku, zda lze podřadit Evropskou chartu místní samosprávy pod ústavní pořádek ve smyslu nálezu Ústavního soudu č. 403/2002 Sb.³⁴⁹ Podle tohoto nálezu Ústavního soudu pod ústavní pořádek lze zahrnout ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách. Odpověď může poskytnout již zmíněný nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 34/02. V tomto případě podala skupina senátorů podle ust. čl. 87 odst. 1 písm. a) Ústavy ČR návrh na zrušení některých ustanovení zákona č. 320/2002 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti

³⁴² Ust. čl. 3 odst. 1 Evropské charty místní samosprávy.

³⁴³ Ust. čl. 3 odst. 2 Evropské charty místní samosprávy.

³⁴⁴ Ust. čl. 5 Evropské charty místní samosprávy.

³⁴⁵ Ust. čl. 7 odst. 1 Evropské charty místní samosprávy.

³⁴⁶ Ust. čl. 9 odst. 1 Evropské charty místní samosprávy.

³⁴⁷ Ust. čl. 2 Evropské charty místní samosprávy. Požadavek na ústavněprávní úpravu je pak explicitně zmíněn také u dalších ustanovení Evropské charty místní samosprávy, a to konkrétně v ust. čl. 3 odst. 1, v ust. čl. 4 odst. 1, v ust. čl. 8 odst. 1 a v ust. čl. 9 odst. 2.

³⁴⁸ GÖTTINGER, Vlastimil. Vojenské újezdy kontra místní samospráva... s. 91-93.

³⁴⁹ Nálezu Ústavního soudu ze dne 25. června 2002 ve věci návrhu na zrušení ust. § 5 odst. 1 věty druhé a ust. § 8 odst. 3 věty druhé zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů, dále jen nálezu Ústavního soudu č. 403/2002 Sb.

okresních úřadů.³⁵⁰ Skupina senátorů se domáhala zrušení právní úpravy přechodu pracovního poměru zaměstnanců okresních úřadů na územní samosprávné celky a převodu některých movitých věcí na územní samosprávné celky. Ústavní soud návrh skupiny senátorů v r. 2003 zamítnul.

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 34/02 je důležitý, neboť se v něm Ústavní soud vyjádřil taktéž k právní povaze Evropské charty místní samosprávy, na kterou navrhovatelé odkazovali. Ústavní soud v nálezu mj. uvedl, že český národní standard místní samosprávy je doplněn a obohacen standardem, který vyplývá z Evropské charty místní samosprávy. „*Charta není klasickou smlouvou o lidských právech, netýká se jednotlivců, nýbrž společenství občanů, zakládá kolektivní práva. Z toho vyplývají zvláštnosti jejího výkladu a aplikace.*“ Ústavní soud poukázal na slabost nástrojů prosazování Evropské charty místní samosprávy, to však dle názoru Ústavního soudu nemění nic na její závaznosti. „*Charta není pouhou deklarací, je skutečnou mezinárodní smlouvou... Ústavní soud je na základě širokého-k mezinárodnímu právu vstřícného-pojetí ústavního pořádku oprávněn posoudit soulad českého zákona s ním.*“ Ústavní soud k tomu dále uvedl, že jenom ověřuje, zda nedošlo k překročení mezi vytyčených Evropskou chartou místní samosprávy. Je tak možno uzavřít, že i Evropskou chartu místní samosprávy lze podřadit pod ústavní pořádek.

Ústavní soud v citovaném nálezu upozorňoval též na specifika Evropské charty místní samosprávy. Práva zaručená Evropskou chartou místní samosprávy jsou podle názoru Ústavního soudu rámcová. „*Charta sama v řadě ustanovení počítá s podrobnou vnitrostátní právní úpravou...*“ Pravidla, která v Evropské chartě místní samosprávy tvoří standard místní samosprávy, jsou tak „*stěží přímo uplatnitelná (self-executing).*“ Dle názoru Ústavního soudu je proto přímá aplikace Evropské charty místní samosprávy pro její „*povšechný ráz*“ limitována. Do značné míry záleží také na vůli zákonodárce, jakým způsobem upraví vnitrostátní právo. Na druhou stranu Ústavní soud v tomto nálezu několikrát zdůraznil že právo na samosprávu nesmí být zcela vyprázdněno. Právo na samosprávu lze zákonnými prostředky omezovat, přičemž tato omezení jsou vyjádřením vnitřní politiky státu. Avšak není možné územní samosprávu zcela odstranit.

Domnívám se tedy, že situace obyvatel, žijících na území vojenských újezdů, byla právě příkladem, kdy tito obyvatelé byli zcela bez jakékoliv samosprávy, kterýžto stav by mohl být Ústavním soudem shledán za protiústavní. Dotčeno bylo totiž v uvedeném případě samotné

³⁵⁰ Zákon č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů.

jádro Evropské charty místní samosprávy. Je otázkou, zda a jakým způsobem se mohli obyvatelé vojenských újezdů svého času domáhat svého práva na samosprávu. V úvahu by připadala ad hoc stížnost k Ústavnímu soudu podaná skupinou obyvatel na území vojenského újezdu, ve které by byla jako protiústavní namítána absolutní absence samosprávy pro místní společenství obyvatel žijících na území vojenského újezdu. Koneckonců i podle ust. čl. 11 Evropské charty místní samosprávy se za účelem zajištění svobodného výkonu svých pravomocí a dodržování zásad místní samosprávy zakotvených v ústavě nebo ve vnitrostátním zákonodárství mají místní společenství právo obracet se na soudy. Je potřeba však uvést, že ústavní stížnost nebyla v uvedené věci nikdy podána.

Jak je všeobecně známo, zákonodárce nakonec otázku absence samosprávy na území vojenských újezdů vyřešil v roce 2015 šalamounsky zákonem o hranicích vojenských újezdů, na jehož základě byla v roce 2016 provedena optimalizace vojenských újezdů, tedy vyjmutí obydlených území z území vojenských újezdů. Nebylo to ale jediné možné řešení. V úvahu též přicházelo zachovat status quo území vojenských újezdů za současného zřízení samosprávy pro obyvatele vojenských újezdů. Tato by jistě byla omezenější než v případě obcí. Přesto však nebyl důvod, aby obyvatelé vojenských újezdů nemohli rozhodovat např. o svých kulturních nebo sociálních záležitostech. Pravděpodobné by bylo i zřízení pojistky pro vojenskou správu v podobě „práva veta“, kterým by mohla vojenská správa efektivně zasáhnout, v případě, že by realizace samosprávy byla v kolizi s hlavním účelem vojenského újezdu, tj. se zajišťováním obrany státu.

2.5 Vojenské újezdy z hlediska územně správního členění státu

Vedle rozdělení území ČR pro účely výkonu místní samosprávy na územní samosprávné celky dle Ústavy ČR je republika členěna do správních obvodů pro výkon státní správy na základě zákona o územně správním členění státu. V rámci územně správního členění státu je do obvodů jednotlivých správních celků zahrnuto i území vojenských újezdů. V předchozí právní úpravě, tj. v zákoně č. 36/1960 Sb., o územním členění státu,³⁵¹ totiž po dobu více než 50 let vojenské újezdy upravené vůbec nebyly.³⁵²

³⁵¹ Zákon č. 36/1960 Sb., o územním členění státu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o územním členění státu.

³⁵² Vojenské újezdy byly do zákona o územním členění státu zapracovány až od 1. 1. 2003 s účinností zákona o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů. Podle ust. § 1 zákona o územním členění státu se území republiky dělilo na kraje, kraje se dělily na okresy a okresy se dělily na obce a vojenské újezdy. Podle ust. § 1a odst. 2 zákona o územním členění státu bylo území vojenského újezdu vymezeno hranicí jednoho nebo více souvislých katastrálních území. Dle ust. § 1a odst. 3 mělo ministerstvo vnitra stanovit prováděcím předpisem území okresů vyloučením obcí a vojenských újezdů. Ministerstvo vnitra vedlo podle

Území ČR se pro výkon státní správy člení na správní obvody krajů,³⁵³ ty se s výjimkou správního obvodu hl. města Prahy člení na správní obvody obcí s rozšířenou působností.³⁵⁴ „Správní obvod obce s rozšířenou působností je vymezen výčtem území obcí a vojenských újezdů.“³⁵⁵ Podle ust. § 1 odst. 4 zákona o územně správním členění státu jsou území obcí a vojenských újezdů vymezena hranicí jednoho nebo více souvislých katastrálních území.

Zákon o územně správním členění státu dále vymezuje okresy prostřednictvím správních obvodů obcí s rozšířenou působností,³⁵⁶ v hl. městě Praze jsou na úrovni okresů vymezeny správními obvody městských částí.³⁵⁷ Správní obvody obcí s rozšířenou působností stanoví vyhláškou ministerstvo vnitra výčtem obcí a vojenských újezdů.³⁵⁸ Ministerstvo vnitra za tímto účelem vydalo vyhlášku č. 346/2020 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s rozšířenou působností, území obvodů hlavního města Prahy a příslušnosti některých obcí do jiného okresu.³⁵⁹ Podle této vyhlášky území vojenského újezdu Boletice náleží do správního obvodu obce s rozšířenou působností Český Krumlov,³⁶⁰ území Vojenského újezdu Hradiště spadá do správního obvodu obce s rozšířenou působností Karlovy Vary,³⁶¹ území vojenského újezdu Březina patří do obvodu obce s rozšířenou působností Vyškov³⁶² a území vojenského újezdu Libavá náleží do správního obvodu obce s rozšířenou působností Olomouc.³⁶³

Aplikací zákona o územně správním členění státu a vyhlášky o stanovení správních obvodů obcí s rozšířenou působností tak lze zařadit území vojenských újezdů do správních obvodů obcí s rozšířenou působností, okresů³⁶⁴ a krajů, což je důležité pro určení místní příslušnosti a působnosti správních úřadů ve správním řízení.

ust. § 17 zákona o územním členění státu přehled obcí, vojenských újezdů, okresů, krajů a v hl. městě Praze městských obvodů.

³⁵³ Ust. § 1 odst. 1 zákona o územně správním členění státu.

³⁵⁴ Ust. § 1 odst. 2 zákona o územně správním členění státu.

³⁵⁵ Ust. § 1 odst. 3 zákona o územně správním členění státu.

³⁵⁶ Ust. § 2 odst. 1 zákona o územně správním členění státu, vymezení okresů je pak upraveno v ust. § 4 zákona o územně správním členění státu.

³⁵⁷ Ust. § 2 odst. 1 zákona o územně správním členění státu. Obvody hl. města Prahy jsou pak vymezeny v ust. § 5 zákona o územně správním členění státu.

³⁵⁸ Ust. § 7 odst. 1 zákona o územně správním členění státu.

³⁵⁹ Vyhláška č. 346/2020 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s rozšířenou působností, území obvodů hlavního města Prahy a příslušnosti některých obcí do jiného okresu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen vyhláška o stanovení správních obvodů obcí s rozšířenou působností.

³⁶⁰ Ust. § 2 odst. 3 vyhlášky o stanovení správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Ust. § 2 vyhlášky stanovuje správní obvody obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji.

³⁶¹ Ust. § 4 odst. 3 vyhlášky o stanovení správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Ust. § 4 vyhlášky stanovuje správní obvody obcí s rozšířenou působností v Karlovarském kraji.

³⁶² Ust. § 10 odst. 19 vyhlášky o stanovení správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Ust. § 10 vyhlášky stanovuje správní obvody obcí s rozšířenou působností v Jihomoravském kraji.

³⁶³ Ust. § 11 odst. 7 vyhlášky o stanovení správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Ust. § 11 vyhlášky stanovuje správní obvody obcí s rozšířenou působností v Olomouckému kraji.

³⁶⁴ Výčet okresů, jejich zařazení do správních obvodů krajů a vymezení okresů za pomoci výčtu obcí s rozšířenou působností jsou upraveny v ust. § 4 zákona o územně správním členění státu.

Je zapotřebí upozornit, že vedle zmíněné obecné právní úpravy existuje ještě zvláštní právní úprava v zákoně o zajišťování obrany a v zákoně o hranicích vojenských újezdů. Zákon o zajišťování obrany výslovně stanovuje, že území vojenského újezdu náleží vždy k území jednoho kraje a to tak, že území Vojenského újezdu Boletice náleží do Jihočeského kraje,³⁶⁵ území Vojenského újezdu Březina náleží do Jihomoravského kraje,³⁶⁶ území Vojenského újezdu Hradiště náleží do Karlovarského kraje³⁶⁷ a území Vojenského újezdu Libavá náleží do Olomouckého kraje.³⁶⁸ Zákon o hranicích vojenských újezdů v ust. § 6 vymezuje sídla a hranice jednotlivých vojenských újezdů. V ust. § 6 odst. 1 zákona o hranicích vojenských újezdů je pro vojenský újezd Boletice stanoveno, že sídlem újezdního úřadu je obec Kájov a současně je vymezeno i území vojenského újezdu výčtem katastrálních území.³⁶⁹ Ust. § 6 odst. 2 zákona o hranicích vojenských újezdů upravuje jako sídlo újezdního úřadu vojenského újezdu Březina město Vyškov a vymezuje území vojenského újezdu.³⁷⁰ Sídlem újezdního úřadu vojenského újezdu Hradiště je podle ust. § 6 odst. 3 zákona o hranicích vojenských újezdů město Karlovy Vary. Totéž ustanovení pak vymezuje i hranice vojenského újezdu Hradiště.³⁷¹ Ust. § 6 odst. 4 zákona o hranicích vojenských újezdů pak vymezuje území vojenského újezdu Libavá,³⁷² sídlem újezdního úřadu tohoto vojenského újezdu je obec Město Libavá.

Jak v případě zákona o zajišťování obrany, tak v případě zákona o hranicích vojenských újezdů platí, že se ve vztahu k obecné právní úpravě územně správního členění státu se pak jedná o *lex specialis*.

2.6 Omezení základních práv na území vojenských újezdů

2.6.1 Obecná východiska k ochraně základních práv

Mezi ústavněprávní aspekty bezesporu náleží i problematika ochrany základních práv. V ústavním pořádku jsou základní práva vymezena především v Listině základních práv

³⁶⁵ Ust. § 73a písm. a) zákona o zajišťování obrany.

³⁶⁶ Ust. § 73a písm. b) zákona o zajišťování obrany.

³⁶⁷ Ust. § 73a písm. c) zákona o zajišťování obrany.

³⁶⁸ Ust. § 73a písm. d) zákona o zajišťování obrany.

³⁶⁹ Arnoštov u Českého Krumlova, Boletice, Jablonec u Českého Krumlova, Ondřejov u Českého Krumlova, Polná u Českého Krumlova, Třebovice u Českého Krumlova a Uhlíkov u Českého Krumlova.

³⁷⁰ Území vojenského újezdu Březina je vymezeno hranicemi katastrálních území Doubrava u Březiny, Kotáry, Osina, Pulkava, Stříbrná u Březiny a Žbánov.

³⁷¹ Území vojenského újezdu Hradiště je vymezeno hranicemi katastrálních území Bražec u Hradiště, Doupov u Hradiště, Radošov u Hradiště, Tureč u Hradiště a Žďár u Hradiště.

³⁷² Území vojenského újezdu Hradiště je vymezeno hranicemi katastrálních území Dřemovice u Města Libavá, Čermná u Města Libavá, Předměstí u Města Libavá, Rudoltovice, Varhošť u Města Libavá a Velká Střelná.

a svobod. Z přijatých mezinárodních smluv je potom nejdůležitější Úmluva o ochraně lidských práv a svobod.³⁷³ Jak již bylo uvedeno výše³⁷⁴ plnění účelu vojenských újezdů, tj. zajišťování obrany státu a zejména pak výcvik ozbrojených sil vyžaduje omezení některých práv třetích osob, a to včetně práv základních. Bez omezení některých základních práv by nebylo možné výcvik ozbrojených sil vůbec realizovat, v jiných případech je omezení základních práv nezbytné z důvodu zajištění bezpečnosti fyzických osob nebo státu.

Meze základních práv mohou být za podmínek Listiny základních práv a svobod upraveny pouze zákonem,³⁷⁵ zákonná omezení základních práv musí platit pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky,³⁷⁶ zákonná omezení základních práv musí šetřit jejich podstatu a smysl a nesmí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.³⁷⁷ Zákonný podklad pro omezení základních práv na území vojenského újezdu představuje zákon o vojenských újezdech, konkrétně v části šesté. Na území vojenských újezdů platí podle zákona o zajišťování obrany omezení vlastnického práva na území újezdu,³⁷⁸ omezení svobody pobytu³⁷⁹ a omezení svobody pohybu na území vojenského újezdu.³⁸⁰ S výjimkou zákazu pobytu na území vojenského újezdu však žádné z uvedených omezení neplatí absolutně a sám zákon připouští ze zákazů výjimky.

Mimo omezení základních práv, která se vztahují výlučně k území vojenských újezdů, zákon o zajišťování obrany upravuje i další omezení základních práv. Jedná se např. o povinnost poskytnut věcné prostředky,³⁸¹ pracovní povinnost,³⁸² pracovní výpomoc,³⁸³ omezení nebo zákaz vstupu do objektů důležitých pro obranu státu,³⁸⁴ omezení nebo zákaz přístupu do prostorů, určených k výcviku ozbrojených sil mimo vojenské újezdy, jakož i omezení a zákaz pobytu a dopravy v těchto prostorech,³⁸⁵ vyvlastnění ve zkráceném řízení,³⁸⁶

³⁷³ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolů č. 3, 5, 8, dále jen Evropská úmluva.

³⁷⁴ Kapitola 3.2. Obrana státu jako účel vojenských újezdů.

³⁷⁵ Ust. čl. 4 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

³⁷⁶ Ust. čl. 4 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

³⁷⁷ Ust. čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod.

³⁷⁸ Ust. § 34 a § 35 zákona o zajišťování obrany.

³⁷⁹ Ust. § 36 zákona o zajišťování obrany.

³⁸⁰ Ust. § 38 zákona o zajišťování obrany.

³⁸¹ Ust. § 13-§ 20 zákona o zajišťování obrany.

³⁸² Ust. § 21-§ 23 zákona o zajišťování obrany.

³⁸³ Ust. § 24- § 28 zákona o zajišťování obrany.

³⁸⁴ Ust. § 29 odst. 3 zákona o zajišťování obrany.

³⁸⁵ Ust. § 42 odst. 2 zákona o zajišťování obrany.

³⁸⁶ Ust. § 45- § 51 zákona o zajišťování obrany.

povinnost občanů k přípravě obrany státu³⁸⁷ a omezení svobody pohybu a shromažďovacího práva.³⁸⁸

2.6.2 Omezení vlastnických práv na území vojenských újezdů

Ochrana vlastnictví vyplývá z ust. čl. 11 Listiny základních práv a svobod. „*Vlastnické právo je nezbytnou podmínkou svobody a rozvoje jednotlivce.*“³⁸⁹ Ust. čl. 11 odst. 2 Listiny základních práv a svobod negativně vymezuje předměty vlastnictví zakotvením vlastnického monopolu státu.³⁹⁰ Zákon stanoví, který majetek nezbytný k zabezpečování potřeb celé společnosti, rozvoje národního hospodářství a veřejného zájmu smí být jen ve vlastnictví státu. Podle ust. čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu. „*Listina vyžaduje, aby se omezení vlastnického práva dělo na základě zákona a k zajištění legitimního cíle, který je zpravidla označován jako veřejný zájem.*“³⁹¹

Na mezinárodněprávní úrovni je ochrana vlastnictví upravena v ust. čl. 1 dodatkového protokolu Evropské úmluvy. Podle Evropské úmluvy je každému zaručeno právo pokojně užívat svůj majetek. „*Nikdo nemůže být zbaven svého majetku s výjimkou veřejného zájmu a za podmínek, které stanoví zákon a obecné zásady mezinárodního práva.*“ Státy však mohou přijímat zákony, které považují za nezbytné, aby upravily užívání majetku v souladu s obecným zájmem.

Zákonným podkladem pro omezení vlastnického práva na území vojenských újezdů podle českého právního řádu je ust. § 34 zákona o zajišťování obrany. „*Majetek na území újezdu, s výjimkou vneseného majetku, smí být jen ve vlastnictví státu.*“³⁹² Ust. § 34 odst. 1 tak stanovuje státní monopol vlastnictví k nemovitým věcem³⁹³ na území vojenského újezdu. Způsob evidování nemovitostí na území vojenského újezdu stanoví zvláštní předpis,³⁹⁴ kterým

³⁸⁷ Ust. § 52 odst. 2 zákona o zajišťování obrany.

³⁸⁸ Ust. § 53 zákona o zajišťování obrany.

³⁸⁹ VOMÁČKA, Vojtěch, TOMOSZEK, Maxim. In HUSSEINI, Faisal. (ed). *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. s. 362 (čl. 11).

³⁹⁰ VOMÁČKA, Vojtěch, TOMOSZEK, Maxim. In HUSSEINI, Faisal. (ed). *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. s. 377 (čl. 11).

³⁹¹ VOMÁČKA, Vojtěch, TOMOSZEK, Maxim. In HUSSEINI, Faisal. (ed). *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. s. 384 (čl. 11).

³⁹² Ust. § 34 odst. 1 zákona o zajišťování obrany.

³⁹³ Podle ust. § 498 odst. 1 občanského zákoníku jsou nemovitými věcmi pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim, a práva, která za nemovité věci prohlásí zákon.

³⁹⁴ Ust. § 34 odst. 1 zákona o zajišťování obrany.

je zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon).³⁹⁵ „*Nemovitosti důležité pro obranu a bezpečnost státu se v katastrální mapě zobrazují a práva k nim se v katastru evidují podle údajů poskytnutých Ministerstvem obrany.*“³⁹⁶ Evidenci těchto nemovitostí odpovídající skutečnému stavu vede Ministerstvo obrany.³⁹⁷

Stát jako vlastník nemovitostí na území vojenského újezdu má podle ust. § 37 odst. 1 písm. b) povinnost trvalým způsobem a na vlastní náklad označit nesporné hranice svých pozemků. Tento úkol náleží do působnosti újezdního úřadu vojenského újezdu.³⁹⁸ Prováděcím předpisem, ve kterém jsou upraveny způsob, obsah a forma vyznačení hranic vojenského újezdu³⁹⁹ je vyhláška Ministerstva obrany č. 141/2016 Sb., o vyznačování hranic vojenských újezdů a vyznačování bezpečnostních a ochranných pásem na území vojenských újezdů (o vyznačování hranic a pásem na území vojenských újezdů).⁴⁰⁰

Na rozdíl od nemovitých věcí zákon o zajišťování obrany připouští vlastnické právo i osobám odlišným od státu, a to v případě movitých věcí, vnesených na území vojenského újezdu. S ohledem na zákaz pobytu⁴⁰¹ a omezení vstupu⁴⁰² na území vojenského újezdu, je zřejmé, že movité věci, náležející osobám odlišným od státu, byly na území vojenského újezdu vneseny při návštěvě vojenského újezdu. V případě pochybností, zda movitá věc, nacházející se na území vojenského újezdu, patří do vlastnictví státu nebo se jedná o movitou věc, která náleží osobě odlišné od státu, by bylo zapotřebí prokázat též skutečnost, že tato věc byla vnesena na území vojenského újezdu. V opačném případě by se na takovou movitou věc pohlíželo jako na majetek státu.

Na druhou stranu ve vojenských újezdech jsou umístěny soubory movitých věcí, které k vojenským újezdům náleží, slouží k plnění účelu vojenských újezdů, tj. zajišťování obrany státu, zejm. pak k výcviku ozbrojených sil. Z pohledu civilistiky bychom tyto movité věci mohli označit jako příslušenství.⁴⁰³ Může se jednat o různé výcvikové pomůcky, mobilní výcviková zařízení, zbraně a munici, ale i dopravní prostředky, nebo mobiliáře ubytovacích zařízení. Pro

³⁹⁵ Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů, dále jen katastrální zákon.

³⁹⁶ Ust. § 3 odstavce 5 katastrálního zákona.

³⁹⁷ Tamtéž.

³⁹⁸ Ust. § 33 odst. 1 písm. f) zákona o zajišťování obrany.

³⁹⁹ Ust. § 33 odst. 2 zákona o zajišťování obrany.

⁴⁰⁰ Vyhláška č. 141/2016 Sb., o vyznačování hranic vojenských újezdů a vyznačování bezpečnostních a ochranných pásem na území vojenských újezdů (o vyznačování hranic a pásem na území vojenských újezdů), ve znění pozdějších předpisů, dále jen vyhláška o vyznačování hranic a pásem na území vojenských újezdů.

⁴⁰¹ Ust. § 36 zákona o zajišťování obrany.

⁴⁰² Ust. § 37 zákona o zajišťování obrany.

⁴⁰³ Podle ust. § 510 odst. 1 občanského zákoníku je příslušenství věci vedlejší věc vlastníka u věci hlavní, je-li účelem vedlejší věci, aby se jí trvale užívalo společně s hlavní věcí v rámci jejich hospodářského určení.

takové případy by však měla být vedena evidence movitých věcí, náležejících do státního majetku. Za vedení evidence movitých věcí na území vojenského újezdu jsou odpovědné újezdní úřady.⁴⁰⁴

Státní monopol vlastnictví na území vojenských újezdů ve smyslu ust. § 34 odst. 1 zákona o zajišťování obrany však ani ve vztahu k nemovitostem neplatí bezvýjimečně. Vlastnická práva k nemovitým věcem na území stávajících vojenských újezdů získal stát před účinností zákona o zajišťování obrany, podle předchozích právních úprav. Takto nabytá vlastnická práva však mohou být prolomena restitucí.⁴⁰⁵ Podle ust. § 6 odst. 1 písm. o) zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku⁴⁰⁶ bylo možné oprávněným osobám vydat nemovitosti, které přešly na stát v důsledku zestátnění vykonaného v rozporu s tehdy platnými zákonnými předpisy nebo bez vyplacení náhrady. Jako příklad je v poznámce pod čarou č. 5a uveden právě zákon o vojenských újezdech.

Skutečně pak docházelo i k restitucím nemovitostí, které náležely do vojenského újezdu. V takových případech se v současnosti jako nejvhodnější řešení ke zjednáání nápravy jeví některá z forem převodu zrestituované nemovitosti na stát, pochopitelně za přiměřenou náhradu. K tomu zákon o zajišťování obrany v ust. § 73 odst. 1 uložil vyvlastnění vlastnických práv fyzických a právnických osob k nemovitostem na území vojenských újezdů, pro případ, že by nebylo do 2 let od nabytí účinnosti zákona⁴⁰⁷ zahájeno řízení o povolení vkladu do katastru nemovitostí po vzájemné dohodě mezi vlastníkem a Ministerstvem obrany. Vyvlastňovací řízení by v takovém případě neprobíhalo podle ust. § 45- § 51 zákona o zajišťování obrany,⁴⁰⁸ ale v režimu obecné právní úpravy o vyvlastnění.⁴⁰⁹ Navzdory uvedenému dosud přetrvává stav, kdy vlastníkem některých nemovitostí na území vojenských újezdů jsou osoby odlišné od státu. Za využívání těchto nemovitostí platí Ministerstvo obrany

⁴⁰⁴ Podle ust. § 33 odst. 1 písm. b) zákona o zajišťování obrany újezdní úřad zabezpečuje podmínky pro výcvik ozbrojených sil v polních podmínkách. K zajišťování podmínek pro výcvik ozbrojených sil bezesporu patří i evidence movitých věcí, určených k výcviku.

⁴⁰⁵ Blíže: FILIP, Jan. *Vojenské újezdy a realizace práva na samosprávu...*s. 277-278.

⁴⁰⁶ Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o půdě.

⁴⁰⁷ Zákon o zajištění obrany nabyl účinnosti dne 1. 12. 1999.

⁴⁰⁸ Ust. § 45- § 51 zákona o zajišťování obrany upravuje vyvlastnění ve zkráceném řízení za stavu ohrožení státu nebo za válečného stavu.

⁴⁰⁹ V rozhodném období, tj. po uplynutí dvou let od nabytí účinnosti zákona o zajišťování obrany, tedy od 1. 12. 1999 do 1. 12. 2001 bylo vyvlastňovací řízení upraveno v části čtvrté zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, dále jen stavební zákon z r. 1976. V současnosti je vyvlastňovací proces upraven zákonem č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě (zákon o vyvlastnění), ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o vyvlastnění.

soukromým vlastníkům nájemné. Tento stav je však v rozporu se zákonem o zajišťování obrany a z dlouhodobého hlediska není udržitelný. Vhodnou nápravou může být dohoda s vlastníky nebo vyvlastnění.

2.6.3 Omezení práva na podnikání na území vojenských újezdů

Podle ust. čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod má každý mj. i právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost. Současně však ust. čl. 26 odst. 2 Listiny základních práv a svobod uvádí, že zákon může stanovit podmínky a omezení pro výkon určitých činností. Právo podnikat a provozovat hospodářskou činnost tak lze omezit zákonem, podle judikatury Ústavního soudu zásahy do práva podnikat mají být přezkoumávány testem racionality.⁴¹⁰

Problematika podnikání na území vojenského újezdu je upravena v ust. § 34 odst. 1 a 2 zákona o zajišťování obrany. Podle ust. § 420 odst. 1 občanského zákoníku se za podnikání považuje výdělečná činnost, kterou podnikatel vykonává na vlastní účet a odpovědnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku.

Zákon o zajišťování obrany na straně jedné striktně vymezuje okruh osob oprávněných podnikat na území vojenského újezdu, na straně druhé i samotný účel podnikání. Na území vojenského újezdu tak mohou provozovat podnikatelskou činnost z důvodu veřejného zájmu a hospodářského využití území vojenského újezdu výhradně právnické osoby zřízené nebo založené státem.

Oproti předchozí právní úpravě⁴¹¹ z období před optimalizací vojenských újezdů se jedná o zpřísnění podmínek pro podnikání na území vojenských újezdů, tak že státu byl přiznán de facto monopol na provozování podnikatelské činnosti na území vojenských újezdů. Tento stav však reflektuje právní úpravu současných poměrů ve vojenských újezdech. Území vojenských újezdů bylo po provedené optimalizaci zmenšeno, aby lépe odpovídalo aktuálním potřebám, tzn. vojenskému využití. Na území vojenského újezdu se již nelze přihlásit k trvalému pobytu,⁴¹² vstup na území újezdu je možný na základě vydaného povolení⁴¹³

⁴¹⁰ MORAVEC, Ondřej. In HUSSEINI, Faisal. (ed). *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. s. 756-757 (čl. 26).

⁴¹¹ Např. podle ust. § 37 odst. 4 zákona o zajišťování bezpečnosti ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů měl újezdní úřad vojenského újezdu pro zabezpečení potřeb civilních obyvatel újezdu vytvářet podmínky pro podnikání zejména obyvatelům vojenského újezdu a právnickým osobám, které měly sídlo na území vojenského újezdu.

⁴¹² Ust. § 36 zákona o zajišťování obrany.

⁴¹³ Ust. § 37 a § 38 zákona o zajišťování obrany.

a rovněž vlastnická práva jsou na území vojenského újezdu omezena.⁴¹⁴ Tato omezení jsou sama o sobě překážkami pro výkon podnikatelské činnosti. S ohledem na zajištění ochrany zdraví osob ale i bezpečnosti státu je zřejmé, že možnosti podnikání na území vojenských újezdů jsou tedy do významné míry limitovány. Současně je důležité připomenout i primární účel vojenského újezdu, tj. zajišťování obrany státu, zejm. výcvik ozbrojených sil, který by neměl být provozováním podnikatelské činnosti na území vojenského újezdu dotčen.⁴¹⁵ Zákonný požadavek na vybrané subjekty oprávněné provozovat podnikatelskou činnost na území újezdu se tak vzhledem k výše uvedenému jeví jako racionální v duchu judikatury Ústavního soudu.

Zákon však také striktně vymezuje i účel podnikatelské činnosti. Tato může být provozována pouze z důvodů veřejného zájmu a hospodářského využití újezdu. Pod veřejný zájem lze v souvislosti s využitím vojenských újezdů zahrnout okruh činností, které se vztahují k hlavnímu účelu vojenských újezdů. Jedná se tak o činnosti směřující k vybudování a údržbě vojenských výcvikových zařízení, k opravě a údržbě vojenské techniky a zbraní, nebo zajištění služeb potřebných pro cvičící příslušníky. Hospodářské využití vojenského újezdu spočívá zejm. v hospodaření s přírodními zdroji, tj. lesní hospodářství, těžba dřeva, obhospodařování polí, péče o pastviny, chov hospodářských zvířat, využití vodních zdrojů, lov divoké zvěře, rybolov či chov včelstva. Vojenské újezdy byly zakládány na osídleném území s kultivovanou krajinou, tu je potřeba stále udržovat. Na území vojenských újezdů přichází v úvahu i těžba nerostných surovin nebo výroba elektřiny.

Provozovat podnikatelskou činnost na území vojenského újezdu mohou právnické osoby zřízené nebo založené státem. Zákon o zajišťování obrany v ust. § 34 odst. 1 věta druhá přitom preferuje založení nebo zřízení právnické osoby Ministerstvem obrany. Zákon také připouští, aby funkci zřizovatele nebo zakladatele právnické osoby vykonávalo i jiné ministerstvo než Ministerstvo obrany, avšak pouze po předchozím souhlasu Ministerstva obrany. Mimo Ministerstvo obrany přicházejí jako zřizovatelé a zakladatelé v úvahu s ohledem na využití vojenských újezdů zejména Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo zemědělství nebo též Ministerstvo životního prostředí.

Ust. § 34 odst. 3 zákona o zajišťování obrany stanoví, že: „*Provozování podnikatelské činnosti nesmí omezovat plnění úkolů k zajišťování obrany státu a výcviku ozbrojených sil a nesmí narušovat bezpečnostní a režimová opatření stanovená újezdním úřadem.*“ Zákon tak

⁴¹⁴ Ust. § 34 zákona o zajišťování obrany.

⁴¹⁵ K tomu též ust. § 34 odst. 3 zákona o zajišťování obrany.

výslovně upřednostňuje primární účel vojenského újezdu, tj. plnění úkolů k zajišťování obrany státu, zejm. výcvik ozbrojených sil před hospodářským využitím vojenských újezdů.

Provozování podnikatelské činnosti nesmí být v rozporu s bezpečnostními a režimovými opatřeními vojenského újezdu. Újezdní úřad přitom může v bezpečnostních a režimových opatřeních regulovat provozování podnikatelské činnosti. Dojde-li v souvislosti s vykonáváním podnikatelské činnosti na území vojenského újezdu k intenzivnímu porušení bezpečnostních nebo režimových opatření vojenského újezdu, je újezdní úřad vojenského újezdu oprávněn zakázat další vykonávání takové podnikatelské činnosti.⁴¹⁶ V takovém případě nese ovšem újezdní úřad i odpovědnost za náhradu případně vzniklé škody.

„Hlavním subjektem vykonávajícím hospodářskou činnost ve vojenských újezdech jsou Vojenské lesy a statky České republiky, státní podnik (VLS ČR, s.p.).“⁴¹⁷ Státní podnik VLS ČR je účelovou organizací založenou zakládací listinou Ministerstva obrany, která hospodář s majetkem státu v působnosti rezortu obrany v oblasti lesnictví, zemědělství, dřevařství a jím přidružených výrob a služeb.⁴¹⁸ Hospodář v lesích ve všech vojenských újezdech, ve zrušených vojenských újezdech⁴¹⁹ a na dalších pozemcích důležitých pro obranu státu.⁴²⁰ „Řídícím orgánem celé organizace je ředitelství státního podniku se sídlem v Praze...“⁴²¹ Státní podnik VLS ČR se dělí do divizí: Hořovice, Horní Planá, Karlovy Vary, Mimoň, Plumlov, Lipník nad Bečvou, divize Zemědělství a Správu lesních školek.⁴²²

Hospodářské využití Vojenského újezdu Boletice zabezpečuje divize Horní Planá, VLS ČR, s.p.,⁴²³ na území Vojenského újezdu Březina hospodář divize Plumlov, VLS ČR, s.p.⁴²⁴ Hospodářské využití vojenského újezdu Hradiště zabezpečuje divize Karlovy

⁴¹⁶ Např. podle ust. čl. 13 Režimových a bezpečnostních opatření Újezdního úřadu Libavá č. 1/2023 dosahuje-li intenzita porušování režimových a bezpečnostních opatření takového rozsahu, že je ohroženo zdraví a bezpečnost obyvatel okolních obcí nebo hrozí vznik značných majetkových škod, je přednosta újezdního úřadu oprávněn hospodářskou činnost přerušit a vůči osobám, které porušily režimová a bezpečnostní opatření učinit nezbytná opatření včetně uložení sankcí.

⁴¹⁷ KAZATEL, Vladimír a kol.: *Vojenské újezdy*...s. 131.

⁴¹⁸ ROUŠAR, Jaroslav. *Vojenské újezdy* s. 255.

⁴¹⁹ Ralsko, Mladá a Brdy.

⁴²⁰ KAZATEL, Vladimír a kol.: *Vojenské újezdy*...s. 131.

⁴²¹ Tamtéž.

⁴²² *Divize* [online]. www.vls.cz/cs, [cit. 24. února 2023]. Dostupné na <<https://www.vls.cz/cs/divize/>>.

⁴²³ *Horní Planá* [online]. www.vls.cz/cs, [cit. 24. února 2023]. Dostupné na <<https://www.vls.cz/cs/divize/horni-plana/>>.

⁴²⁴ *Plumlov* [online]. www.vls.cz/cs, [cit. 24. února 2023]. Dostupné na <<https://www.vls.cz/cs/divize/plumlov/>>.

Vary, VLS ČR, s.p.⁴²⁵ a na území Vojenského újezdu Libavá hospodaří divize Lipník nad Bečvou, VLS ČR, s.p.⁴²⁶

Vedle státního podniku VLS ČR, s.p. přicházejí ze stávajících organizací do úvahy jako subjekty oprávněné provozovat na území vojenských újezdů podnikatelskou činnost např. vojenský opravárenský podnik VOP CZ, s.p., který se zabývá výrobou, modernizací a opravami vojenské i speciální techniky⁴²⁷ nebo příspěvková organizace Armádní servisní, p.o., jejímž úkolem je servisní podpora a zajištění technického a provozního zázemí AČR.⁴²⁸

Ust. § 35 zákona o zajišťování obrany upravuje výstavbu a provozování veřejně prospěšné stavby na území vojenských újezdů. Veřejně prospěšnou stavbou je „stavba pro veřejnou infrastrukturu určená k rozvoji nebo ochraně území obce, kraje nebo státu, vymezená ve vydané územně plánovací dokumentaci a stavby a zařízení s ní související nebo podmiňující její realizaci.“⁴²⁹

Podle ust. § 35 odst. 1 zákona o zajišťování obrany z důvodu veřejného zájmu může Ministerstvo obrany na území újezdu povolit fyzickým nebo právnickým osobám jen výstavbu a provozování veřejně prospěšné stavby, zejména pro dopravní infrastrukturu nebo technickou infrastrukturu. Zákon o zajišťování obrany tak jako veřejně prospěšnou stavbu upřednostňuje zejména dopravní a technickou infrastrukturu.

Dopravní infrastrukturou se rozumí zejména stavby pozemních komunikací, drah, vodních cest, leteckých staveb a s nimi související stavby a zařízení.⁴³⁰ K technické infrastruktuře náleží např. systémy a sítě technické infrastruktury a s nimi související stavby a zařízení pro zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod, energetiku, včetně výroben a zdrojů energie, zařízení pro akumulaci energie, dobíjecích stanic a zásobníků plynu, produktovody a elektronické komunikace, a dále stavby a zařízení ke snižování nebezpečí v území a pro zlepšování stavu povrchových a podzemních vod nebo k nakládání s odpady.⁴³¹ Mezi veřejnou infrastrukturu náleží ještě zelená infrastruktura,⁴³² občanské vybavení⁴³³

⁴²⁵ Karlovy Vary [online]. www.vls.cz/cs, [cit. 24. února 2023]. Dostupné na <<https://www.vls.cz/cs/divize/karlovy-vary/>>.

⁴²⁶ Lipník nad Bečvou [online]. www.vls.cz/cs, [cit. 24. února 2023]. Dostupné na <<https://www.vls.cz/cs/divize/lipnik-nad-bečvou/>>.

⁴²⁷ Profil podniku [online]. <https://vop.cz/>, [cit. 25. února 2023]. Dostupné na <<https://vop.cz/o-nas/>>.

⁴²⁸ O nás [online]. <https://www.as-po.cz/>, [cit. 25. února 2023]. Dostupné na <<https://www.as-po.cz/o-nas/>>.

⁴²⁹ Ust. § 11 odst. 1 zákona č. 283/2021 Sb., stavebního zákona, ve znění pozdějších předpisů, dále jen stavební zákon.

⁴³⁰ Ust. § 10 odst. 1 písm. a) stavebního zákona.

⁴³¹ Ust. § 10 odst. 1 písm. b) stavebního zákona.

⁴³² Ust. § 10 odst. 1 písm. c) stavebního zákona.

⁴³³ Ust. 10 odst. 1 písm. d) stavebního zákona.

a veřejné prostranství.⁴³⁴ Vzhledem k aktuálním poměrům na území vojenských újezdů, kdy na území vojenských újezdů není povolen pobyt civilního obyvatelstva, není zřizování staveb občanského vybavení a veřejných prostranství ve vojenských újezdech příliš pravděpodobné.

Na institut veřejně prospěšné stavby je navázána např. možnost vyvlastnění veřejně prospěšné stavby pro její uskutečnění.⁴³⁵ S ohledem na skutečnost, že nemovité věci na území vojenského újezdu jsou ve vlastnictví státu, pro fungování a rozvoj samotných vojenských újezdů, není institut veřejně prospěšných staveb potřebný, neboť stát je oprávněn realizovat veškeré stavby na území vojenského újezdu samostatně.

Veřejně prospěšná stavba na území vojenského újezdu naopak bude určena k rozvoji nebo ochraně území obcí sousedících s vojenským újezdem, kraje, ve kterém se vojenský újezd nachází, případně by se jednalo stavbu celostátního významu.

Povolání Ministerstva obrany se vztahuje pouze na výstavbu a provozování veřejně prospěšné stavby, vlastníkem veřejně prospěšné stavby na území vojenského újezdu bude vždy v souladu s ust. § 34 odst. 1 zákona o zajišťování obrany stát. Veřejně prospěšné stavby na území vojenských újezdů mají být vymezeny v územních plánech vojenských újezdů. V aktuálních územních plánech není dosud v žádném z vojenských újezdů vymezena veřejně prospěšná stavba, což dokládá, že k realizaci veřejně prospěšné stavby na území vojenských bude docházet spíše ve výjimečných případech. V územních plánech vojenských újezdů jsou však vyznačeny koridory⁴³⁶ veřejně prospěšných staveb.

V územním plánu Vojenského újezdu Libavá je tak ze zásad územního rozvoje Olomouckého kraje přebrán koridor dopravní infrastruktury veřejně prospěšné stavby-železniční trať č. 310 Olomouc-Opava.⁴³⁷ V územním plánu Vojenského újezdu Hradiště je uvedeno, že z nadřazené územně plánovací dokumentace-zásad územního rozvoje Karlovarského kraje vyplývá pro Vojenský újezd Hradiště koridor veřejně prospěšné stavby přeložky silnice I/13 v úseku Květnová-Damice-hranice kraje, částečně zasahující na území Vojenského újezdu Hradiště.⁴³⁸ V územním plánu Vojenského újezdu Boletice jsou ze zásad

⁴³⁴ Ust. 10 odst. 1 písm. e) stavebního zákona.

⁴³⁵ Blíže: ust. § 170 odst. 1 písm. a) stavebního zákona.

⁴³⁶ Podle ust. § 12 písm. e) stavebního zákona je koridorem území vymezené pro zpravidla liniový záměr dopravní a technické infrastruktury nebo opatření nestavební povahy.

⁴³⁷ *Územní plán Vojenského újezdu Libavá, vydaný opatřením obecné povahy Ministerstva obrany ze dne 23. 2. 2021, č. MO 252599/2020-1122* [online]. www.voujezd-libava.cz, 23. února 2021, [cit. 26. února 2023]. Dostupné na <https://www.voujezd-libava.cz/assets/File.ashx?id_org=9342&id_dokumenty=115988/>.

⁴³⁸ *Územní plán Vojenského újezdu Hradiště, vydaný opatřením obecné povahy Ministerstva obrany ze dne 15. 1. 2019, č. MO 252396/2018-1122* [online]. www.voujezd-hradiste.cz, 15. ledna 2019, [cit. 26. února 2023]. Dostupné na <https://www.voujezd-hradiste.cz/assets/File.ashx?id_org=4746&id_dokumenty=40116/>.

územního rozvoje Jihočeského kraje koridory pro veřejnou infrastrukturu v oblasti zásobování plynem.⁴³⁹

Obdobně jako v případě provozování podnikatelské činnosti na území vojenského újezdu⁴⁴⁰ tak i pro provozování veřejně prospěšné stavby a s ní provozně souvisejících zařízení technického vybavení, opravy a údržba veřejně prospěšné stavby a s ní provozně souvisejících zařízení technického vybavení nesmí omezovat plnění úkolů k zajišťování obrany státu a výcviku ozbrojených sil a nesmí narušovat bezpečnostní a režimová opatření stanovená újezdním úřadem.⁴⁴¹ Je potřeba též upozornit, že na provozování veřejně prospěšné stavby na území vojenského újezdu se vztahuje ust. § 34 odst. 2 zákona o zajišťování obrany, podle kterého smějí podnikatelskou činnost provozovat pouze právnické osoby zřízené nebo založené státem.

Stejně tak pro veřejně prospěšné stavby platí i ust. § 34 odst. 1 zákona o zajišťování obrany, které upravuje vlastnický monopol státu k nemovitým věcem na území vojenských újezdů. Proto veřejně prospěšné stavby na území vojenských újezdů by měly být ve vlastnictví státu. „*Pro zabezpečení provozu oprav a údržby veřejně prospěšné stavby a s ní provozně souvisejícího zařízení technického vybavení se smlouvou k majetku státu zřizuje služebnost.*“⁴⁴²

2.6.4 Omezení svobody pobytu

Svoboda pobytu je upravena v ust. čl. 14 Listiny základních práv a svobod. Svoboda pobytu je Listinou základních práv a svobod zaručena.⁴⁴³ „*Svobodou pobytu se nepochybně rozumí svobodně pobývat a usazovat se na kterémkoli místě v ČR, tedy oprávnění svobodně si volit bydliště uvnitř českého státu.*“⁴⁴⁴ Je nutné svobodu pobytu odlišovat od institutu trvalého pobytu, který má ryze evidenční povahu a nemusí nijak souviset s reálným místem bydliště nebo pobytu.⁴⁴⁵ Svoboda pobytu může být omezena podle ust. čl. 14 odst. 3 Listiny základních

⁴³⁹ Jedná se o koridor mezinárodního a republikového významu v oblasti zásobování plynem: CNZ-Ep10-propojení tranzitních plynovodů-záměr vysokotlakového plynovodu Protivín (Záboří)-státní hranice s Rakouskem (Kyselov), a o koridor nadmístního významu v oblasti zásobování plynem CNZ-Ep12-VTL plynovod Kájov-Hořice na Šumavě-Černá v Pošumaví. Blíže *Územní plán Vojenského újezdu Boletice, vydaný opatřením obecné povahy Ministerstva obrany ze dne 8. 12. 2021, č. MO 267709/2021-1122* [online]. vojujezd-boletice.cz, 8. prosince 2021, [cit. 26. února 2023]. Dostupné na <https://vojujezd-boletice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=715&id=2804&p1=1664 />.

⁴⁴⁰ Ust. § 34 odst. 3 zákona o zajišťování obrany.

⁴⁴¹ Ust. § 35 odst. 2 zákona o zajišťování obrany.

⁴⁴² Ust. § 35 odst. 3 zákona o zajišťování obrany.

⁴⁴³ Ust. čl. 14 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

⁴⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 4/02.

⁴⁴⁵ TOMOSZEK, Maxim. In HUSSEINI, Faisal. (ed). *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. s. 455 (čl. 14).

práv a svobod, jestliže je to nevyhnutelné po bezpečnost státu a udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených územích též z důvodu ochrany přírody.

Na mezinárodněprávní úrovni je svoboda pobytu upravena v Evropské úmluvě. Podle ust. čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 4 Evropské úmluvy má každý, kdo se právoplatně zdržuje na území některého státu, právo na tomto území si zvolit místo pobytu. Evropská úmluva připouští zákonná omezení svobody pobytu, která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, udržení veřejného pořádku, předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných,⁴⁴⁶ a omezení odůvodněná veřejným zájmem v demokratické společnosti.⁴⁴⁷

V zákoně o zajišťování obrany je v ust. § 36 stanoveno toliko, že na území vojenského újezdu se nelze přihlásit k trvalému pobytu. Toto ustanovení je důsledkem novelizace zákona o zajišťování obrany před přijetím zákona o hranicích újezdů,⁴⁴⁸ vztahuje se na institut trvalého pobytu, který má evidenční povahu,⁴⁴⁹ současně však na území vojenských újezdů není ani umožněno mít trvalé bydliště.

Zákon o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů v ust. § 40 umožňoval fyzickým osobám pobyt na území vojenských újezdů, a to na základě povolení, které vydával újezdní úřad.⁴⁵⁰ Zákonem o hranicích vojenských újezdů byla provedena optimalizace vojenských újezdů tak, že území, na kterých měli bydliště civilisté, byla z území vojenských újezdů vyňata. Hranice vojenských újezdů tímto byly upraveny, aby již civilní obyvatelé nebyli kráceni na svých právech. Účel vojenských újezdů jako i poměry současných vojenských újezdů neumožňují dlouhodobé obývání vojenských újezdů.

Vojenské újezdy slouží primárně k výcviku ozbrojených sil, který může ohrožovat bezpečnost jiných lidí, zejména pak ostré střelby. Na území vojenských újezdů také chybí infrastruktura potřebná k dlouhodobému pobytu osob. Na území vojenských újezdů je bez povolení zakázáno i vstupovat. Proto již není umožněn pobyt civilních osob na území vojenských újezdů.

Zákaz pobytu na území vojenských újezdů lze podřadit pod důvody uvedené v ust. čl. 14 odst. 3 Listiny základních práv a svobod. Jedná se zejména o ochranu zdraví,

⁴⁴⁶ Ust. čl. 2 odst. 3 Protokolu č. 4 Evropské úmluvy.

⁴⁴⁷ Ust. čl. 2 odst. 4 Protokolu č. 4 Evropské úmluvy.

⁴⁴⁸ Ust. § 15 odst. 1 zákona o hranicích vojenských újezdů.

⁴⁴⁹ Ve smyslu ust. § 10- § 12a zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o evidenci obyvatel.

⁴⁵⁰ Ust. § 40 odst. 1 zákona o zajišťování obrany ve znění před účinností zákona o hranicích vojenských újezdů.

přípustné jsou i bezpečnost státu a udržení veřejného pořádku. Ačkoliv bývají území vojenských újezdů z hlediska ochrany přírody ceněna jako významné lokality, zákaz pobytu na území vojenských újezdů není směřován k ochraně přírody. Z hlediska Evropské úmluvy podle ust. čl. 2 odst. 3 Protokolu č. 4 lze omezení podřadit pod chráněné zájmy: ochrana zdraví, národní a veřejná bezpečnost, jestliže jsou tato omezení nezbytná v demokratické společnosti.

Výjimku ze zákazu pobytu na území vojenských újezdů činí příslušníci ozbrojených sil, cvičící ve vojenských újezdech. Těmto v rámci jejich cvičení je krátkodobý pobyt na území vojenského újezdu umožněn, a to v ubytovacích zařízeních na území vojenských újezdů. Vojenský újezd Libavá disponuje v současnosti ubytovacími zařízeními: Srubový tábor Smilov, Ubytovna Barnov, Ubytovna Přáslavice, Ubytovna Bores, Ubytovna Berounská.⁴⁵¹ Ve Vojenském újezdu Březina se nachází Srubový tábor,⁴⁵² ve Vojenském újezdu Hradiště jsou k dispozici ubytovací zařízení: Dlouhá, Tureč, Jeseň, Tábořiště Sedlec a Tábořiště Hlavákov.⁴⁵³ Na území Vojenského újezdu Boletice se nacházejí ubytovací zařízení: Srubový tábor Podvoří I, Srubový tábor Podvoří II, Statek Dvoří, „U“ Blok Podvoří, Kasárna Podvoří, Ubytovací zařízení Sauna a Ubytovací zařízení Statek Otice.⁴⁵⁴ Cvičící vojáci mohou být však ubytováni i v ubytovacích zařízeních, která se nacházejí mimo území vojenského újezdu. Pobyt cvičících vojáků na území vojenského újezdu je vždy krátkodobý, je součástí cvičení a trvá po dobu nezbytnou ke cvičení.

2.6.5 Omezení svobody pohybu

Vymezení svobody pohybu na ústavní úrovni je obdobné jako v případě svobody pobytu. Svoboda pohybu je zaručena v ust. čl. 14 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Svobodu pohybu lze omezit zákonem, jestliže je to nevyhnutelné pro bezpečnost státu a udržení veřejného pořádku, ochranu zdraví nebo ochranu práv a svobod druhých a na vymezených územích též z důvodu ochrany přírody. Obdobná úprava jako v případě svobody pobytu platí i pro svobodu pohybu podle Evropské úmluvy. „*Každý, kdo se právoplatně zdržuje na území některého státu, má na tomto území právo svobody pohybu...*“⁴⁵⁵ Svobodu pohybu je přípustné omezit v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, udržení veřejného pořádku, předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných, nebo

⁴⁵¹ KAZATEL, Vladimír a kol.: *Vojenské újezdy*...s. 90.

⁴⁵² KAZATEL, Vladimír a kol.: *Vojenské újezdy*...s. 67.

⁴⁵³ KAZATEL, Vladimír a kol.: *Vojenské újezdy*...s. 80.

⁴⁵⁴ KAZATEL, Vladimír a kol.: *Vojenské újezdy*...s. 60.

⁴⁵⁵ Ust. čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 4 Evropské úmluvy.

z důvodu veřejného zájmu, je-li to nezbytné v demokratické společnosti.⁴⁵⁶ „*Svoboda pohybu spočívá v možnosti volného pohybu po území ČR s výjimkou míst, kde zákon stanoví omezení svobody pohybu.*“⁴⁵⁷

Ust. § 37 zákona o zajišťování obrany stanovuje, že je vstup na území vojenského újezdu bez povolení zakázán. K tomu je potřeba uvést, že v minulosti nebyl zákaz vstupu na území vojenských újezdů v zákoně výslovně uveden, což neuniklo kritice ze strany právní teorie.⁴⁵⁸ Zákaz vstupu na území vojenských újezdů byl proto dovozován ze zákazu vstupu do objektů důležitých pro obranu státu. Hranice vojenského újezdu jsou v terénu vyznačeny v souladu s vyhláškou o vyznačování hranic a pásem na území vojenských újezdů. Vyznačení průběhu hranic vojenského újezdu v terénu musí být zřetelné a jednoznačné.⁴⁵⁹ Překročení hranice vojenského újezdu bez povolení je zákonem o zajišťování obrany zakázáno. Povolení ke vstupu na území vojenských újezdů může vydat újezdní úřad vojenského újezdu.⁴⁶⁰

Existuje několik typů režimu povolení ke vstupu na území vojenských újezdů. Újezdní úřad může povolit vstup všeobecně nebo adresně ve svých režimových a bezpečnostních opatřeních nebo újezdní úřad může vydat individuální povolení pro vstup na území vojenského újezdu konkrétní osobě. Újezdní úřad může dočasně zpřístupnit prostory vojenského újezdu ke vstupu všem osobám bez omezení nebo s omezením. Dočasně zpřístupněné prostory vojenského újezdu a podmínky, za kterých lze do nich vstoupit, vymezuje újezdní úřad v režimových a bezpečnostních opatřeních.

Do dočasně zpřístupněných prostorů bez omezení je povoleno volně vstupovat, přičemž každý je před vstupem povinen se seznámit s platnými režimovými a bezpečnostními opatřeními vojenského újezdu a tyto dodržovat.⁴⁶¹ Dočasně zpřístupněné prostory bez omezení jsou nejčastěji určeny např. pro turistiku, cykloturistiku, případně k rekreaci.

Dočasně zpřístupněné prostory s omezením jsou okrajové části území újezdu, ve kterých je, ve vymezené době a za stanovených režimových opatření, možný vstup bez individuálního povolení. Z důvodu zabezpečení potřeb výcviku a zajištění bezpečnosti může újezdní úřad zpřístupnění zrušit nebo omezit. Dočasně zpřístupněné prostory s omezením „*jsou vyznačeny v terénu vyznačením jejich hranice.*“⁴⁶² Příkladem akce, při které dochází

⁴⁵⁶ Ust. čl. 2 odst. 2 a 3 Protokolu č. 4 Evropské úmluvy.

⁴⁵⁷ TOMOSZEK, Maxim. In HUSSEINI, Faisal. (ed). *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021. s. 455 (čl. 14).

⁴⁵⁸ GÖTTINGER, Vlastimil. *Vojenské újezdy kontra místní samospráva...* s. 93.

⁴⁵⁹ Ust. § 3 odst. 1 vyhlášky o vyznačování hranic a pásem na území vojenských újezdů.

⁴⁶⁰ Ust. § 38 odst. 1 zákona o zajišťování obrany.

⁴⁶¹ Ust. § 38 odst. 1 zákona o zajišťování obrany.

⁴⁶² Ust. čl. 7 odst. 3 písm. c) Režimových a bezpečnostních opatření Libavá.

k dočasnému zpřístupnění prostorů vojenského újezdu je cykloturistická akce Bílý kámen, která je pravidelně od roku 1994 pořádána ve Vojenském újezdu Libavá.⁴⁶³

Újezdní úřady vojenských újezdů vydaly ve svých režimových a bezpečnostních opatřeních povolení k trvalému vstupu na území vojenských újezdů vybraným skupinám osob.⁴⁶⁴ Jsou jimi příslušníci ozbrojených sil a součástí Ministerstva obrany vykonávající výcvik ve vojenském újezdu a příslušníci ozbrojených sil cizích států, kteří se účastní součinnostních cvičení nebo provádí samostatný výcvik na základě dohody uzavřené s Ministerstvem obrany. Dále se jedná o příslušníky dalších složek státu, které mají povolen výcvik ve vojenském újezdu na základě smlouvy, např. Policie ČR, jednotky celní správy Ministerstva financí ČR, justiční stráž a vězeňské služby Ministerstva spravedlnosti ČR, jednotek Hasičského záchranného sboru a Zdravotnické záchranné služby.

Trvalý vstup mají na území vojenského újezdu také povolen zaměstnanci Ministerstva obrany v době plnění služebních nebo pracovních úkolů na základě vnitřního předpisu Ministerstva obrany. Dále je trvale povolen vstup na území vojenského újezdu příslušníkům Policie ČR při výkonu kontrolní činnosti, dopravně pořádkových hlídek a při provádění dalších úkonů, a osobám, které se účastní přímého zásahu jednotek integrovaného záchranného systému.

Osoby s trvale umožněným vstupem na území vojenského újezdu mají povinnost seznámit se s aktuálními bezpečnostními a režimovými opatřeními stanovenými újezdním úřadem.⁴⁶⁵ Za poučení a bezpečnost cvičících zodpovídá velitel nebo funkcionář, který výcvik nebo činnost organizuje.

Újezdní úřad může vydat dočasně individuální povolení ke vstupu na území vojenského újezdu fyzickým osobám na základě podané žádosti. Povolení ke vstupu lze vydat osobám starším 15 let.⁴⁶⁶ „*Děti do 15 let věku mohou vstupovat na území újezdu jen v doprovodu držitele platného povolení.*“⁴⁶⁷ Do žádosti o povolení ke vstupu na území pobytu by měl žadatel vymežit lokalitu, do které v rámci vojenského újezdu požaduje vstoupit, a uvést důvody, které jej k podání žádosti vedly. Újezdní úřad je při vyřizování žádosti oprávněn vyžadovat od žadatele podpůrné dokumenty dokládající oprávněnost žádosti.⁴⁶⁸

⁴⁶³ Blíže k akci Bílý kámen na *Bílý kámen* [online]. bilykamen-libava.cz, [cit. 1. května 2023]. Dostupné na <<https://bilykamen-libava.cz/>>.

⁴⁶⁴ Ust. čl. 4 odst. 1 Režimových a bezpečnostních opatření Libavá.

⁴⁶⁵ Ust. čl. 5 odst. 1 Režimových a bezpečnostních opatření Libavá.

⁴⁶⁶ Ust. čl. 4 odst. 2 Režimových a bezpečnostních opatření Libavá.

⁴⁶⁷ Tamtéž.

⁴⁶⁸ Ust. čl. 4 odst. 3 Režimových a bezpečnostních opatření Libavá.

Individuální povolení ke vstupu na území vojenského újezdu má formu správního aktu. V povolení vedle specifikace osoby oprávněné ke vstupu je vymezena lokalita vstupu a pobytu, doba pobytu a druh prováděné činnosti.⁴⁶⁹

V režimových a bezpečnostních opatřeních vojenských újezdů je výslovně uváděno, že na vydání povolení ke vstupu na území vojenského není právní nárok,⁴⁷⁰ což ostatně vyplývá i z ust. § 38 odst. 1 zákona o zajišťování obrany, podle kterého „újezdní úřad může vydat povolení ke vstupu na území újezdu“. V případě podání žádosti o povolení ke vstupu na území vojenského újezdu, újezdní úřad povolení vydá, nebo žádost zamítne. Nejčastějšími důvody pro zamítnutí žádosti o povolení ke vstupu na území vojenského újezdu bude zajištění bezpečnosti osob, ochrana zdraví a bezpečnost státu. Proti zamítnutí by měl mít žadatel možnost podat odvolání k nadřízenému orgánu, kterým je v daném případě Ministerstvo obrany.⁴⁷¹

*„Osoby, kterým byl povolen vstup na území vojenského újezdu, jsou povinny se před vstupem na území vojenského újezdu seznámit s aktuálními režimovými a bezpečnostními opatřeními a dodržovat je.“*⁴⁷² Režimová a bezpečnostní opatření vyhláší újezdní úřad vyvěšením na úřední desce vojenského újezdu po celou dobu jejich platnosti nejméně 24 hodin předem.⁴⁷³ Újezdní úřad seznámí osobu, které bylo vydáno povolení ke vstupu na území vojenského újezdu s platnými režimovými a bezpečnostními opatřeními.⁴⁷⁴ Poučení provádí při přímém osobním jednání na újezdním úřadě pověřený zaměstnanec újezdního úřadu.⁴⁷⁵

Újezdní úřad může vydané povolení ke vstupu na území vojenského újezdu kdykoli odejmout.⁴⁷⁶ Stejně jako v případě vydání povolení ke vstupu i odejmutí povolení ke vstupu bude mít formu správního aktu. Důvodem k odejmutí může být bezpečnost osob, ochrana zdraví, bezpečnost státu, nebo také splnění účelu, pro který bylo povolení vydáno. Proti odejmutí povolení ke vstupu je možné podat odvolání k Ministerstvu obrany. Podání odvolání však s ohledem na charakter správního aktu-odejmutí povolení ke vstupu nemá odkladný účinek.

⁴⁶⁹ Tamtéž.

⁴⁷⁰ Ust. čl. 4 odst. 4 Režimových a bezpečnostních opatření Libavá.

⁴⁷¹ Ust. § 31 odst. 1 zákona o zajišťování obrany.

⁴⁷² Ust. § 38 odst. 1 zákona o zajišťování obrany.

⁴⁷³ Ust. § 38 odst. 2 zákona o zajišťování obrany.

⁴⁷⁴ Ust. § 38 odst. 1 zákona o zajišťování obrany, shodně též ust. čl. 5 odst. 3 Režimových a bezpečnostních opatření Libavá.

⁴⁷⁵ Ust. čl. 5 odst. 3 Režimových a bezpečnostních opatření Libavá.

⁴⁷⁶ Ust. § 38 odst. 3 zákona o zajišťování obrany.

Režimová a bezpečnostní opatření vojenských újezdů vedle shora uvedeného upravují také dvě zvláštní formy povolení ke vstupu, kterými jsou hromadné povolení vstupu⁴⁷⁷ a dlouhodobé průkazky povolení vstupu.⁴⁷⁸

Hromadné povolení vstupu vydává újezdní úřad na nezbytně dlouhou dobu s platností maximálně do 1 roku. Hromadné povolení je vydáváno osobám plnícím dodávky nebo služby ve prospěch cvičících vojsk, osobám vykonávajícím činnosti, související s hospodářským využíváním vojenského újezdu a osobám, účastnících se organizovaných návštěv, účastníkům pietních akcí, exkurzí a dalších akcí na území vojenského újezdu jako jsou např. návštěvy potomků starousedlíků nebo klubů vojenských důchodců. Hromadná povolení za účelem pracovní činnosti lze vyřizovat elektronicky.⁴⁷⁹

Dlouhodobé průkazky povolení vstupu vydává újezdní úřad s platností na dobu až 5 let osobám s místem výkonu práce na území vojenského újezdu, obyvatelům žijícím na území vyčleněných z vojenského újezdu v rámci optimalizace vojenského újezdu z důvodu průjezdu a dalším osobám ve zvláštních případech např. k výkonu práva myslivosti, rybolovu, péče o včelstva při plnění výzkumných úkolů řízených státem, nebo které jsou v zájmu Ministerstva obrany.

S právní úpravou povolení vstupu na území vojenských újezdů souvisí i kontrola osob vstupujících na území vojenských újezdů a trestání za porušení zákazu vstupu. Povolení ke vstupu na území vojenských újezdů jsou samozřejmě oprávněni kontrolovat pracovníci újezdních úřadů, kteří byli k tomuto úkolu pověřeni přednostou újezdního úřadu. S ohledem na velikost území vojenských újezdů, počet pracovníků újezdních úřadů a charakter jejich práce (zejména se jedná o úřední činnost), bude kontrola oprávnění osob ke vstupu na území vojenských újezdů přímo pracovníky újezdních úřadů spíše výjimečná.

Hlavní podíl na zajišťování kontroly osob vstupujících na území vojenských újezdů tak má Vojenská policie. Oprávnění Vojenské policie provádět kontrolu osob vstupujících na území vojenských újezdů lze dovodit ze zákona č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii a změně některých zákonů (zákon o Vojenské policii).⁴⁸⁰

Vojenská policie podle ust. § 1 odst. 1 písm. a) zákona o Vojenské policii plní úkoly policejní ochrany vojenských objektů. Vojenské objekty jsou podle ust. § 2 odst. 1 zákona o ozbrojených silách podmnožinou objektů důležitých pro obranu státu podle § 29 zákona

⁴⁷⁷ Ust. čl. 4 odst. 2 písm. a) Režimových a bezpečnostních opatření Libavá.

⁴⁷⁸ Ust. čl. 4 odst. 2 písm. b) Režimových a bezpečnostních opatření Libavá.

⁴⁷⁹ Ust. čl. 5 odst. 3 Režimových a bezpečnostních opatření Libavá.

⁴⁸⁰ Zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii a změně některých zákonů (zákon o Vojenské policii) ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o Vojenské policii.

o zajišťování obrany, které slouží Ministerstvu obrany, Armádě České republiky a Hradní stráži k zabezpečení výcviku, ubytování vojáků v činné službě, uskladnění, uložení, ošetřování a opravám vojenského materiálu nebo slouží k zabezpečení jejich úkolů. Nejširším pojmem by pak měl být podle ust. § 29 odst. 1 zákona o zajišťování obrany právě vojenský újezd, ve kterém by měly být umístěny objekty důležité pro obranu státu. Je zapotřebí však upozornit, že ani sám zákonodárce není při užívání uvedených pojmů důsledný. Např. v důvodové zprávě k zákonu o zajišťování obrany jsou vojenské újezdy řazeny mezi objekty důležité pro obranu státu,⁴⁸¹ přestože je vojenský újezd pojem významově širší. Režimová a bezpečnostní opatření vojenských újezdů pak pro účely porušení ochrany a režimu vstupu do vojenského újezdu, označují území celého vojenského újezdu za objekt důležitý pro obranu státu.⁴⁸²

Vojenská policie také působí proti osobám, které se nacházejí v chráněném objektu⁴⁸³ nebo které jsou podezřelé, že spáchaly nebo páchají trestný čin nebo přestupek v chráněném objektu.⁴⁸⁴ Chráněným objektem se rozumí vojenský objekt nebo prostor, kde plní své úkoly ozbrojené síly, ozbrojené síly jiného státu⁴⁸⁵ nebo kde se koná vojenské cvičení.⁴⁸⁶

Ačkoliv tedy v zákoně o Vojenské policii není ostraha vojenských újezdů výslovně vymezena, na základě shora uvedeného je založeno působení Vojenské policie při ostraze vojenských újezdů. Příslušníci Vojenské policie při realizaci ostrahy vojenských újezdů jsou dle zákona o Vojenské policii obecně oprávněni zejména požadovat vysvětlení,⁴⁸⁷ požadovat prokázání totožnosti,⁴⁸⁸ zajistit⁴⁸⁹ nebo připoutat osobu,⁴⁹⁰ zakázat vstup na určitá místa.⁴⁹¹

Pro zajišťování policejní ochrany chráněného objektu upravuje zákon o Vojenské policii zvlášť kompetence pro vojenské policisty v ust. § 34. Vojenští policisté jsou oprávněni zjišťovat totožnost vstupující nebo vycházející osoby nebo osoby, která se v chráněném objektu nachází,⁴⁹² zjišťovat důvod vstupu osoby do chráněného objektu⁴⁹³ a prohlédnout vnášené nebo vynášené věci nebo zavazadla.⁴⁹⁴ Vojenský policista je oprávněn provést prohlídku osoby, u které je podezření, že má u sebe zbraň nebo jinou věc, kterou by mohla narušit bezpečnost

⁴⁸¹ Důvodová zpráva k zákonu o zajišťování obrany.

⁴⁸² Ust. čl. 14 Režimových a bezpečnostních opatření Libavá.

⁴⁸³ Ust. § 3 odst. 1 písm. b) zákona o Vojenské policii.

⁴⁸⁴ Ust. § 3 odst. 1 písm. c) zákona o Vojenské policii.

⁴⁸⁵ Ust. § 3 odst. 2 písm. a) zákona o Vojenské policii.

⁴⁸⁶ Ust. § 3 odst. 2 písm. b) zákona o Vojenské policii.

⁴⁸⁷ Ust. § 26 zákona o Vojenské policii.

⁴⁸⁸ Ust. § 27 zákona o Vojenské policii.

⁴⁸⁹ Ust. § 29 zákona o Vojenské policii.

⁴⁹⁰ Ust. § 30 zákona o Vojenské policii.

⁴⁹¹ Ust. § 33 zákona o Vojenské policii.

⁴⁹² Ust. § 34 odst. 1 písm. a) zákona o Vojenské policii.

⁴⁹³ Ust. § 34 odst. 1 písm. b) zákona o Vojenské policii.

⁴⁹⁴ Ust. § 34 odst. 1 písm. c) zákona o Vojenské policii.

chráněného objektu, nebo kterou neoprávněně vynáší z chráněného objektu.⁴⁹⁵ Vojenský policista je dále oprávněn provádět i jiné úkony, aby se do chráněného objektu nevnášely nebo nedopravovaly věci, které by mohly narušit bezpečnost chráněného objektu.⁴⁹⁶

Podle ust. § 34 odst. 4 zákona o Vojenské policii je působnost vojenských policistů rozšířena i mimo chráněné objekty. Vojenský policista je oprávněn provést úkon proti osobě, která se zdržuje v bezprostřední blízkosti chráněného objektu, pokud je důvodná obava, že tato osoba ohrozí bezpečnost chráněného objektu nebo osoby, která se v něm nachází,⁴⁹⁷ nebo se tato osoba chová způsobem, který narušuje nebo ohrožuje bezpečnost chráněného objektu.⁴⁹⁸

Vedle pověřených pracovníků újezdního úřadu a vojenských policistů jsou oprávněni kontrolovat vstupující osoby na území vojenského újezdu v rámci výkonu své činnosti Lesní stráž⁴⁹⁹ a Myslivecká stráž.⁵⁰⁰ Podle ust. § 11 odst. 2 zákona č. 310/1999 Sb., o pobytu ozbrojených sil jiných států na území České republiky⁵⁰¹ mohou po dohodě s vojenským orgánem České republiky⁵⁰² při vojenských cvičeních zajišťovat ochranu vojenských újezdů též ozbrojené síly jiného státu. Ust. § 11 odst. 2 dále opravňuje Vojenskou policii ozbrojených sil vysílajícího státu po dohodě s vojenským orgánem České republiky samostatně udržovat pořádek a bezpečnost ve vojenských újezdech, a to podle právních předpisů vysílajícího státu.

Vstup na území vojenského újezdu bez povolení se posuzuje jako přestupek, který může spáchat fyzická osoba nebo za něj může být odpovědná též právnická osoba. Fyzická osoba se dopustí přestupku tím, „že úmyslně poruší zákaz nebo omezení vstupu na do objektu důležitého pro obranu státu.“⁵⁰³ Ačkoliv v zákoně o zajišťování obrany není ve skutkové podstatě přestupku výslovně zmíněno území vojenského újezdu, je možné výkladem do skutkové podstaty zahrnout i vojenské újezdy. Režimová a bezpečnostní opatření přitom uvádějí, že

⁴⁹⁵ Ust. § 34 odst. 2 zákona o Vojenské policii.

⁴⁹⁶ Ust. § 34 odst. 3 zákona o Vojenské policii.

⁴⁹⁷ Ust. § 34 odst. 4 písm. a) zákona o Vojenské policii.

⁴⁹⁸ Ust. § 34 odst. 4 písm. b) zákona o Vojenské policii.

⁴⁹⁹ Dle ust. § 38 a § 39 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích a změně některých zákonů (lesní zákon) ve znění pozdějších předpisů, dále jen lesní zákon.

⁵⁰⁰ Dle ust. § 12 a násl. zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o myslivosti.

⁵⁰¹ Zákon č. 310/1999 Sb., o pobytu ozbrojených sil jiných států na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o pobytu.

⁵⁰² Vojenským orgánem ve smyslu ust. § 11 odst. 2 zákona o pobytu jsou myšleny Ministerstvo obrany a Vojenská policie.

⁵⁰³ Ust. § 64 odst. 1 písm. c) zákona o zajišťování obrany.

porušení režimu vstupu do vojenského újezdu je považováno za porušení zákazu nebo omezení vstupu do objektu důležitého pro obranu státu.⁵⁰⁴

Přestupek podle ust. § 64 odst. 1 písm. c) zákona o zajišťování obrany může fyzická osoba spáchat pouze úmyslně, přičemž úmysl se musí vztahovat zejména na skutečnost, že osoba vstupuje na území vojenského újezdu, kam nemá povolen vstup. Proto je velmi důležité, aby byly řádně a přehledně vyznačeny hranice vojenského újezdu. Fyzická osoba se teoreticky může vyvinut z odpovědnosti za přestupek v případě, když by na území vojenského újezdu vstoupila v důsledku omylu.⁵⁰⁵ Přestupek je projednáván podle zákona o odpovědnosti za přestupky. Výjimkou jsou případy, kdy se jednání, která mají znaky přestupku, dopustí příslušník bezpečnostního sboru nebo osoba podléhající vojenské kázeňské pravomoci. V takovém případě je přestupek projednán podle jiných zákonů.⁵⁰⁶ Za přestupek lze fyzickým osobám uložit pokutu do 100 000 Kč.⁵⁰⁷ Přestupek se zapisuje do evidence přestupků vedené Rejstříkem trestů.⁵⁰⁸

Právnícká osoba nebo podnikající fyzická osoba se dopustí přestupku tím, že poruší zákaz nebo omezení vstupu do objektu důležitého pro obranu státu.⁵⁰⁹ Také v tomto případě platí, jak bylo uvedeno výše, že za objekt důležitý pro obranu státu se považuje celé území vojenského újezdu. Podmínky pro založení odpovědnosti podnikající fyzické osoby za přestupky⁵¹⁰ a odpovědnosti právnické osoby za přestupky⁵¹¹ jsou vymezeny blíže v zákoně o odpovědnosti za přestupky. Obecně lze však shrnout, že je zapotřebí, aby přestupek spáchala fyzická osoba, jejíž jednání je právnické osobě příp. i podnikající fyzické osobě přičitatelné⁵¹² a současně, aby byl přestupek, tj. nepovolený vstup na území vojenského újezdu, spáchán v souvislosti s podnikáním nebo činností právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby. V praxi se může jednat například o přestupky osob, jež na území vojenského újezdu vykonávají

⁵⁰⁴ Ust. čl. 14 Režimových a bezpečnostních opatření Libavá. Současně je v tomto ustanovení upraveno, že toto jednání je důvodem k zahájení správního řízení ve věci projednání přestupku podle ust. § 64 odst. 1 písm. c) zákona o zajišťování obrany.

⁵⁰⁵ Na základě ust. § 16 a § 17 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o odpovědnosti za přestupky.

⁵⁰⁶ Ust. § 4 odst. 5 zákona o odpovědnosti za přestupky. V případě příslušníků bezpečnostních sborů jsou pravidla pro řízení upravena v části dvanácté zákona o služebním poměru. V případě vojáků z povolání se podle ust. § 51 odst. 2 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o vojácích z povolání, jednání vojáka označené za přestupek vyřídí jako kázeňský přestupek.

⁵⁰⁷ Ust. § 66 písm. c) zákona o zajišťování obrany.

⁵⁰⁸ Ust. § 66 odst. 2 zákona o zajišťování obrany.

⁵⁰⁹ Ust. § 67 odst. 1 písm. f) zákona o zajišťování obrany.

⁵¹⁰ Ust. § 22 zákona o odpovědnosti za přestupky.

⁵¹¹ Ust. § 20 zákona o odpovědnosti za přestupky.

⁵¹² Např. se může jednat o člena statutárního orgánu, zaměstnance nebo jiného pracovníka.

hospodářskou činnost. Za přestupek lze právnickým osobám a podnikajícím fyzickým osobám uložit pokutu do 100 000 Kč.⁵¹³

Přestupky spočívající v úmyslném porušení zákazu nebo omezení vstupu do vojenského újezdu projednává příslušný újezdní úřad.⁵¹⁴ O odvolání proti rozhodnutí újezdního úřadu o přestupku rozhoduje nadřízený orgán, kterým je Ministerstvo obrany.⁵¹⁵ Pravomocné rozhodnutí o přestupku spočívajícím v úmyslném porušení zákazu nebo omezení vstupu do vojenského újezdu je možné napadnout správní žalobou ve správním soudnictví. V případě opakovaného porušení zákazu vstupu na území vojenského újezdu nebo porušení vykázaní z vojenského újezdu osobou k tomu oprávněnou, může být pachatel i trestně odpovědný za trestný čin maření úředního rozhodnutí a vykázaní podle ust. § 337 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.⁵¹⁶

V režimových a bezpečnostních opatřeních vojenských újezdů bývá vedle pojmu vstup na území vojenského újezdu uváděn ještě pojem vjezd na území vojenského újezdu. K tomu je zapotřebí poznamenat, že v ust. § 37 a § 38 zákona o zajišťování obrany je výslovně zmíněn pouze termín „vstup“ na území vojenského újezdu. Výkladem režimových a bezpečnostních opatřeních vojenských újezdů lze potom dospět k závěru, že vjezd na území vojenského újezdu motorovým vozidlem je zvláštní podkategorií režimu vstupu. Avšak i pro vjezd je současně s povolením ke vstupu zapotřebí zvláštní povolení vydávané újezdním úřadem.⁵¹⁷ Současně jsou osoby, které mají povolen vjezd na území vojenského újezdu, povinny dodržovat povinnosti stanovené v režimových a bezpečnostních opatřeních.⁵¹⁸

S ohledem na shora uvedené je tak možné konstatovat, že právní úprava omezení svobody pohybu na území vojenských újezdů je ústavně konformní, a to jak ve vztahu k Listině základních práv a svobod tak i k Evropské úmluvě.

2.7 Pobyť ozbrojených sil jiných států na území vojenských újezdů

Jak již bylo uvedeno výše, kromě příslušníků ozbrojených sil a bezpečnostních sborů České republiky, mohou na území vojenských újezdů ČR cvičit i příslušníci ozbrojených sil

⁵¹³ Ust. § 68 písm. c) zákona o zajišťování obrany.

⁵¹⁴ Ust. § 33 odst. 1 písm. e) zákona o zajišťování obrany.

⁵¹⁵ Ust. § 31 odst. 1 zákona o zajišťování obrany.

⁵¹⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále jen trestní zákoník.

⁵¹⁷ Ust. čl. 4 odst. 2 Režimových a bezpečnostních opatření Libavá.

⁵¹⁸ Např. podle ust. čl. 8 odst. 7 Režimových a bezpečnostních opatření Libavá vozidla se mohou pohybovat na všech neveřejných účelových komunikacích rychlostí maximálně 60 km/h.

cizích států. Tito se účastní součinnostních cvičení nebo provádí samostatný výcvik na základě dohody uzavřené s Ministerstvem obrany.

Společná vojenská cvičení jsou přínosem i pro ozbrojené síly ČR. Poskytnutím vojenských újezdů k výcviku ozbrojených sil cizích států Česká republika naplňuje závazky z mezinárodních smluv. Současně se jedná i o důležitý příspěvek České republiky do systému kolektivní obrany. Podle ust. čl. 3 Severoatlantické smlouvy v zájmu účinnějšího dosahování cílů Severoatlantické smlouvy „budou strany, individuálně i společně, průběžnou a účinnou svépomocí a vzájemnou pomocí udržovat a rozvíjet svou individuální a kolektivní schopnost odolat ozbrojenému útoku.“ Vedle spolupráce s členskými státy Severoatlantické aliance má Česká republika ujednány mezinárodní dohody o vojenské spolupráci také s Ázerbájdžánskou republikou,⁵¹⁹ Republikou Kazachstán,⁵²⁰ Kyperskou republikou,⁵²¹ Rwandskou republikou,⁵²² Alžírskou demokratickou a lidovou republikou,⁵²³ Brazílskou federativní republikou,⁵²⁴ Filipínskou republikou⁵²⁵ a Srbskou republikou.⁵²⁶

Přítomnost příslušníků ozbrojených sil cizího státu na území ČR je však způsobila narušit suverenitu státu. Republika má v tomto směru negativní zkušenosti z minulosti v podobě okupací ze strany Velkoněmecké říše v r. 1939⁵²⁷ a Sovětského svazu v r. 1968.⁵²⁸ Proto jsou podmínky pro pobyt ozbrojených sil jiných států upraveny na té nejvyšší právní úrovni tedy v Ústavě ČR.

Podle ust. čl. 43 odst. 3 písm. b) Ústavy ČR Parlament vyslovuje souhlas s pobytem ozbrojených sil jiných států, není-li takové rozhodnutí vyhrazeno vládě. K přijetí souhlasu

⁵¹⁹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 20/2010 Sb.m.s., o sjednání Dohody mezi ministerstvem obrany České republiky a Ministerstvem obrany Ázerbajdžánské republiky o spolupráci v oblasti obrany, dále jen Dohoda s Ázerbajdžánem.

⁵²⁰ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 1/2013 Sb.m.s., o sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Kyperské republiky o spolupráci v oblasti obrany, dále jen Dohoda s Kyprem.

⁵²¹ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 5/2013 Sb.m.s., o sjednání Ujednání mezi Ministerstvem obrany České republiky a Ministerstvem obrany Republiky Kazachstán o spolupráci ve vojenské oblasti, dále jen Dohoda s Kazachstánem.

⁵²² Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 50/2014 Sb.m.s., o sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Rwandské republiky o obranné spolupráci, dále jen Dohoda se Rwandou.

⁵²³ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 49/2015 Sb.m.s., o sjednání Dohody o spolupráci v oblasti obrany mezi vládou České republiky a vládou Alžírské demokratické a lidové republiky, ve znění pozdějších předpisů, dále jen Dohoda s Alžírskem.

⁵²⁴ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 50/2017 Sb.m.s., o sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Brazílské federativní republiky o spolupráci v záležitostech obrany, dále jen Dohoda s Brazílií.

⁵²⁵ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 4/2018 Sb.m.s., o sjednání Dohody mezi Ministerstvem obrany České republiky a Ministerstvem národní obrany Filipínské republiky o spolupráci v oblasti obrany, dále jen Dohoda s Filipíny.

⁵²⁶ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 25/2021 Sb.m.s., o sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Srbské republiky o spolupráci v oblasti obrany, dále jen Dohoda se Srbskem.

⁵²⁷ Blíže: kapitola 2.3. Období r. 1918-1945.

⁵²⁸ Blíže: kapitola 2.5. Období r. 1968-1989.

s pobytem ozbrojených sil jiných států je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců a nadpoloviční většiny všech senátorů.⁵²⁹ Souhlas Parlamentu musí předcházet pobytu ozbrojených sil cizího státu na území ČR.⁵³⁰

Vláda rozhoduje podle ust. čl. 43 odst. 4 Ústavy ČR o pobytu ozbrojených sil na území ČR za podmínky, že se jedná o pobyt nejdéle na dobu 60 dnů a jde-li o pobyt v souvislosti s plněním závazků o společné obraně proti napadení. Ust. čl. 43 odst. 5 písm. b) Ústavy ČR potom stanoví, že vláda dále rozhoduje o účasti ozbrojených sil jiných států na vojenských cvičeních na území České republiky. Jedná se o případy, kdy vláda může rozhodnout o pobytu ozbrojených sil jiných států na území České republiky, „aniž by k tomu potřebovala předchozí souhlas obou komor Parlamentu České republiky.“⁵³¹ Pro případy vojenských cvičení ve smyslu ust. § 43 odst. 4 písm. b), která jsou realizována právě na území vojenských újezdů, „není délka vojenských cvičení jakkoliv limitována. Vojenská cvičení se tedy mohou konat déle než 60 dnů.“⁵³²

Vláda o rozhoduje o účasti ozbrojených sil jiných států na vojenských cvičeních na území ČR usnesením, ve kterém současně schvaluje i účast ozbrojených sil ČR na vojenských cvičeních mimo území ČR. Podklady pro usnesení vlády, včetně plánu jednotlivých cvičení připravuje Ministerstvo obrany. Plán těchto vojenských cvičení by měl být v souladu s dlouhodobou politikou republiky v oblasti obrany a měl by vycházet ze závazků z mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána.

Vláda má však podle ust. čl. 43 odst. 6 Ústavy ČR povinnost informovat neprodleně obě komory Parlamentu o přijatých rozhodnutích podle ust. čl. 43 odst. 4 a 5 Ústavy ČR. Ačkoliv má vláda plnit svou informační povinnost neprodleně v praxi při jejím plnění dochází k prodávám.⁵³³ Oproti informacím o průjezdu ozbrojených sil jiných států přes území ČR nebo o jejich přeletu nad územím ČR ve smyslu ust. čl. 43 odst. 5 písm. a) Ústavy ČR bývají informace o účasti na vojenských cvičeních ve smyslu ust. § 43 odst. 5 písm. b) Ústavy ČR poskytovány Parlamentu ČR obvykle s určitým předstihem. Vláda schvaluje vojenská cvičení obvykle dvakrát do roka pro pololetí leden-červen a pololetí červenec-prosinec. S ohledem na

⁵²⁹ Ust. čl. 39 odst. 3 Ústavy ČR.

⁵³⁰ MLSNA, Petr. In Rychetský, Pavel. (ed). *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluver a.s., 2015. s. 438 (čl. 43).

⁵³¹ MLSNA, Petr. In Rychetský, Pavel. (ed). *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluver a.s., 2015. s. 439 (čl. 43).

⁵³² Tamtéž.

⁵³³ MLSNA, Petr. In Rychetský, Pavel. (ed). *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluver a.s., 2015. s. 442 (čl. 43).

charakter vojenských cvičení mohou zamýšlené plány cvičení doznat změn, které vláda schválí jako doplněk. O schválení doplňku vláda taktéž informuje obě komory Parlamentu ČR.

Přílohami usnesení vlády o vojenských cvičeních jsou předkládací zpráva, ve které je zpracována charakteristika nejdůležitějších cvičení, a plán vojenských cvičení jednotek a štábů AČR se zahraniční účastí za uvedené období uskutečněných jak mimo území ČR, tak na území ČR. Pro případ cvičení se zahraniční účastí na území ČR jsou v plánu vždy uvedeny název a typ cvičení a státy, jejichž ozbrojené síly se cvičení účastní. Jestliže se vojenského cvičení účastní i příslušníci AČR, pak bývá v plánu vyznačena konkrétní cvičící součást AČR. V plánu jsou také uvedeny termín cvičení a počet dnů, po které bude cvičení trvat. V plánu jsou dále zahrnuty informace o zahraničních účastnících cvičení. Konkrétně se jedná o počet cvičících osob, vymezení cvičící součásti, což je označení konkrétní vojenské jednotky ozbrojených sil jiného státu, do kterých jsou cvičící osoby zařazeny, a také počet vojenské techniky. V plánu je též vymezena organizační součást, která odpovídá za Českou republiku při vojenském cvičení, a shrnutí cílů uvedeného vojenského cvičení. Důležitou součástí vládních materiálů k účasti ozbrojených sil na vojenských cvičeních je také seznam používaných zkratk. Zkratkami jsou označeny jednotlivé typy cvičení, názvy jednotek, organizační součástí nebo též používaná vojenská technika.

Usnesení vlády o schválených vojenských cvičeních a další informace s nimi související předkládá vláda Parlamentu ČR. Obě komory Parlamentu ČR informaci o vojenských cvičeních projednávají samostatně a nezávisle na sobě. V Poslanecké sněmovně PČR se zprávami vlády o vojenských cvičeních zabývá Výbor pro obranu.⁵³⁴ V Senátu PČR tyto zprávy projednává Výbor pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost.⁵³⁵ Výbory i obě komory PČR berou zprávy o vojenských cvičeních včetně dodatků na vědomí formou usnesení. Vláda pravidelně předkládá oběma komorám Parlamentu ČR i zprávu o proběhnuvších vojenských cvičeních. Je zapotřebí poukázat, že zdaleka ne všechna vojenská cvičení se zahraniční účastí, konaná na území ČR, jsou realizována ve vojenských újezdech, a to zejména s ohledem na charakter vojenských cvičení.⁵³⁶ Z materiálů vlády pak vždy také není zřejmé, zda se konkrétní vojenské cvičení uskuteční ve vojenském újezdu. Na území ČR jsou taktéž realizována komerční vojenská cvičení cizích států, kterých se neúčastní žádná cvičící součást AČR.

⁵³⁴ *Výbor pro obranu* [online]. www.psp.cz, [cit. 1. července 2023]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=5000/>>.

⁵³⁵ Výbor pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost [online]. www.senat.cz, [cit. 1. července 2023]. Dostupné na <<https://www.senat.cz/xqw/xervlet/psenat/web/internet/10/struktura/vybory/vzob/>>.

⁵³⁶ Např. cvičení vzdušných sil.

Jako příklad uvádím informace o vojenských cvičeních ozbrojených sil cizích států realizovaných na území ČR za rok 2022. Podle údajů uveřejněných Poslaneckou sněmovnou PČR⁵³⁷ probíhalo na území České republiky v r. 2022 celkem 38 vojenských cvičení se zahraniční účastí. Těchto cvičení se zúčastnilo celkem 2 294 osob vyslaných cizími státy. Jednalo se konkrétně o osoby vyslané ze Slovenska, USA, Polska, Slovinska, Německa, Ukrajiny, Nizozemska, Maďarska, Rumunska, Belgie, Švédska, Bulharska, Belgie, Velké Británie, Francie, Rakouska, Kanady, Lotyšska a Nizozemska. Ne všechna z uvedených vojenských cvičení však probíhala na území vojenských újezdů. Co do počtu osob nejpočetnějším bylo za rok 2022 součinnostní vojenské cvičení s ozbrojenými silami Ukrajiny nazvané CZECH LEGACY, které probíhalo ve dnech 13. 11. 2022 – 22. 12. 2022, jehož se zúčastnilo celkem 609 osob z Ukrajiny.

„*Ke zrušení rozhodnutí vlády postačuje nesouhlasné usnesení jedné z komor přijaté nadpoloviční většinou všech členů komory.*“⁵³⁸ Souhlas komor Parlamentu s rozhodnutím vlády podle ust. čl. 43 odst. 4 a 5 je tak sice presumován, v případě nesouhlasného usnesení kterékoli z komor je však rozhodnutí zrušeno, a to s účinky ex nunc.⁵³⁹ V novodobé historii však dosud nenastala situace, kdy by některá z komor Parlamentu vyslovila nesouhlas s účastí ozbrojených sil cizího státu na cvičení v České republice. Svědčí to jednak o konstantních mezinárodně obranných stanoviscích České republiky, a jednak i o určité míře nezávislosti Ministerstva obrany při dlouhodobém plánování a sjednávání vojenských cvičení se zahraniční účastí na území ČR. Na druhou stranu komory PČR vycházejí při rozhodování z materiálů poskytnutých vládou, potažmo připravených Ministerstvem obrany. Možnosti parlamentní kontroly skutečného stavu při realizaci vojenských cvičení jsou omezené a zákon ani žádný zvláštní postup pro takové kontroly neupravuje. Případná kontrola by pak mohla pravděpodobně probíhat v režimu vyšetřovací komise Poslanecké sněmovny PČR ve smyslu ust. čl. 30 Ústavy ČR.

⁵³⁷ Sněmovní tisk 304/0: *Informace o účasti ozbrojených sil České republiky na vojenských cvičeních mimo území České republiky a účasti ozbrojených sil jiných států na vojenských cvičeních na území České republiky za období leden až červen 2022* [online]. www.psp.cz, [cit. 28. července 2023]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=216711>>/. – schváleno usnesením výboru pro obranu č. 79 ze dne 20. října 2022.

Sněmovní tisk 393/0: Informace o účasti ozbrojených sil České republiky na vojenských cvičeních mimo území České republiky a účasti ozbrojených sil jiných států na vojenských cvičeních na území České republiky za období červenec až prosinec 2022 [online]. www.psp.cz, [cit. 28. července 2023]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=223844>>/. – schváleno usnesení výboru pro obranu č. 111 ze dne 14. března 2023.

⁵³⁸ Ust. čl. 43 odst. 6 Ústavy ČR.

⁵³⁹ MLSNA, Petr. In Rychetský, Pavel. (ed). *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer a.s., 2015. s. 442 (čl. 43).

Poměry příslušníků ozbrojených sil cizích států na území ČR upravuje zákon o pobytu, příp. mezinárodní smlouvy. Výkladové ust. § 2 písm. a) zákona o pobytu přitom do ozbrojených sil započítává vojenský a civilní personál s vojenským materiálem. Jako vysílající stát je v ust. § 2 písm. b) zákona o pobytu označen stát, „*který vysílá svoje ozbrojené síly na území České republiky.*“ Vedle pobytu příslušníků ozbrojených sil upravuje zákon o pobytu též poměry tzv. závislých osob jimiž jsou: „*manžel, manželka, nebo děti členů vojenského nebo civilního personálu, pokud jsou odkázány na jejich podporu.*“⁵⁴⁰ S ohledem na status závislých osob lze poznamenat, že se na ně ve vztahu k vojenským újezdům uplatní stejný právní režim jako na kterékoliv jiné civilní osoby, bude se tedy jednat o úpravu dle zákona o zajišťování obrany a příslušná režimová a bezpečnostní opatření vojenských újezdů.

Ust. § 3 zákona o pobytu stanoví, že poměry ozbrojených sil jiných států na území ČR se řídí právními předpisy ČR. Jiný režim může být upravený mezinárodní smlouvou podle ust. čl. 10 Ústavy ČR. V takovém případě se právní poměry ozbrojených sil jiných států na území ČR řídí příslušnou mezinárodní smlouvou.⁵⁴¹

Zákon o pobytu dále upravuje v ust. § 4 prokazování totožnosti vojenského⁵⁴² a civilního⁵⁴³ personálu ozbrojených sil vysílajícího státu, oprávnění vojenských orgánů ČR žádat předložení zdravotního osvědčení o bezinfekčnosti příslušníků ozbrojených sil vysílajícího státu.⁵⁴⁴ Oprávnění k řízení vojenské techniky ozbrojených sil vysílajícího státu jsou platná i na území ČR.⁵⁴⁵ Zákon o pobytu dále upravuje v ust. § 5 osvobození od vízové povinnosti pro vojenský i civilní personál ozbrojených sil vysílajícího státu stejně tak i pro závislé osoby.

Vojenská vozidla ozbrojených sil vysílajícího státu jsou osvobozena od silniční daně.⁵⁴⁶ Zákon o pobytu se dále věnuje označení vojenských vozidel a technickým náležitostem jejich provozu na území ČR. Ust. § 7 zákona o pobytu opravňuje vojenský personál ozbrojených sil vysílajícího státu nosit na území ČR vojenský stejnokroj⁵⁴⁷ a zbraň.⁵⁴⁸ Vojenské orgány ČR zajišťují pro vojenské orgány vysílajícího státu vyřízení požadavků stran přesunu a provozu vojenské techniky, přepravy nebezpečného a nadrozměrného nákladu⁵⁴⁹ a v oblasti

⁵⁴⁰ Ust. § 2 písm. c) zákona o pobytu.

⁵⁴¹ Ust. § 3 zákona o pobytu.

⁵⁴² Ust. § 4 odst. 1 písm. a) zákona o pobytu.

⁵⁴³ Ust. § 4 odst. 1 písm. b) zákona o pobytu.

⁵⁴⁴ Ust. § 4 odst. 2 zákona o pobytu.

⁵⁴⁵ Ust. § 4 odst. 3 zákona o pobytu.

⁵⁴⁶ Ust. § 6 odst. 1 zákona o pobytu.

⁵⁴⁷ Ust. § 7 odst. 1 písm. a) zákona o pobytu.

⁵⁴⁸ Ust. § 7 odst. 1 písm. b) zákona o pobytu.

⁵⁴⁹ Ust. § 8 odst. 1 zákona o pobytu.

telekomunikace.⁵⁵⁰ Zákon o pobytu dále v ust. § 8 odst. 3 upravuje možnosti lékařského ošetření pro vojenský a civilní personál ozbrojených sil vysílajícího státu a závislým osobám.

Ust. § 9 zákona o pobytu se věnuje problematice jurisdikce nad členy vojenského a civilního personálu ozbrojených sil vysílajícího státu a nad závislými osobami. „*Vojenské orgány vysílajícího státu mohou vykonávat vůči členům vojenského a civilního personálu svých ozbrojených sil a závislým osobám pravomoc ve věcech přestupků, poruší-li chráněné zájmy pouze jejich ozbrojených sil nebo byla-li na ně přenesena pravomoc, která jinak přísluší orgánům České republiky.*“⁵⁵¹ Jurisdikce státu nad jím takto vyslanými osobami je tedy založena v případech porušení zájmů výhradně ozbrojených sil vysílajícího státu, nebo v případě přenesení pravomoci orgánů. K přenesení pravomoci může dojít prostřednictvím mezinárodní smlouvy nebo na základě zákonného zmocnění.⁵⁵² Podle ust. § 9 odst. 2 zákona o pobytu mají orgány ČR činné v trestním řízení povinnost neprodleně vyrozumět prostřednictvím Ministerstva obrany vojenské orgány vysílajícího státu, dojde-li k zadržení nebo vzetí do vazby člena ozbrojených sil vysílajícího státu nebo závislé osoby.

Ust. § 10 zákona o pobytu upravuje náhradu škody způsobenou v souvislosti s činností ozbrojených sil vysílajícího státu. Za škodu takto způsobenou odpovídá Česká republika, pokud mezinárodní smlouva, kterou je ČR vázána, stanoví způsob vzájemného vypořádání náhrady škody s vysílajícím státem.⁵⁵³ „*Rozsah náhrady škody stanoví zvláštní předpis,*“⁵⁵⁴ kterým je v uvedeném případě zákon o ozbrojených silách, konkrétně náhradu škody upravuje v ust. § 43. Za škodu způsobenou ozbrojeným silám vysílajícího státu a vysílajícím osobám způsobenou v souvislosti s činností ozbrojených sil ČR odpovídá Česká republika.⁵⁵⁵ Rozsah náhrady škody je obdobně jako v případě ust. § 10 odst. 1 zákona o pobytu je stanoven v zákoně o ozbrojených silách.⁵⁵⁶

Z hlediska vojenských újezdů je v zákoně o pobytu nejdůležitější ust. § 11. V ust. § 11 odst. 1 zákona o pobytu je taxativně stanoveno, že „*vojenská cvičení ozbrojených sil vysílajícího státu na území České republiky lze konat pouze ve vojenských újezdech, vojenských útvech, vojenských zařízeních, na vojenských letištích a ve vymezeném vzdušném prostoru.*“ Vojenské újezdy tedy jednoznačně náleží k prostorům určeným k výcviku

⁵⁵⁰ Ust. § 8 odst. 2 zákona o pobytu.

⁵⁵¹ Ust. § 9 odst. 1 zákona o pobytu.

⁵⁵² Jako příklad lze uvést ust. § 11 odst. 2 zákona o pobytu, které upravuje oprávnění a podmínky, za jakých může Vojenská policie ozbrojených sil vysílajícího státu vykonávat svou činnost na území ČR.

⁵⁵³ Ust. § 10 odst. 1 zákona o pobytu.

⁵⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵⁵ Ust. § 10 odst. 2 zákona o pobytu.

⁵⁵⁶ Tamtéž.

ozbrojených sil vysílajícího státu. Vzhledem k náplni vojenských cvičení, obsahu mezinárodních smluv, ale i velikosti ČR a území vojenských újezdů je zřejmé, že vojenská cvičení ozbrojených sil vysílajících států budou probíhat převážně na území vojenských újezdů.

Podle ust. § 11 odst. 2 zákona o pobytu mohou ozbrojené síly vysílajícího státu po dohodě s vojenským orgánem ČR zajišťovat ochranu prostorů uvedených v ust. § 11 odst. 2 zákona o pobytu, tedy i vojenských újezdů. Ust. § 11 odst. 2 zákona o pobytu dále upravuje oprávnění Vojenské policie ozbrojených sil vysílajícího státu samostatně udržovat pořádek a bezpečnost v prostorech uvedených v ust. § 11 odst. 1 zákona o pobytu, tedy i ve vojenských újezdech. Podmínkou je však dohoda s vojenským orgánem České republiky. Pouze ve spolupráci s příslušnými orgány ČR může Vojenská policie ozbrojených sil vysílajícího státu vykonávat svou činnost i mimo uvedené prostory. V případě vojenských újezdů by se jednalo o zásahy v blízkosti hranice s vojenskými újezdy.

V případě, že se jedná o pobyt příslušníků některého ze států, který je smluvní stranou Severoatlantické smlouvy, jsou poměry těchto příslušníků primárně upraveny dohodou mezi smluvními stranami Severoatlantické smlouvy o statutu jejich ozbrojených sil.⁵⁵⁷ Svou strukturou i obsahem se dohoda NATO SOFA velmi podobá zákonu o pobytu. Je vhodné poukázat, že dohoda NATO SOFA byla pro zákonodárce vzorem při tvorbě zákona o pobytu. NATO SOFA tak obdobně vymezuje např. definiční pojmy,⁵⁵⁸ upravuje problematiku legitimace a dokladů přijímaných osob,⁵⁵⁹ uznávání řidičských oprávnění,⁵⁶⁰ právo nosit uniformu⁵⁶¹ a zbraň.⁵⁶² V ust. čl. VII NATO SOFA je upravena problematika trestní a disciplinární jurisdikce ve vztahu k přijímaným osobám. Jedná-li se o materii, týkající se vojenství, vykonávají jurisdikci nad vyslanými osobami vojenské orgány vysílajícího státu.⁵⁶³ V ostatních případech budou oprávněny k výkonu jurisdikce nad osobami vyslanými do ČR za účelem vojenského výcviku příslušné orgány České republiky.⁵⁶⁴ Ust. čl. VII NATO SOFA dále upravuje např. pravidla pro případ kolize,⁵⁶⁵ spolupráci vysílajícího a přijímajícího státu⁵⁶⁶ nebo vymezuje základní práva obviněné osoby.⁵⁶⁷

⁵⁵⁷ Publikováno jako Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č.297/1996 Sb., Dohoda mezi členskými státy NATO a státy Partnerství pro mír, dále jen NATO SOFA.

⁵⁵⁸ Ust. čl. I NATO SOFA.

⁵⁵⁹ Ust. čl. III. NATO SOFA.

⁵⁶⁰ Ust. čl. IV NATO SOFA.

⁵⁶¹ Ust. čl. V NATO SOFA.

⁵⁶² Ust. čl. VI NATO SOFA.

⁵⁶³ Ust. čl. VII odst. 2 písm. a) NATO SOFA.

⁵⁶⁴ Ust. čl. VII odst. 2 písm. b) NATO SOFA.

⁵⁶⁵ Ust. čl. VII odst. 3 NATO SOFA.

⁵⁶⁶ Ust. čl. VII odst. 5 a 6 NATO SOFA.

⁵⁶⁷ Ust. čl. VII odst. 9 NATO SOFA.

Z pohledu vojenských újezdů náleží k důležitým ust. čl. VII odst. 10 NATO SOFA, které upravuje obdobně jako zákon o pobytu možnosti ochrany táborů a zařízení. „*Pravidelné vojenské jednotky či formace ozbrojených sil mají právo policejně chránit jakékoliv tábory či jiné prostory, které mají v držení na základě dohody s přijímajícím státem. Vojenská policie ozbrojených sil může přijmout všechna příslušná opatření k zajištění a udržení pořádku a bezpečnosti těchto objektů.*“⁵⁶⁸ Podle NATO SOFA je tak možné, aby ostrahu vojenských újezdů nebo jejich částí mohly zajišťovat vyslané ozbrojené síly. Současně však NATO SOFA připouští i působení vojenské policie mimo vojenské újezdy: „*Mimo tyto objekty bude vojenská policie rozmístěna jen na základě dohod s orgány přijímajícího státu a ve spolupráci s těmito orgány, a pouze pokud je toto rozmístění nezbytné pro udržení disciplíny a pořádku mezi členy ozbrojených sil.*“⁵⁶⁹ NATO SOFA obsahuje dále poměrně podrobnou úpravu náhrady škody,⁵⁷⁰ upravuje např. též problematiku nákupu zboží,⁵⁷¹ poskytování lékařské péče,⁵⁷² daní a cel.⁵⁷³

Kromě dohody NATO SOFA má Česká republika s některými členskými státy Severoatlantické smlouvy uzavřeny ještě samostatné zvláštní mezinárodní smlouvy, které upravují poměry pobytu jejich ozbrojených sil na území ČR. Jedná se např. o dohodu se Spolkovou republikou Německo,⁵⁷⁴ dohodu s Lotyšskou republikou⁵⁷⁵ nebo o memorandum se Spojeným královstvím.⁵⁷⁶ V uvedených případech se budou poměry ozbrojených sil vyslaných do ČR řídit nad rámec NATO SOFA právě uvedenými dokumenty. V r. 2023 pak Česká republika uzavřela dohodu se Spojenými státy americkými.⁵⁷⁷ V dohodě s USA jsou vymezeny konkrétní dohodnuté zařízení a prostory,⁵⁷⁸ k nimž náleží také vojenské výcvikové prostory ve

⁵⁶⁸ Ust. čl. VII odst. 10 písm. a) NATO SOFA.

⁵⁶⁹ Ust. čl. VII odst. 10 písm. b) NATO SOFA.

⁵⁷⁰ Ust. čl. VIII NATO SOFA.

⁵⁷¹ Ust. čl. IX odst. 1 a 2 NATO SOFA.

⁵⁷² Ust. čl. IX odst. 5 NATO SOFA.

⁵⁷³ Ust. čl. X-XIII NATO SOFA.

⁵⁷⁴ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 93/2004 Sb.m.s., Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Spolkové republiky Německo o přechodném pobytu příslušníků ozbrojených sil České republiky a ozbrojených sil Spolkové republiky Německo na území druhého státu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen dohoda s Německem.

⁵⁷⁵ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 122/2009 Sb.m.s., Dohoda mezi Ministerstvem obrany České republiky a Ministerstvem obrany Lotyšské republiky o spolupráci v oblasti obrany a vojenských vztahů, dále jen dohoda s Lotyšskem.

⁵⁷⁶ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 3/2003 Sb.m.s., Memorandum mezi Ministerstvem obrany České republiky a Ministerstvem obrany Spojeného království Velké Británie a Severního Irska o provádění vojenských cvičení a výcviku a poskytování podpory hostitelskou stranou, dále jen Memorandum s VB.

⁵⁷⁷ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 39/2023 Sb.m.s., o sjednání Dohody mezi Českou republikou a Spojenými státy americkými o spolupráci v oblasti obrany, dále jen dohoda s USA.

⁵⁷⁸ Příloha A dohody s USA.

všech vojenských újezdech. Česká republika se pak zavázala, že umožní přístup a užívání těchto dohodnutých prostorů.⁵⁷⁹

S ohledem na shora uvedené lze shrnout, že právní úprava poměrů ozbrojených sil cizích států na území ČR, potažmo na území vojenských újezdů není vždy úplně přehledná. Obecně platí, že v případě pobytu ozbrojených sil členských států Severoatlantické aliance se uplatní NATO SOFA a právní poměry ozbrojených sil států, které nejsou členy NATO budou primárně upraveny zákonem o pobytu. Oba z uvedených případů pak mohou být dále modifikovány dvoustrannými smlouvami. Současně však též platí, že některá z komor parlamentu může vyslovit nesouhlas s pobytem příslušníků ozbrojených sil cizího státu.

Je vhodné, aby místní orgány měly zjištěnu příslušnou právní úpravu již během příprav pobytu a výcviku zahraničních ozbrojených sil. Z hlediska vojenských újezdů je hlavním odpovědným orgánem újezdní úřad. Důležitá je však i spolupráce s Vojenskou akademií Vyškov, která zajišťuje cvičení vojáků, a koordinace a spolupráce s příslušnými styčnými důstojníky. Zejména metodické vedení pak zajišťuje Ministerstvo obrany, případně Ministerstvo zahraničních věcí.

⁵⁷⁹ Ust. čl. 3 dohody s USA.

3 Správní činnost na území vojenských újezdů

3.1 Úvod ke kapitole

Tématem této části disertační práce je přímo výzkum veřejné správy na území vojenských újezdů. Vojenské újezdy jako zvláštní územní jednotky určené k zajišťování obrany státu a k výcviku ozbrojených sil⁵⁸⁰ vyžadují vzhledem ke svému účelu specifickou správu. Současně však je potřebné zajistit na území vojenských újezdů i výkon běžné správní agendy jako ve zbytku republiky.⁵⁸¹ Správa vojenských újezdů tak obnáší prolínání obou zmíněných přístupů.

Pokusím se o vymezení a zařazení správy na území vojenských újezdů, budu se zabývat problematikou působnosti, vymezím subjekty a vykonavatele správy na území újezdů. Budu zkoumat jednotlivé formy činnosti správy újezdů, problematiku normotvorby, vydávání správních aktů, opatření obecné povahy na území vojenských újezdů. Budu se zabývat otázkou, zda je ke správě na území vojenských újezdů možné uzavírat veřejnoprávní smlouvy. Pozornost věnuji i dalším formám veřejné správy podle části čtvrté správního řádu a bezprostředním zásahům.

3.2 Vymezení správy na území vojenských újezdů

Podle právní teorie lze za správu „*v obecném chápání považovat záměrnou činnost sledující dosažení určitého cíle (účelu)*“.⁵⁸² S ohledem na rozlišování zájmů soukromých a zájmů veřejných je možné tak i správu členit na správu soukromou a správu veřejnou.⁵⁸³ Hlavním účelem existence vojenských újezdů je podle ust. § 30 odst. 1 zákona o zajišťování obrany zajišťování obrany státu a výcvik ozbrojených sil.⁵⁸⁴ Jedná se o zájem veřejný, proto i správa vojenského újezdu bude veřejná. Pro výkon veřejné správy je charakteristická širší vázanost právem.⁵⁸⁵ Veřejná správa vojenských újezdů se pak paradoxně vyznačuje tím, že je z ní účast veřejnosti coby občanského prvku do značné míry vyloučena, a to zákazy a omezeními, které byly stanoveny, k naplnění účelů vojenských újezdů, tedy zajišťování obrany a výcviku ozbrojených sil. Ke specifickým veřejné správy vojenských újezdů dále náleží,

⁵⁸⁰ Ust, § 30 odst. 1 zákona o zajišťování obrany.

⁵⁸¹ S ohledem na skutečnost, že na území vojenských újezdů není povolen trvalý pobyt, jedná se o agendu spojenou se správou území, tj. ochrana přírody a krajiny, vody, lesa, půdy, odpadů atd.

⁵⁸² SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*...s. 18.

⁵⁸³ HENDRYCH, Dušan. a kol. *Správní právo. Obecná část*. 8.vydání. Praha: C.H.Beck, Česká republika, 2012, s. 5.

⁵⁸⁴ K tomu kapitola: Obrana státu jako účel vojenských újezdů.

⁵⁸⁵ HENDRYCH, Dušan. a kol. *Správní právo*... s. 5.

že je ve větším zastoupení regulována prostřednictvím vnitřních předpisů, které však nemají obecnou závaznost. Nejsou ani blíže souhrnně publikovány. Pro potřeby resortu obrany je tento způsob regulace dostačující, bylo by možné konstatovat, že se jedná v oblasti správy obrany o tradiční přístup, který je odůvodňován veřejným zájmem. Z pohledu odborné i laické veřejnosti se však jedná o stav poněkud nepřehledný.

Právní teorie rozděluje veřejnou správu podle povahy nositele veřejné moci na státní správu, samosprávu a ostatní veřejnou správu.⁵⁸⁶ Jelikož byla provedena optimalizace vojenských újezdů, v jejímž důsledku již na území vojenských újezdů nežijí žádní obyvatelé, a současně je na území vojenských újezdů povolen pouze přechodný pobyt, chybí na území vojenských újezdů personální základ pro veřejnoprávní korporace, které by mohly vykonávat samosprávu, a také neexistuje účel takové samosprávy, neboť zde nejsou žádní adresáti. Na území vojenských újezdů proto není vykonávána územní samospráva, a to ani na úrovni obcí ani na úrovni krajů. Tímto však není dotčena případná spolupráce státu s územními samosprávnými celky při správě území vojenských újezdů.

Na území vojenských újezdů je vykonávána správní činnost k zajištění obrany a výcviku ozbrojených sil, což je státní doménou, a pak dle povahy vojenských újezdů též další běžná státní správa, jako v případě územně samosprávných celků. Ostatní veřejná správa jako zbytková oblast veřejné správy, kterou vykonávají částečně samosprávné a nesamosprávné instituce,⁵⁸⁷ na území vojenských újezdů správu nevykonává. Zejména vzhledem k účelu vojenských újezdů je tak zřejmé že v případě správy vojenských újezdů se bude jednat výhradně o státní správu.

3.3 Vykonavatelé veřejné správy na území vojenských újezdů

Právní teorie rozděluje státní správu z hlediska subjektů, jejichž orgány ji na základě zákona vykonávají, na státní správu přímou a státní správu nepřímou. Státní právu přímou provádějí bezprostředně orgány státu (správní úřady). Státní správu nepřímou vykonávají v přenesené působnosti orgány veřejnoprávních korporací (obce, kraje) nebo jejíž výkon byl na základě a v souladu se zákonem svěřen soukromé právnické nebo fyzické osobě.⁵⁸⁸

S ohledem na povahu, důležitost a účel vojenských újezdů je většina úkolů státní správy vykonávána přímo. „*Státní správu s výjimkou pravomocí podle stavebního zákona na území*

⁵⁸⁶ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*...s. 20.

⁵⁸⁷ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*... s. 21.

⁵⁸⁸ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*...s. 20.

újezdu vykonává újezdni úřad.“⁵⁸⁹ Újezdni úřady jsou podřízeny Ministerstvu obrany.⁵⁹⁰ Zákon o zajišťování obrany tak vymezuje zvláštní správu území vojenských újezdů, která se odlišuje od obecné správy, kdy správu na území vojenských újezdů vykonávají újezdni úřady jako úřady s obecnou regionální působností,⁵⁹¹ na celostátní úrovni pak Ministerstvo obrany. Vedle této zvláštní správy pak vykonávají zbytkovou přímou státní správu na území vojenských újezdů i další správní úřady, a to zejména v oblasti správního dozoru. Jedná se o správní úřady s celostátní i regionální působností.

Z úřadů s celostátní působností budou ústřední úřady zastupovat např. Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo dopravy, Ministerstvo kultury, Ministerstvo financí, Ministerstvo zdravotnictvím, z dalších úřadů pak např. Státní energetická inspekce, Úřad pro ochranu hospodářské soutěže, Česká inspekce životního prostředí. Hospodaření s veřejnými prostředky na území vojenských újezdů je oprávněn přezkoumávat nezávislý úřad-Nejvyšší kontrolní úřad.⁵⁹²

Vojenské újezdy jsou součástí území České republiky. Platí zde zákony České republiky a podléhají dozoru a kontrole jako jiná území. Příkladem může být právní úprava hornické činnosti⁵⁹³ nebo katastrální dělení území státu.⁵⁹⁴ Pro některé činnosti má Ministerstvo obrany své orgány a zde platí dohled těmito institucemi. Jako příklad lze uvést vojenskou hygienickou službu, když podle ust. § 83 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb., zákona o ochraně veřejného zdraví:⁵⁹⁵ „Specializované činnosti pro účely státního zdravotního dozoru v působnosti Ministerstva obrany vykonává Vojenský zdravotní ústav“.⁵⁹⁶ Státní správu ve věcech veterinární péče na území vojenských újezdů vykonává podle ust. § 43 písm. d) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů⁵⁹⁷ Ministerstvo obrany. Veterinární službu na území vojenských újezdů zajišťuje Vojenský veterinární ústav Hlučín.⁵⁹⁸

⁵⁸⁹ Ust. § 31 odst. 1 zákona o zajišťování obrany.

⁵⁹⁰ Tamtéž.

⁵⁹¹ K tomu blíže SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo...* s. 293.

⁵⁹² K tomu blíže HENDRYCH, Dušan. a kol. *Správní právo...* s. 507-509.

⁵⁹³ Zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o hornické činnosti.

⁵⁹⁴ Blíže katastrální zákon.

⁵⁹⁵ Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících předpisů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o ochraně veřejného zdraví.

⁵⁹⁶ *Vojenský zdravotní ústav* [online]. zdravotnictvi.army.cz, [cit. 9. března 2024]. Dostupné na <<https://zdravotnictvi.army.cz/vojensky-zdravotni-ustav> />.

⁵⁹⁷ Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů, dále jen veterinární zákon.

⁵⁹⁸ *Vojenský veterinární ústav Hlučín* [online]. zdravotnictvi.army.cz, [cit. 9. března 2024]. Dostupné na <<https://zdravotnictvi.army.cz/vojensky-veterinari-ustav-hlucin> />.

Vedle státní správy přímé, je státní správa na území vojenských újezdů vykonávána též nepřímou. Vykonavatelé nepřímé státní správy jsou jednak orgány územně samosprávních celků, na které stát přenesl výkon státní správy. V případě vojenských újezdů se jedná o obecní úřady obcí s rozšířenou působností o krajské úřady, které vykonávají přenesenou působnost na základě příslušných předpisů.⁵⁹⁹ Druhou skupinou nepřímých vykonavatelů veřejné správy na území vojenských újezdů budou fyzické osoby, na které stát přenesl výkon státní moci tzv. stráže,⁶⁰⁰ kterými jsou podle zvláštních předpisů lesní stráž,⁶⁰¹ myslivecká stráž⁶⁰² nebo stráž přírody.⁶⁰³

Zvláštní postavení při správě vojenských újezdů zaujímají Parlament ČR, prezident republiky a vláda. O zřízení, zrušení nebo o územních změnách vojenských újezdů rozhoduje Parlament ČR zvláštním zákonem. Na legislativní proces s tím související má vliv i vláda coby nejpravděpodobnější předkladatel a prezident, jenž může zákon podepsat nebo uplatnit suspenzivní veto.⁶⁰⁴ Vláda také předkládá Poslanecké sněmovně PČR ke schválení návrh zákona o státním rozpočtu, ve kterém jsou zahrnuty také výdaje na správu vojenských újezdů.⁶⁰⁵ Vláda dále politicky určuje obrannou politiku státu, od které se odvíjí využití vojenských újezdů, zejména pak organizování vojenských cvičení. Vláda též rozhoduje o účasti příslušníků ozbrojených sil cizích států na vojenských cvičeních na území vojenských újezdů.⁶⁰⁶

Vzhledem k účasti ozbrojených sil na vojenských cvičeních na území vojenských újezdů je potřeba zmínit, že i tyto mohou vykonávat správní agendu.⁶⁰⁷ Nejdůležitějším vykonavatelem bude v tomto směru Vojenská policie, která podle zákona o vojenské policii oprávněna vyšetřovat přestupky,⁶⁰⁸ dohlíží nad zabezpečováním kázně ve vojenských újezdech⁶⁰⁹ a zajišťuje ochranu vojenských újezdů.⁶¹⁰

⁵⁹⁹ V případě obcí s rozšířenou působností se jedná o obcích. Pro případ krajských úřadů se jedná o zákon č. 129/2000 Sb. o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů, dále jen krajské zřízení.

⁶⁰⁰ K tomu SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*...s. 308.

⁶⁰¹ Ust. § 38-§ 39a lesního zákona.

⁶⁰² Ust. § 12- § 16 zákona o myslivosti.

⁶⁰³ Ust. § 81- § 82 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o ochraně přírody a krajiny,

⁶⁰⁴ Blíže: kapitola 3.3 Zřízení, změna a zrušení vojenského újezdu a újezdního úřadu.

⁶⁰⁵ Většina výdajů spojených se správou vojenských újezdů bude zahrnuta do rozpočtové kapitoly Ministerstva obrany. Ve státním rozpočtu na rok 2023 se jedná konkrétně o rozpočtovou kapitolu 307 Ministerstvo obrany. Blíže příloha č. 4 k zákonu č. 449/2022 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2023, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o státním rozpočtu na rok 2023.

⁶⁰⁶ K tomu blíže kapitola 3.7 Pobyt ozbrojených sil jiných států na území vojenských újezdů.

⁶⁰⁷ K tomu blíže SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*...s. 297.

⁶⁰⁸ Ust. § 4 odst. 1 písm. b) zákona o Vojenské policii.

⁶⁰⁹ Ust. § 4 odst. 1 písm. e) zákona o Vojenské policii.

⁶¹⁰ Ust. § 4 odst. 1 písm. f) zákona o Vojenské policii.

3.4 Působnost veřejné správy na území vojenských újezdů

Pokud byly výše uvedeny jednotlivé správní úřady, které vykonávají veřejnou správu na území vojenských újezdů, je na místě zmínit jejich působnost. Právní teorie chápe působnost správního úřadu zpravidla jako „zákonem (věcně a prostorově) vymezenou oblast, v jejímž rámci, resp.- kde uplatňuje především-ale nikoli pouze-svou pravomoc.“⁶¹¹ Do působnosti právní teorie zařazuje též plnění úkolů pečovatelské správy. Právní teorie rozlišuje působnost na působnost věcnou (reálná) a působnost územní.⁶¹² Územní působnost je v případě vojenských újezdů vymezena v zákoně o hranicích vojenských újezdů výčtem jednotlivých katastrálních území.⁶¹³ V terénu je území vojenských újezdů vyznačeno na základě vyhlášky o vyznačování hranic a pásem na území vojenských újezdů.

Věcná působnost správních úřadů na území vojenských újezdů vyplývá z příslušných zákonů. Věcná působnost újezdních úřadů je upravena zejména v ust. § 33 odst. 1 zákona o zajišťování obrany. „Újezdní úřad za účelem zajišťování obrany státu, výcviku ozbrojených sil a vojenského a hospodářského využití území újezdu“: koordinuje využívání území újezdu k vojenské a hospodářské činnosti mezi cvičícími jednotkami ozbrojených sil a osobami provozujícími hospodářskou činnost,⁶¹⁴ zabezpečuje podmínky pro výcvik ozbrojených sil v polních podmínkách,⁶¹⁵ povoluje vstup na území újezdu,⁶¹⁶ stanovuje režimová a bezpečnostní opatření na území újezdu, kontroluje a vyžaduje jejich dodržování,⁶¹⁷ projednává přestupek na úseku obrany spočívající v úmyslném narušení režimu ochrany a vstupu do vojenského objektu, který je vymezený zvláštním předpisem,⁶¹⁸ pečuje o trvalé označení územních hranic újezdu, odpovídá za vyznačení hranic újezdu v terénu a za vyznačení ochranných pásem na území újezdu,⁶¹⁹ zabezpečuje správu účelových komunikací,⁶²⁰ stanovuje místní a přechodnou úpravu provozu na účelových komunikacích z moci úřední,⁶²¹ stanovuje opatření k zabezpečení čistoty a veřejného pořádku, k požární ochraně, k ochraně přírody

⁶¹¹ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*...s. 264.

⁶¹² HENDRYCH, Dušan. a kol. *Správní právo*... s. 110.

⁶¹³ Ust. § 6 zákona o hranicích vojenských újezdů. Blíže též: kapitola 3.5. Vojenské újezdy z hlediska územně správního členění státu.

⁶¹⁴ Ust. § 33 odst. 1 písm. a) zákona o zajišťování obrany.

⁶¹⁵ Ust. § 33 odst. 1 písm. b) zákona o zajišťování obrany.

⁶¹⁶ Ust. § 33 odst. 1 písm. c) zákona o zajišťování obrany.

⁶¹⁷ Ust. § 33 odst. 1 písm. d) zákona o zajišťování obrany.

⁶¹⁸ Ust. § 33 odst. 1 písm. e) zákona o zajišťování obrany.

⁶¹⁹ Ust. § 33 odst. 1 písm. f) zákona o zajišťování obrany.

⁶²⁰ Ust. § 33 odst. 1 písm. g) zákona o zajišťování obrany.

⁶²¹ Ust. § 33 odst. 1 písm. h) zákona o zajišťování obrany.

a krajiny, k zásobování vodou, k čištění odpadních vod a k jejímu odvádění⁶²² a zabezpečuje součinnost a koordinaci s ostatními orgány státní správy, s orgány krajů a obcí.⁶²³

Výčet věcné působnosti újezdního úřadu v ust. § 38 zákona o zajišťování obrany je demonstrativní.⁶²⁴ Další úkoly újezdních úřadů vyplývají ze zvláštních zákonů. Újezdní úřady tak např. vykonávají působnost silničního správního úřadu ve věcech veřejně přístupných účelových komunikací na území vojenského újezdu,⁶²⁵ jsou orgány ochrany přírody,⁶²⁶ které na území vojenských újezdů vykonávají státní správu v ochraně přírody a krajiny v rozsahu působnosti obecních úřadů, pověřených obecních úřadů, obcí s rozšířenou působností, orgánů krajů, Agentury a správ národních parků, není-li k ní příslušné Ministerstvo obrany.⁶²⁷ Újezdní úřady jako vodoprávní úřady na území vojenských újezdů⁶²⁸ vykonávají státní správu na území vojenských újezdů mimo správy na úseku poplatků přestupků.⁶²⁹ Újezdní úřady dále na území vojenských újezdů vykonávají veřejnou správu na úseku vodovodů a kanalizací,⁶³⁰ státní správu v ochraně ovzduší,⁶³¹ funkci orgánu ochrany zemědělského půdního fondu.⁶³² Újezdní úřady poskytují vyjádření ke zřízení místa určeného pro neškodné odstraňování vedlejších živočišných produktů zahrabáním ("zahraboviště"), zařízení určené pro neškodné odstraňování a další zpracovávání vedlejších živočišných produktů nebo místo určené pro ukládání nebo spalování kadáverů zvířat v zájmovém chovu.⁶³³ Újezdní úřady na území vojenských újezdů vykonávají působnost na úseku matrik jako matriční úřady.⁶³⁴ Újezdní úřady vykonávají též správu na úseku odpadového hospodářství,⁶³⁵ působnost v oblasti ověřování na úseku vidimace

⁶²² Ust. § 33 odst. 1 písm. i) zákona o zajišťování obrany.

⁶²³ Ust. § 33 odst. 1 písm. j) zákona o zajišťování obrany.

⁶²⁴ GÖTTINGER, Vlastimil. Vojenské újezdy kontra místní samospráva... s. 89.

⁶²⁵ Ust. § 40 odst. 6 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o pozemních komunikacích.

⁶²⁶ Ust. § 75 odst. 1 písm. i) zákona o ochraně přírody a krajiny.

⁶²⁷ Ust. § 78a odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny.

⁶²⁸ Ust. § 104 odst. 2 písm. b) zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů, dále jen vodní zákon.

⁶²⁹ Ust. § 105 odst. 2 vodního zákona.

⁶³⁰ Ust. § 25 písm. b) zákona č. 274/2002 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích), ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o vodovodech a kanalizacích.

⁶³¹ Ust. § 27 odst. 2 zákona č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o ochraně ovzduší.

⁶³² Ust. § 13 odst. 2 zákona č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o ochraně zemědělského půdního fondu.

⁶³³ Ust. § 41 odst. 3 veterinárního zákona.

⁶³⁴ Ust. § 2 zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o matrikách.

⁶³⁵ Ust. § 126 písm. m) zákona č. 541/2020 Sb., o odpadech, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o odpadech.

a legalizace.⁶³⁶ Újezdni úřady poskytují informace z vojenské evidence.⁶³⁷ Újezdni úřady vykonávají státní správu podle zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů.⁶³⁸

Újezdni úřady vykonávají správní činnost i podle dalších zákonů, ačkoliv v těchto zákonech nejsou újezdni úřady přímo jmenovány jako správní úřady.⁶³⁹ Jedná se např. o zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů,⁶⁴⁰ zákon o pozemních komunikacích, zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů,⁶⁴¹ zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů,⁶⁴² zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení,⁶⁴³ zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně⁶⁴⁴ nebo zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči.⁶⁴⁵

Působnost Ministerstva obrany při správě vojenských újezdů je definována v ust. § 31 odst. 1 věta druhá zákona o zajišťování obrany, které stanoví, že újezdni úřad je podřízen ministerstvu. Ministerstvo obrany je tak nadřízeným orgánem újezdních úřadů ve smyslu správního řádu a jako takové vůči újezdním úřadům vykonávají pravomoci dle správního řádu pravomoci. Ministerstvo obrany může vůči újezdním úřadům uplatnit např. právo atrakce⁶⁴⁶ nebo činit opatření proti nečinnosti.⁶⁴⁷ Ministerstvo obrany je odvolacím orgánem proti rozhodnutím újezdních úřadů,⁶⁴⁸ vede přezkumná řízení.⁶⁴⁹ V zákoně o zajišťování obrany je pak ve vztahu k vojenským újezdům upravena působnost v ust. § 33 odst. 2, podle kterého: „*Ministerstvo stanoví vyhláškou způsob, obsah a formu vyznačení hranic újezdu v terénu a bezpečnostních a ochranných pásem na území újezdu*“.

⁶³⁶ Ust. § 1 odst. 1 písm. e) zákona č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování), ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o ověřování.

⁶³⁷ Ust. § 31 odst. 5 branného zákona.

⁶³⁸ Ust. § 16 odst. 1 písm. g) zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o předcházení ekologické újmě.

⁶³⁹ K tomu blíže: *Působnost újezdního úřadu* [online]. www.vojuezd-libava.cz, 9. února 2010, [cit. 29. října 2023]. Dostupné na <<https://www.vojuezd-libava.cz/pusobnost%2Dujezdnioho%2Duradu/d-29081/p1=5678/>>.

⁶⁴⁰ Zákon č. 303/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o elektronických úkonech.

⁶⁴¹ Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o zpracování osobních údajů.

⁶⁴² Zákon č. 99/2004 Sb., rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (rybářský zákon), ve znění pozdějších předpisů, dále jen rybářský zákon.

⁶⁴³ Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o krizovém řízení.

⁶⁴⁴ Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o požární ochraně.

⁶⁴⁵ Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o státní památkové péči.

⁶⁴⁶ Ust. § 131 odst. 1 správního řádu.

⁶⁴⁷ Ust. § 80 správního řádu.

⁶⁴⁸ Ust. § 89 odst. 1 správního řádu.

⁶⁴⁹ Ust. § 95 odst. 1 správního řádu.

Vyhláškou podle ust. § 33 odst. 2 je vyhláška o vyznačování hranic a pásem na území vojenských újezdů z r. 2016.

Dále je působnost Ministerstva obrany na území vojenských újezdů vymezena zvláštními předpisy. Ministerstvo obrany např. pro území vojenských újezdů pořizuje a vydává územní plán a regulační plán.⁶⁵⁰ Ministerstvo obrany je orgánem ochrany přírody.⁶⁵¹ Ministerstvo obrany je správcem drobných vodních toků na území vojenských újezdů⁶⁵² a vykonává působnost ústředního vodoprávního úřadu ve věcech, v nichž je založena působnost újezdních úřadů.⁶⁵³ Ministerstvo obrany dále vykonává podle zákona o vodovodech a kanalizacích působnost ústředního úřadu na území vojenských újezdů, v nichž je založena působnost újezdního úřadu.⁶⁵⁴ Ministerstvo obrany vykonává s újezdními úřady státní správu v ochraně ovzduší.⁶⁵⁵ Ministerstvo obrany vykonává dále státní správu ve věcech veterinární péče.⁶⁵⁶ Ministerstvo obrany vykonává státní dozor podle zákona č. 110/1997 o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů.⁶⁵⁷ Ministerstvo obrany je správcem vojenské evidence podle branného zákona.⁶⁵⁸ Ministerstvo obrany též vykonává státní správu podle zákona o předcházení ekologické újmě.⁶⁵⁹ Působnost dalších správních úřadů, které vykonávají správní činnost na území vojenských újezdů je pak vymezena zvláštními zákony.

S ohledem na specifickou povahu újezdních úřadů při správě vojenských újezdů považuji za důležité stručně charakterizovat postavení újezdních úřadů. Újezdní úřady je především potřeba oddělit od vojenských újezdů. I když se nabízí analogie vztahu obecního úřadu a obce, újezdní úřad není orgán vojenského újezdu. Újezdní úřady jsou zvláštními orgány státu, jsou podřízeny Ministerstvu obrany a vykonávají státní správu vojenského újezdu.⁶⁶⁰ Výdaje na činnost újezdního úřadu se hradí z rozpočtu Ministerstva obrany.⁶⁶¹ „*Újezdní úřad je současně*

⁶⁵⁰ Ust. § 22 odst. 1 písm. a) stavebního zákona.

⁶⁵¹ Ust. § 75 odstavce 1 písm. h) zákona o ochraně přírody a krajiny. Blíže ke kompetencím ministerstva: ust. § 78a odst. 2 zákona o ochraně přírody a krajiny.

⁶⁵² Ust. § 48 odst. 3 vodního zákona.

⁶⁵³ Ust. § 108 odst. 5 vodního zákona.

⁶⁵⁴ Ust. 29a zákona o vodovodech a kanalizacích. Ministerstvo obrany tak např. projednává ve druhém stupni přestupky na základě ust. § 34 odst. 2 zákona o vodovodech a kanalizacích nebo vykonává dozor nad újezdními úřady podle ust. § 37 odst. 4 zákona o vodovodech a kanalizacích.

⁶⁵⁵ Ust. § 27 odst. 2 zákona o ochraně ovzduší.

⁶⁵⁶ Ust. § 43 písm. b) veterinárního zákona.

⁶⁵⁷ Ust. 14 odst. 1 písm. a) zákona č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o potravinách.

⁶⁵⁸ Ust. § 31 odst. 1 branného zákona.

⁶⁵⁹ Ust. § 16 odst. 1 písm. d) zákona o předcházení ekologické újmě.

⁶⁶⁰ Ust. § 31 odst. 1 zákona o zajišťování obrany.

⁶⁶¹ Ust. § 31 odst. 2 zákona o zajišťování obrany.

vojenským orgánem, který plní úkoly při zajišťování obrany státu.⁶⁶² Zákon o zajišťování obrany tak založil schizma⁶⁶³ újezdních úřadů, kdy na straně jedné újezdní úřady zajišťují správu území vojenských újezdů a na straně druhé plní úkoly při zajišťování obrany. Hlavním úkolem újezdního úřadu při zajišťování obrany je především zajištění výcviku ozbrojených sil.⁶⁶⁴ Oproti tomu vojenské újezdy jsou toliko zvláštní správní jednotky bez právní osobnosti a bez vlastního majetku.

Újezdní úřady se stejně jako je tomu v případě samotných vojenských újezdů zakládají, mění a ruší zvláštním zákonem.⁶⁶⁵ Dosavadní újezdní úřady stejně tak jako vojenské újezdy byly zřízeny podle předchozí právní úpravy, tedy na základě usnesení vlády.⁶⁶⁶ V současnosti existují na území ČR čtyři újezdní úřady, které spravují vojenské újezdy. V případě všech újezdních úřadů se nachází sídlo újezdního úřadu mimo území vojenského újezdu. To je praktické zejména pro zajištění osobního kontaktu s veřejností, která by jinak pro návštěvu újezdního úřadu potřebovala povolení ke vstupu na území vojenského újezdu.⁶⁶⁷ Sídlem Újezdního úřadu Boletice je obec Kájov,⁶⁶⁸ sídlem Újezdního úřadu Březina je město Vyškov,⁶⁶⁹ sídlem Újezdního úřadu Hradiště je město Karlovy Vary⁶⁷⁰ a sídlem Újezdního úřadu Libavá je obec Město Libavá.⁶⁷¹

*„V čele újezdního úřadu je přednosta, kterým je voják z povolání, o jeho služebním zařazení rozhoduje ministr obrany.“*⁶⁷² Zákonodárce tak v zákoně o zajišťování obrany změnil více než půl století starou terminologii, když užívané označení pro vedoucího újezdního úřadu – újezdní správce⁶⁷³ nahradil pojmem přednosta újezdního úřadu vojenského újezdu. Inspirací pro změnu byl pravděpodobně tehdejší zákon o okresních úřadech, který ve své hlavě III. upravoval funkci přednosta okresního úřadu.⁶⁷⁴ Služební zařazení přednosta újezdního úřadu ve smyslu ust. § 32 zákona o zajišťování obrany je voják z povolání v hodnosti podplukovníka podle tabulek počtů resortu Ministerstva obrany, což znamená i požadavek na dosažené vysokoškolské vzdělání v magisterském oboru. V kontextu rozsáhlé právní, zejména

⁶⁶² Ust. § 31 odst. 1 zákona o zajišťování obrany

⁶⁶³ K tomu: GÖTTINGER, Vlastimil. Vojenské újezdy kontra místní samospráva...s. 88.

⁶⁶⁴ Ust. § 31 odst. 1 zákona o zajišťování obrany.

⁶⁶⁵ Ust. § 30 odst. 2 zákona o zajišťování obrany. K tomu blíže kapitola 3.3 Zřízení, změna a zrušení vojenského újezdu a újezdního úřadu.

⁶⁶⁶ K tomu: kapitola 2.4. Období mezi r. 1949-1968 a zákon o vojenských újezdech.

⁶⁶⁷ K tomu: kapitola 3.6.5. Omezení svobody pohybu.

⁶⁶⁸ Ust. § 6 odst. 1 zákona o hranicích vojenských újezdů.

⁶⁶⁹ Ust. § 6 odst. 2 zákona o hranicích vojenských újezdů.

⁶⁷⁰ Ust. § 6 odst. 3 zákona o hranicích vojenských újezdů.

⁶⁷¹ Ust. § 6 odst. 4 zákona o hranicích vojenských újezdů.

⁶⁷² Ust. § 32 zákona o zajišťování obrany.

⁶⁷³ Srov. ust. § 18 odst. 1 zákona o vojenských újezdech.

⁶⁷⁴ K tomu blíže: GÖTTINGER, Vlastimil. Vojenské újezdy kontra místní samospráva...s. 91.

pak správně právní agendy, kterou musí újezdni úřady vyřizovat, působí poněkud překvapivě skutečnost, že zákonodárce v požadavcích pro funkci přednosta újezdního úřadu upustil na rozdíl od předchozí právní úpravy⁶⁷⁵ od specializace v oboru práva.

Přednosta újezdního úřadu zastupuje újezdni úřad navenek, jedná jeho jménem, podepisuje opatření újezdního úřadu, rozděluje agendu činností újezdního úřadu mezi státní zaměstnance újezdního úřadu, vykonává služební dohled, odpovídá za hospodaření újezdního úřadu. Jako voják z povolání je současně odpovědný za plnění vojenských úkolů při zajišťování obrany státu. Plní úkoly od povolování vstupu, zabezpečení výcviku jednotek a správy území, až po agendy státní správy vztahující se k území újezdu (matrika, odpady, znečišťování ovzduší atp.). Jistou kuriozitou v době před optimalizací bylo, že přednosta vojenského újezdu byl oprávněn oddávat snoubence při civilních sňatcích na území vojenských újezdů.

Přednostovi jsou v újezdním úřadu podřízeni státní zaměstnanci, kteří jsou v újezdním újezdu zaměstnáni ve služebním poměru podle zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě. Státní zaměstnanci vykonávají státní službu v oboru obrana (č. 49).⁶⁷⁶ Ačkoliv zákon o zajišťování obrany vyžaduje toliko u přednosta újezdního úřadu, aby byl vojákem z povolání, je pro státní zaměstnance zkušenost z ozbrojených sil výhodou, zejména pak pro zástupce přednosta újezdního úřadu, který by i jako civilista v době nepřítomnosti přednosta jej zastupuje. V současné době je na každém z újezdních úřadů zaměstnáno 6 státních zaměstnanců ve státní službě na služebních místech: Rada/Odborný rada, Odborný referent/Vrchní referent, Vrchní referent/Rada,⁶⁷⁷ kteří vykonávají úkoly v rámci působnosti újezdního úřadu. Co se týče působnosti újezdních úřadů je tato podrobně rozpracována v kapitole Působnost správních úřadů na území vojenských újezdů.

Jistou kuriozitou újezdních úřadů je, že obdobně jako je tomu v případě obcí nebo krajů používají vlastní symboly, a to znak a vlajku.⁶⁷⁸ Symboly začaly být používány po r. 1989, jejich užíváním pak měla být vyjádřena pravděpodobně kontinuita ke zrušeným obcím a jednak posílena identifikace civilních obyvatel vojenských újezdů se „svými domovskými“ vojenskými újezdy, potažmo jejich újezdními úřady. Vojenským újezdům Březina, Boletice a Hradiště byly symboly uděleny rozhodnutím předsedy Poslanecké

⁶⁷⁵ Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů, dále jen služební zákon.

⁶⁷⁶ Příloha č. 1 nařízení vlády č. 1/2019 Sb., o oborech státní služby, ve znění pozdějších předpisů, dále jen nařízení o oborech státní služby.

⁶⁷⁷ Jako příklad lze uvést strukturu Újezdního úřadu Libavá: SCHMID, Josef: *Struktura újezdního úřadu Libavá* [online]. www.vojuezd-libava.cz, 12. června 2020, [cit. 3. září 2023]. Dostupné na <<https://www.vojuezd-libava.cz/struktura%20Dujezdního%20DuraDu%20Dlibava/d-115746/p1=5744/>>.

⁶⁷⁸ Ukázka symbolů v Příloze č. 3.

sněmovny PČR podle ust. § 34a zákona o obcích.⁶⁷⁹ Uvedené ustanovení však upravuje udělování symbolů výhradně pro obce. Citovaná rozhodnutí předsedy Poslanecké sněmovny PČR tak byla učiněna mimo rámec zákona. Rozhodnutí předsedy Poslanecké sněmovny PČR nedávají smysl i proto, že symboly byly uděleny vojenským újezdům, tedy správním jednotkám, které nemají právní osobnost. V případě Vojenského újezdu Libavá byl užíván původní znak města Libavá. Po vzniku obce Město Libavá dne 1. 1 2016 byl tento znak však udělen obci Město Libavá. Pro účely reprezentace Vojenského újezdu Libavá byl proto Radou obce Město Libavá⁶⁸⁰ propůjčen historický znak, který byl městem Libavá používán v období mezi lety 1344 -1629.⁶⁸¹

V praxi uvedenou symboliku používají pouze újezdní úřady, které by však jako orgány státní správy měly správně používat státní symboly. Po provedené optimalizaci vojenských újezdů pak již na území vojenských újezdů nejsou žádní obyvatelé, kteří by se mohli s uvedenými symboly identifikovat. Jednotky ozbrojených sil, které se účastní vojenských cvičení ve vojenských újezdech, potom používají své vlastní symboly. S ohledem na uvedené se proto domnívám, že by bylo možná vhodnější, kdyby újezdní úřady od užívání této symboliky upustily.

3.5 Úloha normotvorby při správě vojenských újezdů

Právní teorie mezi hlavní formy správní činnosti považuje normotvorbu, tedy vydávání podzákoných předpisů-právních nařízení,⁶⁸² vydávání správních aktů,⁶⁸³ aktů smíšených-tj. opatření obecné povahy⁶⁸⁴ a uzavírání veřejnoprávních smluv.⁶⁸⁵ Ve vztahu k vojenským újezdům jsou ministerstva na základě zákonného zmocnění oprávněna vydávat vyhlášky⁶⁸⁶ a vláda za účelem provedení zákona je oprávněna vydávat nařízení.⁶⁸⁷ V části šesté zákona o zajišťování obrany, která upravuje problematiku vojenských újezdů, je přímo Ministerstvo obrany zmocněno k vydání vyhlášky ke stanovení způsobu, obsahu a vyznačení hranic

⁶⁷⁹ Symboly Vojenskému újezdu Březina byly uděleny rozhodnutím č. 74 předsedy Poslanecké sněmovny ze dne 28. 11. 2000, Symboly Vojenského újezdu Hradiště a Vojenského újezdu Boletice byly uděleny rozhodnutím č. 70 předsedy Poslanecké sněmovny ze dne 11. 5. 2006.

⁶⁸⁰ Usnesení Rady obce Město Libavá č. 10 ze dne 22. 2. 2017.

⁶⁸¹ SCHMID, Josef: *Popis znaku ÚÚř Libavá* [online]. www.vojujezd-libava.cz, 5. dubna 2018, [cit. 6. září 2023]. Dostupné na <<https://www.vojujezd-libava.cz/popis-znaku-ujezdniho-uradu-libava/d-115401/p1=5342/>>.

⁶⁸² SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*...s. 58-64.

⁶⁸³ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*...s. 115-120.

⁶⁸⁴ SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*...s. 168-176.

⁶⁸⁵ HENDRYCH, Dušan. a kol. *Správní právo*... s. 237-260.

⁶⁸⁶ Ust. čl. 78 Ústavy ČR.

⁶⁸⁷ Ust. čl. 79 odst. 3 Ústavy ČR.

vojenského újezdu v terénu a ochranných pásem na území vojenského újezdu.⁶⁸⁸ Touto vyhláškou je vyhláška o vyznačování hranic a pásem na území vojenských újezdů. Ministerstvo zdravotnictví ve vztahu k Vojenskému újezdu Hradiště vydalo vyhlášku č. 308/2010 Sb., o stanovení ochranných pásem zdrojů přírodních minerálních vod a přírodních léčivých zdrojů v Kyselce a vymezení konkrétních ochranných opatření.⁶⁸⁹ Nařízení vlády, která se vztahují k územím vojenských újezdů, se týkají zejména ochrany přírody. Jako příklad lze uvést nařízení vlády č. 555/2004 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Libavá,⁶⁹⁰ nařízení vlády č. 19/2005 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Boletice,⁶⁹¹ nařízení vlády č. 688/2004 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Doupovské hory.⁶⁹²

Právní poměry na území vojenských újezdů mohou být v omezené míře regulovány i prostřednictvím nařízení krajů, příp. i předpisy regionálních správních úřadů v oblastech veřejné správy, když to není v rozporu s účelem vojenských újezdů, tj. zajišťováním obrany státu. Újezdní úřady vojenských újezdů nařízení v současné době nevydávají. Do 31.12.2015 byly vydávány tzv. výnosy přednosta újezdního úřadu. Výnosem přednosta újezdního úřadu byly upraveny např. požární bezpečnost,⁶⁹³ evidence související s chovem psů,⁶⁹⁴ zpřístupnění vojenských újezdů⁶⁹⁵ nebo povolení konání veřejných pořádaní akcí.⁶⁹⁶ V právní teorii se objevily i názory, že výnos přednosta újezdního úřadu patrně „*suploval obecně závaznou vyhlášku*“ a byl tak „*vydáván v quasi-samostatné působnosti vojenského újezdu*.“⁶⁹⁷ Je zapotřebí připomenout že výnosy přednosta újezdního úřadu byly vydávány

⁶⁸⁸ Ust. § 33 odst. 2 zákona o zajišťování obrany.

⁶⁸⁹ Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 308/2010 Sb., o stanovení ochranných pásem zdrojů přírodních minerálních vod a přírodních léčivých zdrojů v Kyselce a vymezení konkrétních ochranných opatření, ve znění pozdějších předpisů, dále jen vyhláška o ochranných pásmech v Kyselce.

⁶⁹⁰ Nařízení vlády č. 555/2004 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Libavá, ve znění pozdějších předpisů, dále jen nařízení o Ptačí oblasti Libavá.

⁶⁹¹ Nařízení vlády č. 19/2005 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Boletice, ve znění pozdějších předpisů, dále jen nařízení o Ptačí oblasti Boletice.

⁶⁹² Nařízení vlády č. 688/2004 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Doupovské hory, ve znění pozdějších předpisů, dále jen nařízení o Ptačí oblasti Doupovské hory.

⁶⁹³ Výnos č. 9/2015 Újezdního úřadu Libavá, Požární řád [online]. www.voujezd-libava.cz, 1. ledna 2016, [cit. 5. listopadu 2023]. Dostupné na <https://www.voujezd-libava.cz/assets/File.ashx?id_org=9342&id_dokumenty=114973/>.

⁶⁹⁴ Výnos č. 1/2010 Újezdního úřadu Libavá, O evidenci chovatelů psů, evidenci psů a jejich označování [online]. www.voujezd-libava.cz, Dostupné na <https://www.voujezd-libava.cz/assets/File.ashx?id_org=9342&id_dokumenty=114938/>.

⁶⁹⁵ Výnos č. 9/2015 Újezdního úřadu Hradiště [online]. www.voujezd-hradiste.cz, 28. února 2008, [cit. 5. listopadu 2023]. Dostupné na <https://www.voujezd-hradiste.cz/assets/File.ashx?id_org=4746&id_dokumenty=38056/>.

⁶⁹⁶ Výnos č. 1/2006 Újezdního úřadu Hradiště [online]. www.voujezd-hradiste.cz, 28. června 2006, [cit. 5. listopadu 2023]. Dostupné na <<https://www.voujezd-hradiste.cz/vynosy%2Dprednosta%2D2006%2Do%2Dpovoleni%2Dkonani%2Dakce%2Dczech%2Dtek%2D2006/d-6760/p1=208/>>.

⁶⁹⁷ GÖTTINGER, Vlastimil. Vojenské újezdy kontra místní samospráva... s. 94.

v období před provedením optimalizace vojenských újezdů. Do 31. 12. 2022 újezdní úřady vydávaly nařízení, od 1. 1. 2023 vydávají újezdní úřady opatření. Tyto akty, navzdory pojmenování svou povahou odpovídají opatřením obecné povahy. Ministerstvo obrany, vláda i zastupitelstva krajů mají možnost se v rámci zákonodárného procesu také podílet na podobě návrhu zákonů, které se vztahují k vojenským újezdům. Vedle právních nařízení, která působí navenek, slouží ke správě území vojenských újezdů správní nařízení, která jsou vydávána jako vnitřní předpisy.⁶⁹⁸ Tato na rozdíl od právních nařízení nepůsobí navenek, přesto jsou pro správu újezdu důležitá. Nejčastěji se jedná o správní nařízení, která vydalo Ministerstvo obrany k řízení k jemu podřízených újezdních úřadů. Ministerstvo obrany prostřednictvím správních nařízení zajišťuje sjednocování postupů jednotlivých újezdních úřadů.

3.6 Správní akty jako forma činnosti správy na území

Správními akty na území vojenských újezdů rozhodují správní orgány v individuálních případech fyzických osob, právnických osob a státu. Jelikož jsou vstup a další působení civilních osob na území vojenských újezdů značně omezeny, je tímto prostor pro rozhodování o individuálních právech a povinnostech civilních osob taktéž zúžen. Jedná se zejména o rozhodování ve věcech povolování vstupu, příp. další činnosti na území vojenských újezdů, správního trestání za porušení stanovených podmínek. Příslušnými předpisy jsou zejm. zákon o zajišťování obrany⁶⁹⁹ a další zvláštní zákony jako jsou např. vodní zákon,⁷⁰⁰ zákon o odpadech,⁷⁰¹ zákon o silničním provozu⁷⁰² nebo zákon o ochraně přírody a krajiny.⁷⁰³ Správními akty je rozhodováno též v případech, kdy je adresátem správy přímo stát např. jako vlastník nemovitých věcí na území vojenských újezdů, stavebník podle stavebního zákona nebo provozovatel komunikace.

⁶⁹⁸ Blíže: SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*...s. 75.

⁶⁹⁹ Např. vydání povolení ke vstupu na území vojenského újezdu podle § 38 odst. 1 zákona o zajišťování obrany nebo jeho odejmutí podle § 38 odst. 3 zákona o zajišťování obrany, rozhodnutí o přestupku spočívajícím v úmyslném porušení zákazu vstupu na území vojenského újezdu podle § 64 odstavce 1 písm. c) zákona o zajišťování obrany.

⁷⁰⁰ Jedná se o povolení nakládání s vodami dle ust. § 8- § 13 vodního zákona, povolení k některým činnostem podle ust. § 14 vodního zákona a povolení k vypouštění odpadních vod s obsahem zvlášť nebezpečné závadné látky nebo prioritní nebezpečné látky do kanalizace podle § 16 vodního zákona.

⁷⁰¹ Např. povolení provozu zařízení pro nakládání s odpady podle § 21 odstavce 2 zákona o odpadech, povolení k upuštění od odděleného soustředování odpadů podle ust. § 30 odst. 3 zákona o odpadech nebo rozhodnutí o provádění využití odpadu podle ust. § 34 odst. 4 zákona o odpadech.

⁷⁰² Např. rozhodování o přestupcích podle ust. § 125c a ust. § 125d zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o silničním provozu.

⁷⁰³ Např. povolení ke kácení dřevin podle ust. § 8 odst. 1 zákona o ochraně přírody a krajiny.

Pro řízení vojenských újezdů jsou také vydávány individuální služební akty.⁷⁰⁴ Může se jednat o akty vydávané v rámci újezdního úřadu. Takovými akty řídí přednosta či jeho zástupce podřízené pracovníky nebo jimi může být usměrňován průběh vojenského cvičení. Individuálními služebními akty se řídí vojenská policie při zajišťování ochrany vojenských újezdů. Prostřednictvím individuálních služebních aktů Ministerstvo obrany také řídí také jednotlivé újezdní úřady. Zvláštním správním aktem je jmenování přednosta újezdního úřadu.

3.7 Opatření obecné povahy jako forma správy na území vojenských újezdů

Další z forem správní činnosti vojenských újezdů je opatření obecné povahy. Opatření obecné povahy je smíšený akt, kterým jsou upraveny poměry v „*relativně konkrétní věci avšak s dopadem na blíže neurčený okruh adresátů.*“⁷⁰⁵ Většina opatření obecné povahy na území vojenských újezdů jsou vydávána v obdobných případech, kdy se vydávají i mimo území vojenských újezdů. Jedná se např. o vydávání územního plánu podle ust. § 80 a násl. stavebního zákona nebo opatření obecné povahy k ochraně živočichů podle ust. § 5 odst. 1 zákona o ochraně přírody. Některá opatření obecné povahy jsou vázána výlučně k vojenským újezdům. Za opatření obecné povahy v tomto směru považuji i režimová a bezpečnostní opatření podle ust. § 33 odst. 1 písm. d) zákona o zajišťování obrany, ač újezdní úřady režimová a bezpečnostní opatření ve formě opatření obecní povahy nevydávají.

Podle současné judikatury je pro opatření obecné povahy určující naplnění materiálních znaků.⁷⁰⁶ Svou povahou pak dle mého názoru režimová a bezpečnostní opatření naplňují nejlépe právě znaky opatření obecné povahy. Režimovými bezpečnostními opatřeními jsou totiž v konkrétně vymezených oblastech vojenského újezdu stanoveny podmínky pro vstup a povolení pro konkrétní činnosti včetně vojenského výcviku, střeleb, hospodářské činnosti atp.⁷⁰⁷ Jedná se tak o akt, s konkrétně vymezeným předmětem a obecně určenými adresáty, kterými mohou být příslušníci ozbrojených a bezpečnostních sborů, civilní zaměstnanci nebo civilní osoby.

⁷⁰⁴ K tomu blíže: SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*...s. 137-138.

⁷⁰⁵ SKULOVÁ, Soňa. a kol. *Správní právo procesní*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 371.

⁷⁰⁶ Nález pléna Ústavního soudu ze dne 19. 11. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 14/07. Srov. SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*...s. 169-172.

⁷⁰⁷ K tomu např. Režimová a bezpečnostní opatření Libavá.

3.8 Možnosti veřejnoprávních smluv při správě vojenských újezdů

Dalším formou činnosti veřejné správy jsou veřejnoprávní smlouvy. Veřejnoprávními smlouvami se rozumí „*dvoustranný nebo vícestranný úkon, který zakládá mění, nebo ruší práva a povinnosti v oblasti veřejného práva.*“⁷⁰⁸ Veřejnoprávní smlouvy jsou za zákonem stanovených podmínek uplatnitelné v oblasti veřejného práva i nad rámec působnosti správního řádu.⁷⁰⁹

S ohledem na skutečnost, že většina správní činnosti na území vojenských újezdů je vykonávána přímo státem, považují veřejnoprávní smlouvy spíše jako méně vhodnou formu činnosti pro správu vojenských újezdů. Ostatně to mi bylo i potvrzeno dotazem u Újezdního úřadu Libavá, když na mou otázku bylo sděleno, že pro správu vojenských újezdů nejsou uzavírány veřejnoprávní smlouvy. Využití veřejnoprávních smluv ke správě vojenských újezdů se tak jeví spíše v rovině teoretické.

Tak například povahou veřejnoprávní smlouvu připomíná úprava péče o hřbitovy ve Vojenském újezdu Libavá, kdy Ministerstvo obrany ČR uzavřelo dohodu s místním spolkem Lubavia, na základě které členové spolku Lubavia pečují o hřbitovy na území Vojenského újezdu Libavá. Podle zákona o pohřebnictví je za správu a péči o veřejné pohřebiště zodpovědná obec.⁷¹⁰ Vznikem vojenských újezdů v 50. letech 20. století došlo k zániku obcí, které by měly pečovat o stávající pohřebiště. Pravděpodobně tak odpovědnost za správu a péči o pohřebiště na území vojenských újezdů přešla na právního nástupce zaniklých obcí tedy na stát. Pro to však neexistuje žádný zákonný podklad. Zákon o pohřebnictví ani jiný právní předpis neupravuje správu a péči o pohřebiště na území vojenských újezdů. Proto ani Ministerstvo obrany ČR nebylo oprávněno, tímto na základě smlouvy pověřit soukromý spolek. Aby se jednalo o veřejnoprávní smlouvu ve smyslu správního řádu, není v tomto případě naplněn jeden z pojmových znaků veřejnoprávních smluv, a to zákonný podklad. Kdyby však existovala zákonná úprava pro správu a péči pohřebišť na území vojenských újezdů, která by současně umožňovala státu převést své povinnosti na třetí osobu, pak by dohoda mezi Ministerstvem obrany ČR a spolkem Lubavia mohla být veřejnoprávní smlouvou. Takto však připomíná spíše smlouvu soukromoprávní, přičemž s ohledem na veřejnoprávní povahu vojenských újezdů, je otázkou, zda se vůbec jedná o smlouvu ve smyslu právním.

⁷⁰⁸ Ust. § 159 odst. 1 zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, dále jen správní řád.

⁷⁰⁹ VEDRAL, Josef. In VEDRAL, Josef. (ed). *Správní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: Bova Polygon. 2012. s. 1234 (§ 159).

⁷¹⁰ Ust. § 16 odst. 1 zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, dále jen zákon o pohřebnictví.

Další prostor pro uplatnění veřejnoprávních smluv při správě vojenských újezdů spatřuji v oblasti součinnosti a koordinace s ostatními orgány státní správy, s orgány krajů a obcí ve smyslu ust. § 33 odst. 1 písm. j) zákona o zajišťování obrany. Vojenská cvičení i samotný běžný provoz vojenských újezdů totiž ovlivňují bezprostřední okolí vojenských újezdů a mají též dopady i do širšího regionu. Jedná se např. o oblast dopravy, ale také problematiku nadměrného hluku, hospodářství nebo nakládání s odpady. Proto by měly újezdní úřady činnosti na území vojenských újezdů koordinovat s uvedenými orgány tak, aby došlo k omezení negativních vlivů v sousedství vojenských újezdů. K zajištění požadovaného cíle by mohly sloužit právě veřejnoprávní smlouvy, které by pro sousední obce, potažmo kraj mohly představovat záruku, že součinnost bude ze strany újezdních úřadů dodržována. V takovém případě by se jednalo o veřejnoprávní smlouvy koordinační ve smyslu ust. § 160 odst. 1 správního řádu.

Dále považuji za vhodné poukázat na v současnosti již obsolentní ust. § 10 zákona o hranicích vojenských újezdů, podle kterého újezdní úřady měly v rámci optimalizace vojenských újezdů zabezpečovat uspokojování potřeb obyvatel nově vzniklých obcí ve vybraných oblastech⁷¹¹ do uplynutí devíti měsíců od vzniku těchto obcí. I když se jednalo pouze o dočasné řešení, jeho realizaci si dovedu představit ve formě veřejnoprávní smlouvy mezi obcemi a újezdním úřadem.

Je však zapotřebí opětovně zdůraznit, že v žádném ze shora uvedených případů neexistuje zákonný podklad, který by uzavírání veřejnoprávních smluv umožňoval. Lze tak uzavřít, že správa vojenských újezdů by mohla být ve vybraných případech realizována i prostřednictvím veřejnoprávních smluv, záleží však na zákonodárci, zda tuto možnost upraví *de lege ferenda*.

3.9 Další formy veřejné správy na území vojenských újezdů

Újezdní úřady vykonávají také formy činnosti podle ust. § 154-§ 158 správního řádu. Újezdní úřady provozují mj. i Český podací, ověřovací, informační národní terminál (CzechPoint). Takto poskytují pro veřejnost výpisy z informačních systémů veřejné správy, umožňují podání vůči státní správě, poskytují výpisy ze základních registrů, podání žádosti o změnu údajů, konverze na žádost a související služby, zprostředkovávají identifikaci

⁷¹¹ Jednalo se např. o oblast školství, správy komunikací, odpadů, zásobování vodou.

osoby.⁷¹² Kromě vlastní potřeby pak poskytují újezdní úřady služby Czech Pointu i pro veřejnost. Újezdní úřady se tímto také podílejí na výkonu správy pečovatelské.

Na území vojenských újezdů mohou být vůči veřejnosti realizovány i tzv. bezprostřední zásahy.⁷¹³ Oprávněným orgánem k bezprostředním zásahům bude zejména Vojenská policie. Příkladem bezprostředních zásahů na území vojenského újezdu podle zákona o Vojenské policii může být zajištění osoby na území vojenského újezdu,⁷¹⁴ použití donucovacích prostředků⁷¹⁵ a zbraně.⁷¹⁶ K donucovacím prostředkům, jichž lze na území vojenských újezdů podle zákona o Vojenské policii užít, patří např. hmaty, chvaty, údery a kopy,⁷¹⁷ pouta,⁷¹⁸ služební pes⁷¹⁹ nebo výstražný výstřel.⁷²⁰ Právní úprava podmínek použití bezprostředních zásahů v zákoně o Vojenské policii je podobná jako např. v zákonu o Policii ČR.⁷²¹

⁷¹² K tomu blíže: Jaké služby poskytuje Czech POINT? [online]. www.czechpoint.cz, [cit. 9. března 2024], Dostupné na <<https://www.czechpoint.cz/public/verejnost/sluzby/>>.

⁷¹³ Blíže: HENDRYCH, Dušan. a kol. *Správní právo...* s. 263-266.

⁷¹⁴ Ust. § 29 odst. 1 zákona o Vojenské policii.

⁷¹⁵ Ust. § 45 zákona o Vojenské policii.

⁷¹⁶ Ust. § 46 zákona o Vojenské policii.

⁷¹⁷ Ust. § 45 odst. 1 písm. a) zákona o Vojenské policii.

⁷¹⁸ Ust. § 45 odst. 1 písm. d) zákona o Vojenské policii.

⁷¹⁹ Ust. § 45 odst. 1 písm. e) zákona o Vojenské policii.

⁷²⁰ Ust. § 45 odst. 1 písm. j) zákona o Vojenské policii.

⁷²¹ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, dále jen o zákon o Policii ČR.

4 Závěr

Vojenské újezdy jsou důležitou složkou obranné politiky ČR, zároveň jsou nedílnou součástí území ČR. Správa vojenských újezdů je dvoukolejná, jsou při ní zohledňovány cíle obranné, ale i veřejné zájmy civilní. Domnívám se, že se mi v disertační práci podařilo naplnit teze stanovené v úvodu.

Při psaní disertační práce jsem zpracoval množství různých odborných zdrojů na téma vojenských újezdů. V současné době existuje dostatečné množství zdrojů z oblasti regionální historie, které se vztahují k území vojenských újezdů. Z těchto zdrojů jsem čerpal zejména v první části v kapitolách o historii vojenských újezdů. Nutno však upozornit, že dosud publikovaná literatura z oblasti historie vojenských újezdů, je parciální, bývá spíše zaměřena na lokální historii územních celků, je zpracována místními badateli, přičemž právních poměrů ve vojenských újezdech se dotýká spíše výjimečně. Takto zpracovanou literaturu vnímám jako důležitý zdroj poznání problematiky vojenských újezdů. Do budoucna však považuji za vhodné vytvořit monografii zacílenou přímo na historii vojenských újezdů, ve které by byly soustavně zpracovány dostupné materiály z vojenských archivů.

Co se týče odborné právní literatury, je právní problematika vojenských újezdů zpracována spíše výjimečně. Mezi zásadní zdroje patří publikované a často citované práce prof. Jana Filipa a Dr. Vlastimila Göttingera, nicméně i tyto jsou zaměřeny úzce zejména na otázku absence samosprávy na území vojenských újezdů. Proto jsem při psaní disertační práce vycházel zejména z právních předpisů, písemných dokumentů a konzultací s odborníky, v čemž spočíval můj výzkum.

Z odborníků jsem disertační práci konzultoval s Ing. Vladimírem Kazatelem z Ministerstva obrany, pracovníky Újezdního úřadu Vojenského újezdu Libavá Ing. Zdeňkou Ospalkovou a Ing. Josefem Schmiedem. Disertační práci jsem také konzultoval s plk. Michalem Burianem z Vojenského historického ústavu a se soudci správního úseku Krajského soudu v Ostravě. Své postřehy z doby před optimalizací vojenských újezdů, kdy na území vojenských újezdů žili civilní obyvatelé, mi sdělila místopředsedkyně Senátu PČR a bývalá zástupkyně Veřejného ochránce práv RNDr. Jitka Seitlová.

V disertační práci jsem se snažil reflektovat také judikaturu českých soudů, která se vztahovala k vojenským újezdům. Nutno říci, že s výjimkou některých restitučních případů, které se vztahovaly k nejasnostem z období zakládání vojenských újezdů v 50. letech 20. století, nebyla problematika vojenských újezdů českými soudy více projednávána.

V první části disertační práce se mi podařilo definovat termín vojenský újezd, kdy jsem zjistil, že slovo újezd bylo ve staré češtině označení pro okrajovou část osídlení. Z pojmu „vojenský újezd“ tak vyplývá, že kromě účelu přípravy k obraně, má i svou administrativní povahu. Provedl jsem srovnání s pojmově užšími vojenskými zařízeními a předchůdci vojenských újezdů, jako byly vojenské tábory, střelnice, cvičiště atd., které se od vojenských újezdů lišily právě absencí administrativní povahy, tedy, že se nejednalo o územní jednotky.

V jednotlivých kapitolách jsem popsal historii vojenských zařízení, která předcházela současným vojenským újezdům, provedl analýzu relevantní právní úpravy. Věnoval jsem se důvodům a okolnostem zakládání vojenských újezdů, důsledně seznámil se zákonem o vojenských újezdech. Samostatnou kapitolu jsem věnoval problematice spojené s pobytem ozbrojených sil SSSR v Československu se zaměřením na vojenské újezdy. Poté jsem shrnul transformaci vojenských újezdů do současné podoby, aby vojenské újezdy vyhovovaly aktuálním potřebám. Jednotlivou právní úpravu jsem se snažil vždy zasadit do vnitrostátního i mezinárodního kontextu.

V období před I. světovou válkou se s budováním zvláštních zařízení určených k výcviku ozbrojených sil teprve začínalo. Jednalo se o menší zařízení, která nebyla prostorově náročná. V tomto období byly stanoveny základy např. pro pozdější Vojenský újezd v Milovicích. Více než budování vhodných zařízení k výcviku vojska, řešila rakousko-uherská armáda problémy s ubytováním vojáků. O tom svědčí i zařazení právní úpravy zařízení ke cvičení do zákona o ubytování vojsk. Už z tohoto předpisu však pro vojenská zařízení vyplývaly požadavky administrativní povahy jako byla např. vzdálenost vojenského zařízení od obce, od vodního toku atd. Zákon rovněž předpokládal náhrady za užívání pozemků k vojenskému cvičení, příp. i možnosti vyvlastnění. Zákon dbal, aby vojenské cvičení nepředstavovalo neúnosnou zátěž pro okolí, upravoval povinnost informovat o vojenských cvičeních okolní obce a taktéž náhradu škody způsobenou v důsledku vojenských cvičení.

Po skončení I. svět. války vznikl samostatný čs. stát, který od počátku své existence musel řešit s ohledem na politickou situaci v sousedních státech vlastní obranu. To společně s rozvojem technologií v I. svět. válce představovalo požadavek na budování nových výcvikových zařízení, pozdějších vojenských výcvikových táborů. Legislativa tzv. I. Československé republiky však ve vztahu k těmto zařízením byla omezena pouze na právní úpravu pro vyvlastnění. Po okupaci Československa v r. 1939 získaly vojenské výcvikové tábory do užívání ozbrojené síly Velkoněmecké říše, které je pod názvem

„Truppensübungsplatz“ využívaly k vlastním účelům a současně je upravovaly pro svoje potřeby, příp. budovaly vlastní nová zařízení.

Po II. svět. válce se Československá republika snažila napravit újmu způsobenou v době okupace, současně však musela řešit též problémy související s odsunem německého obyvatelstva. Území obcí, které se nepodařilo osídlit, převzala do správy armáda. Toto území se stalo základem pro pozdější vojenské újezdy. K výcviku a případné dislokaci ozbrojených sil bylo zapotřebí mnohem většího území než v předválečné době. Současně bylo zvoleno neobvyklé řešení, když na území vojenských újezdů byl umožněn pobyt civilních osob. Vojenské újezdy kromě funkce obranné vyplňovaly též funkci administrativní.

Zákon o vojenských újezdech, přijatý za tímto účelem v r. 1949, byl na svou dobu kvalitním právním předpisem, o čemž svědčí, že zůstal účinný v čs. a později i v českém právním řádu více než půl století do r. 1999, kdy Česká republika změnila svou legislativu v oblasti obrany mj. i v souvislosti se vstupem ČR do NATO.

Zákon o vojenských újezdech výslovně upravoval problematiku vzniku, rušení nebo přeměny vojenských újezdů, a to formou nařízení, což ze současného pohledu není optimální způsob, avšak v dobovém kontextu se nejednalo o neobvyklé řešení. S ohledem na skutečnost, že ve vojenských újezdech byl povolen pobyt civilních osob, zákon o vojenských újezdech upravoval i poměry těchto osob, když újezdní úřad vojenského újezdu plnil současně úkoly místního národního výboru, včetně zajišťování potřeb civilních obyvatel vojenských újezdů. Byla tak založena dvoukolejnost správy vojenských újezdů, kdy na jedné straně újezdní úřad zajišťoval správu zaměřenou na obranné úkoly vojenských újezdů, na straně druhé se potýkal s běžnou správní agendou, podobnou té, kterou řešily místní národní výbory. V případě konfliktu mezi vojenskou a civilní správou měla však fakticky přednost správa vojenská.

Významnou událost v historii vojenských újezdů na našem území představovaly invaze vojsk Varšavské smlouvy v r. 1968 a následný pobyt sovětských vojsk na území ČSSR. Sovětská vojska byla dislokována mj. ve Vojenském újezdu Mladá, Vojenském újezdu Hradiště, ve Vojenském újezdu Ralsko a ve Vojenském újezdu Libavá. Ačkoliv byly právní poměry pobytu sovětských vojsk upraveny ve smlouvě o dočasném pobytu, je potřeba uvést, že smlouva nebyla ze sovětské strany vždy dodržována. Smlouva o dočasném pobytu sama o sobě nebyla legitimní, stejně jako pobyt sovětských vojsk v ČSSR. Jednalo se o narušení svrchovanosti státu, což má dosud za následek zvýšenou opatrnost a zdrženlivost u české veřejnosti k přítomnosti ozbrojených sil cizího státu na našem území.

V období po r. 1989 následoval logisticky náročný odchod sovětských vojsk z území státu, se kterým souviselo i finanční vyrovnání a revitalizace území vojenských újezdů. S ohledem na společenské změny a z toho vyplývající změny v obranné politice došlo ke zrušení některých vojenských újezdů. V souvislosti se vstupem ČR do NATO byl zrušen zákon o vojenských újezdech. Právní poměry ve vojenských újezdech jsou od té doby upraveny v zákoně o zajišťování obrany státu. Protože pobyt civilních osob na území vojenských újezdů představoval pro rezort obrany komplikace, neboť musel zajišťovat potřeby těchto osob, a současně civilisté ve vojenských újezdech pociťovali absenci samosprávy, proběhla v r. 2016 optimalizace vojenských újezdů, při které byly upraveny hranice vojenských újezdů takovým způsobem, aby ve vojenských újezdech nemohly mít trvalý pobyt civilní osoby.

Ve druhé části disertační práce jsem vymezil ústavněprávní aspekty vojenských újezdů, ze kterých jsem dále vycházel při analýze správy na území vojenských újezdů. Vymezil jsem termín obrana, jenž je ústavněprávním pojmem, který je upraven v ústavním pořádku na různých místech. Pojem obrana lze podřadit pod širší-taktéž ústavněprávní pojem bezpečnost, kdy pod obranou rozumíme ochranu zájmů, jako jsou svrchovanost, územní celistvost, principy demokracie a právního státu, životy obyvatel a jejich a majetku před vnějším napadením. Jedním z nejdůležitějších zákonů, který upravuje správu obrany v ČR, je zákon o zajišťování obrany. Zákon o zajišťování obrany je současně základem právní úpravy vojenských újezdů. Vojenské újezdy jsou důležité pro obranu státu, neboť na území vojenských újezdů jsou uskutečňována vojenská cvičení. Na území vojenských újezdů je možno též umístit zařízení sloužící k obraně státu, např. radary, raketové systémy atd. Na území vojenských újezdů jsou realizována i vojenská cvičení příslušníků ozbrojených sil cizích států, čímž Česká republika plní své závazky vůči spojencům o společné obraně.

Vojenské újezdy jsou zřizovány, měněny a rušeny zákonem, což představuje změnu oproti předchozí právní úpravě, která vyžadovala nařízení vlády. Požadavek na formu zákona vnímám pozitivně, neboť zakládání, změna a rušení vojenských újezdů má významné dopady na další územní členění státu. Česká republika se s výjimkou právě vojenských újezdů člení do základních územních celků, kterými jsou obce. To znamená, že každé zřízení, změna či zrušení vojenského újezdu představuje zásah do území stávajících obcí. Obce pak proti takovému zákonu mají možnost se bránit podáním komunální stížnosti k Ústavnímu soudu. Stejně jako vojenské újezdy jsou i újezdní úřady vojenských újezdů zřizovány zákonem. Dosud vždy platilo, že každý vojenský újezd má svůj vlastní újezdní úřad. Teoreticky je však možné, aby jeden újezdní úřad zajišťoval správu pro více vojenských újezdů.

Od vzniku prvních vojenských újezdů do r. 2016 žili na území vojenských újezdů civilní obyvatelé. Po r. 1989 opakovaně vyvstávaly otázky, jakým způsobem a zda vůbec by měla být vykonávána na území vojenských újezdů samospráva. Na absenci samosprávných orgánů pro civilní obyvatele vojenských újezdů reagoval zákonodárce zavedením tzv. občanských aktivů. Občanské aktivity na rozdíl od samosprávných orgánů územních celků nebyly zřizovány obligatorně a reálně neměly mocenské postavení, jelikož se jednalo pouze o poradní orgány. Tématem se svého času zabývala i odborná právní literatura.

Ačkoliv po provedené optimalizaci vojenských újezdů již na území vojenských újezdů civilní obyvatelé nemají trvalý pobyt, a tak není splněn jeden z předpokladů pro samosprávu – chybí personální složka, považoval jsem za důležité vypořádat se s otázkou absence samosprávy v období před optimalizací vojenských újezdů. Jednalo se totiž o velmi zajímavé téma, které z mého pohledu nebylo dostatečně rozřešeno, žádný orgán na ústavněprávní úrovni k otázce absence samosprávy nevydal rozhodnutí či stanovisko. Zákonodárce pak situaci šalamounsky vyřešil optimalizací vojenských újezdů. Nicméně obdobná situace panuje stále na Slovensku, kde v tzv. vojenských obvodech, které jsou obdobou vojenských újezdů v ČR, je povolen pobyt civilistů. Tato problematika je proto stále aktuální.

Otázka zní: Byla absence samosprávy na území vojenských újezdů v rozporu s ústavním pořádkem? Z textu Ústavy ČR ani z Listiny práv a svobod explicitně nevyplývá právo na samosprávu. Je však zřejmé, že obyvatelé vojenských újezdů byli v důsledku pobytu na území vojenského újezdů zkráceni na takových základních právech, garantovaných ústavním pořádkem, které s výkonem samosprávy přímo souvisejí. Jednalo se zejména o právo na správu věcí veřejných podle ust. čl. 21 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

V Evropské chartě místní samosprávy, kterou je Česká republika vázána, je právo na samosprávu garantováno pro místní společenství lidí. Za místní společenství lidí lze dle mého názoru považovat bez dalšího i skupiny civilních obyvatel, kteří svého času bydleli na území vojenských újezdů. Z nálezů Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 34/02 potom vyplývá, že Evropskou chartu místní samosprávy je možno podřadit pod ústavní pořádek. Absencí samosprávných orgánů obyvatel, žijících na území vojenských újezdů před optimalizací, proto považuji za ústavní deficit, neboť právo na samosprávu bylo v uvedeném případě zcela vyprázdněno a stát nepřipustil jakoukoliv podobu samosprávy, a to ani v oblasti pečovatelské správy, která by nebyla v rozporu s veřejným zájmem na obraně státu.

Rozpor s ústavním pořádkem není možné podle mého názoru nahradit presumpcí souhlasu na základě trvalého pobytu civilních obyvatel vojenských újezdů, jak bylo

naznačováno odbornou literaturou. Území vojenských újezdů bylo totiž historickým územím zrušených obcí, přičemž kontinuita osídlení zůstala po celou dobu zachována a přetrvává koneckonců dosud v podobě nově vzniklých obcí po provedené optimalizaci. Absenci samosprávy na území vojenských újezdů tak nebylo možné přejít s odkazem, že obyvatelé vojenských újezdů měli možnost se přestěhovat do některé z obcí v ČR. Ústavního deficitu si byl nakonec dobře vědom i zákonodárce, který protiprávní stav napravil prostřednictvím optimalizace vojenských újezdů.

Více než 50 let, do 1. 1. 2003 nebyly vojenské újezdy formálně zařazeny do územně správního členění státu. V současné době jsou vojenské újezdy zahrnuty do správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Právní úprava zařazení vojenských újezdů do územněsprávního členění státu je pak dvojitá: obecná dle zákona o územně správním členění státu a zvláštní podle zákona o zajišťování obrany a zákona o hranicích vojenských újezdů. Lze konstatovat, že obě právní úpravy jsou navzájem v souladu, avšak v případě rozporů by měla mít zvláštní právní úprava podle zákona o zajišťování obrany a zákona o hranicích vojenských újezdů aplikační přednost jako *lex specialis*. Zvláštní právní úprava vymezuje území jednotlivých vojenských újezdů výčtem příslušných katastrálních území, současně stanovuje sídla újezdních úřadů vojenských újezdů a také zařazení vojenského újezdu do konkrétního samosprávného kraje.

S ohledem na plnění účelu vojenských újezdů, tj. zajišťování obrany, je nutné, aby byla některá základní práva osob ve vztahu k vojenským újezdům omezena. Důvodem je především zajištění bezpečnosti osob, které by mohly v důsledku probíhajících cvičení utrpět zranění, a utajení informací o obraně státu, jako jsou např. informace o počtu cvičících vojáků, povaze vojenských cvičení, výzbroji atd. Omezení základních práv na území vojenských újezdů však musí být v souladu s ústavním pořádkem, mělo by sledovat požadovaný účel a mělo by být přiměřené. Na základě omezení základních práv a za účelem dodržování těchto omezení byla vytvořena zvláštní správní agenda, kterou vykonávají újezdní úřady.

Zákon o zajišťování obrany striktně stanovuje, že majetek na území vojenského újezdu, s výjimkou majetku vneseného, smí být jen ve vlastnictví státu. Tímto je založen monopol státu na vlastnictví zejm. k nemovitým věcem na území vojenských újezdů. Právní úpravu považuji za přehlednou, v souladu s ústavním pořádkem. Nemělo by při jejím výkladu docházet k aplikačním potížím. V případě movitých věcí závažnější komplikace nenastávají mj. i kvůli domněnky vlastnictví státu, kterou je možno vyvrátit prokázáním, že movitá věc byla na území vojenského újezdu vnesena. Závažné komplikace však činí případy některých nemovitostí, o kterých již bylo rozhodnuto soudně v důsledku restitučních řízení a procesní pasivity

Ministerstva obrany tak, že náležejí do vlastnictví soukromých osob. V uvedených případech se jedná o protiprávní stav, porušení státního monopolu vlastnictví nemovitých věcí na území vojenských újezdů.

Protiprávní stav vyřešilo Ministerstvo obrany z mého pohledu nevhodným způsobem, když s vlastníky nemovitých věcí na území vojenských újezdů byly uzavřeny nájemní smlouvy k těmto nemovitostem a pronajímatelům je z prostředků rezortu obrany vypláceno nájemné za užívání jejich nemovitostí. Takové řešení považuji za nevhodné, neboť Ministerstvo obrany nadále jen prodlužuje protiprávní stav, z dlouhodobého hlediska se jedná o nevhodné řešení a vlastnické zájmy soukromých osob k nemovitostem na území vojenských újezdů mohou narušovat účel vojenských újezdů, tedy zejm. průběh vojenských cvičení. Jako efektivní náprava se nabízí dohoda na odprodeji nemovitostí, příp. vyvlastnění.

Zákon o zajišťování obrany stanovuje taxativně okruh osob, které jsou oprávněny vykonávat na území vojenských újezdů výdělečnou činnost. Jedná se výhradně o právnické osoby zřízené státem. Oproti předchozí právní úpravě z doby před optimalizací se tak jedná o výrazné omezení práva na výdělečnou činnost na území vojenských újezdů, což je dáno především skutečností, že na území vojenských újezdů již nebydlí civilní obyvatelé. Zákon o zajišťování obrany rovněž určuje účel, za kterým je umožněno na území vojenského újezdu podnikat, a to z důvodu veřejného zájmu a hospodářského využití území vojenského újezdu. Současné provozování podnikatelské činnosti na území vojenských újezdů nesmí omezovat plnění úkolů při zajišťování obrany státu a výcviku ozbrojených sil.

V praxi je hlavním subjektem, který vykonává hospodářskou činnost na území vojenských újezdů, státní podnik Vojenské lesy a statky. Státní podnik Vojenské lesy a statky vykonává výdělečnou činnost v oblasti živočišné a rostlinné výroby a v lesnictví. Hospodářská činnost na území vojenských újezdů je důležitá, neboť území vojenských újezdů je historicky kultivovanou krajinou, kterou je zapotřebí udržovat. Vedle státního podniku Vojenské lesy a statky přicházejí v úvahu jako další subjekty oprávněné provozovat výdělečnou činnost především státní podniky zaměřené na opravu a servis vojenské techniky. Omezení práva na podnikání na území vojenských újezdů je podle mého názoru v souladu s ústavním pořádkem. Přísná omezení jsou odůvodněna požadavky na zajištění obrany státu zejm. výcviku ozbrojených sil.

Po provedení optimalizace vojenských újezdů již není možno přihlásit se k trvalému pobytu ve vojenském újezdu. Všechny civilní osoby, které měly před optimalizací trvalé bydliště ve vojenských újezdech, jsou v současnosti již občané obcí. Pro plnění účelu

vojenských újezdů není vhodné, aby na území vojenských újezdů měly trvalý pobyt civilní osoby. Krátkodobý pobyt na území vojenských újezdů je pak umožněn, zejména pro účastníky vojenských cvičení, a to v ubytovacích zařízeních ve vojenských újezdech.

Možnosti pohybu ve vojenských újezdech jsou značně omezeny. Ze zákona o zajišťování obrany vyplývá, že vstup na území vojenského újezdu bez povolení je zakázán. Existuje několik režimů povolení ke vstupu na území vojenského újezdu, které újezdni úřad vojenského újezdu vymezí v režimových a bezpečnostních opatřeních vojenského újezdu. Vstup na území vojenských újezdů může být povolen všeobecně nebo adresně. Újezdni úřad může dočasně zpřístupnit okrajové části území újezdu ke vstupu všem osobám bez omezení nebo s omezením např. v rámci pořádání akcí pro veřejnost.

Vstup na území vojenských újezdů mají povoleny osoby, které se na území vojenských újezdů účastní vojenských cvičení. Nemusí se přitom jednat vždy o příslušníky Armády ČR. Ve vojenských újezdech se mohou uskutečňovat cvičení i pro další příslušníky bezpečnostních sborů nebo se může jednat o příslušníky ozbrojených sil cizích států. Výčet osob, kterým je povolen vstup na území vojenských újezdů je upraven v režimových a bezpečnostních opatřeních. Újezdni úřad může vydávat také individuální povolení ke vstupu na území vojenského újezdu na základě žádosti za podmínek stanovených v režimových a bezpečnostních opatřeních vojenského újezdu. Individuální povolení ke vstupu na území vojenského újezdu má formu správního aktu. Ačkoliv v režimových a bezpečnostních opatřeních vojenských újezdů je stanoveno, že na vydání povolení ke vstupu na území vojenských újezdů není právní nárok, domnívám se, že zamítnutí žádosti o povolení vstupu na území vojenského újezdu by mělo být odůvodněno.

Při vstupu do vojenského újezdu na základě platného povolení musí oprávněná osoba dodržovat podmínky pro vstup upravené v režimových a bezpečnostních opatřeních vojenského újezdu. Kontrolu osob na území vojenských újezdů je oprávněno provádět více subjektů, nejvýznamnější z nich je Vojenská policie, která zajišťuje ostrahu vojenských újezdů. Vstup bez povolení nebo porušení podmínek vstupu je přestupkem podle zákona o zajišťování obrany, za který je možno uložit pokutu do 100 000 Kč. Přestupky civilních osob spočívající v úmyslném porušení zákazu nebo omezení vstupu do vojenského újezdu projednává příslušný újezdni úřad. Omezení svobody pohybu na území vojenských újezdů shledávám v souladu s ústavním pořádkem.

Na území vojenských újezdů v ČR mohou také cvičit příslušníci ozbrojených sil cizích států. Podkladem pro pobyt zahraničních vojáků jsou bilaterální smlouvy o obraně nebo

Severoatlantická smlouva o kolektivní obraně v rámci NATO. Přítomnost ozbrojených sil cizích států na území ČR může narušit suverenitu státu. Proto přítomnost ozbrojených sil cizích států podléhá dle Ústavy ČR schválení vlády a parlamentu. Vláda pravidelně schvaluje vojenská cvičení zahraničních vojáků na našem území dvakrát do roka. Vláda má povinnost informovat parlament o takto schválených vojenských cvičeních. Kterákoliv z komor Parlamentu pak může přijmout nesouhlasné usnesení, jímž dojde ke zrušení rozhodnutí vlády a ukončení vojenského cvičení.

V průběhu sledovaného roku 2022 probíhala ve vojenských újezdech četná cvičení zahraničních vojáků ať již samostatně nebo v součinnosti s AČR. Nejpočetnější přítom bylo cvičení vojáků z Ukrajiny. Pravidla pro pobyt zahraničních vojáků na území ČR upravuje zákon o pobytu a příslušné mezinárodní smlouvy, z nichž nejvýznamnější je dohoda NATO SOFA. Uvedená právní úprava vymezuje zejm. poměry příslušníků ozbrojených sil cizích států a tzv. závislých osob na území ČR, oprávnění nosit uniformu a zbraň, legitimace a doklady přijímaných osob, uznávání řidičských oprávnění, provozování vozidel a vojenské techniky, osvobození od celní a vízové povinnosti, poskytování lékařské péče. Důležitá je také problematika ochrany vojenských objektů, trestní a disciplinární jurisdikce nad přijímanými osobami a náhrada za případně způsobené škody.

Podmínky pro pobyt a cvičení ozbrojených sil cizích států vyplývají z mezinárodních smluv s konkrétním státem. Proto je důležitá důsledná příprava takových cvičení a spolupráce ze strany újezdních úřadů, Vojenské akademie Vyškov a styčných důstojníků.

Veřejná správa vykonávaná na území vojenských újezdů je státní správou. Vojenské újezdy jsou toliko zvláštní územní jednotkou, nedisponují vlastní právní osobností. Správu vojenských újezdů zajišťuje stát. Samospráva na území vojenských újezdů je vyloučena, neboť na území vojenských újezdů již není přítomen personální základ pro samosprávu. Státní správa je na území vojenských újezdů vykonávána většinou přímo prostřednictvím újezdních úřadů a Ministerstva obrany. Státní správu přímo však vedle zmiňovaných mohou vykonávat i další orgány, zejm. v oblasti státního dozoru. V méně častých případech je státní správa na území vojenských újezdů vykonávána nepřímo prostřednictvím orgánů samosprávných celků nebo stráží. Státní správu vojenských újezdů ovlivňuje vláda, prezident republiky a Parlament ČR. Podíl na správě vojenských újezdů nesou i ozbrojené síly v tomto směru nejvíce Vojenská policie.

Působnost správních úřadů při výkonu správy na území vojenských újezdů je územní a věcná. Územní působnost je vymezena územím vojenských újezdů dle zákona o hranicích

vojenských újezdů. Věcná působnost vyplývá z kompetenčního zákona, zákona o zajišťování obrany a ze zvláštních zákonů. Většinu správní agendy na území vojenských újezdů vykonávají újezdni úřady jako regionální úřady s obecnou působností. Ústřední nadřízený úřad pak pro újezdni úřady představuje především Ministerstvo obrany. Újezdni úřady jsou stejně jako vojenské újezdy zakládány, měněny a rušeny zákonem. Dle stávající praxe se nacházejí sídla újezdních úřadů vojenských újezdů mimo území vojenských újezdů. To považuji za vhodné, neboť je tak umožněna plná dostupnost újezdního úřadu pro veřejnost, která by jinak pro návštěvu sídla újezdního potřebovala povolení ke vstupu do vojenského újezdu.

V čele újezdního úřadu stojí dle zákona o zajišťování obrany jeho přednosta, který je voják z povolání v hodnosti podplukovníka, má vysokoškolské vzdělání. Jako profesionální voják tak musí splňovat předpoklady, že bude způsobilý pro zajištění vojenského újezdu k vojenským cvičením. Narozdíl od předchozí právní úpravy zákonodárce upustil od požadavku, aby přednosta újezdního úřadu měl vzdělání v oboru práva. Za drobný nedostatek v zákoně o zajišťování obrany považuji, že již není požadováno, aby zástupce přednosta újezdního úřadu, který přednostu zastupuje po dobu jeho nepřítomnosti, byl také vojákem z povolání. Na újezdních úřadech je zaměstnáno vedle přednosta dalších 6 úředníků v režimu státní služby. Újezdni úřady tak z pohledu počtu úředních osob patří k menším úřadům.

Za kontroverzní považuji skutečnost, že újezdni úřady užívají k reprezentaci vlastní symboliku vojenských újezdů v podobě znaku a vlajky. Symboly byly uděleny přímo vojenským újezdům, které jako administrativní jednotky však nemají právní osobnost, rozhodnutím předsedy Poslanecké sněmovny PČR podle zákona o obcích, jenž upravuje výhradně symboly pro obce. Užívání vlastních symbolů újezdními úřady proto považuji za nevhodné. Újezdni úřady jako státní úřady, které jsou podřízeny Ministerstvu obrany, by měly podle mého názoru užívat symboly státu.

Normotvorba nepatří k zásadním formám činnosti veřejné správy na území vojenských újezdů. Na celostátní úrovni bylo ke správě vojenských újezdů vydáno jen několik podzákoných předpisů, z nich jednoznačně nejvýznamnější je vyhláška o vyznačování hranic a pásem na území vojenských újezdů. Újezdni úřady vydávají ke správě vojenských újezdů opatření obecné povahy. V minulosti byly vydávány výnosy přednosta újezdního úřadu a nařízení.

Naopak častou formou činnosti veřejné správy na území vojenských újezdů jsou správní akty. Správní akty vydávají újezdni úřady vojenských újezdů, Ministerstvo obrany, příp. další

úřady podle zákona o zajišťování obrany a dalších zvláštních zákonů jako jsou např. stavební předpisy nebo předpisy o ochraně životního prostředí.

Další významnou formou činnosti veřejné správy na území vojenských újezdů jsou opatření obecné povahy. Všeobecně známá opatření obecné povahy, jako jsou např. územní plány, jsou vydávána zákonným způsobem. Ovšem některá opatření, která svou povahou naplňují znaky opatření obecné povahy, jsou toliko publikovány na úřední desce újezdního úřadu, neboť jej správa obrany za opatření obecné povahy nepovažuje. Nejmarkantnější je to v případě režimových a bezpečnostních opatření vojenských újezdů, která patří k nejdůležitějším dokumentům v oblasti správy vojenského újezdu.

Při správě vojenských újezdů však nejsou vůbec využívány jako forma činnosti veřejnoprávní smlouvy, protože neexistuje zákonný podklad k uzavírání veřejnoprávních smluv ve vztahu k vojenským újezdům. Přesto vidím de lege ferenda prostor, kde by se veřejná správa na území vojenských újezdů mohla realizovat i formou veřejnoprávních smluv ať už se jedná např. o koordinaci činnosti vojenského újezdu s okolními obcemi nebo o péči o pohřebiště na území vojenských újezdů.

Z dalších forem veřejné správy lze poukázat, že újezdní úřady provozují Český podací, ověřovací, informační národní terminál (CzechPoint), kde i pro žadatele z řad veřejnosti umožňují podání vůči státní správě, poskytují výpisy ze základních registrů, podání žádosti o změnu údajů, konverze na žádost a související služby, zprostředkovávají identifikaci osoby. Tímto se podílejí na výkonu tzv. pečovatelské správy. Dále je možno poukázat na využití bezprostředních zásahů, ke kterým je oprávněna Vojenská policie.

Domnívám se, že se mi vcelku podařilo naplnit teze stanovené v úvodu disertační práce, zhodnotit aktuální poměry na území vojenských újezdů a snad učiněné závěry mohou rozšířit poznání v této oblasti. Jako důležitý poznatek považuji zjištění, že právní poměry zařízení určených ke cvičení vojska byly v období Rakouska-Uherska upraveny v zákoně o ubytování z r. 1879, kdy tyto informace včetně rozboru příslušných ustanovení zákona dosud nebyly v odborné literatuře prezentovány. Dále v disertační práci považuji za důležitou analýzu absence samosprávy na území vojenských újezdů v období před optimalizací vojenských újezdů, kdy jsem dospěl s časovým odstupem k odlišnému závěru než odborná literatura, tedy že stav, kdy obyvatelé vojenských újezdů neměli možnost se jakkoliv samosprávně realizovat na území vojenských újezdů, byl v rozporu s ústavním pořádkem.

Jako závažné hodnotím především zjištění, že na území vojenských újezdů se vyskytují nemovité věci, které jsou v rozporu se zákonem ve vlastnictví soukromých osob. Tento

protiprávní stav by měl být napraven. Kuriózní je poznatek, že újezdni úřady užívají symboly, které byly uděleny vojenským újezdům bez zákonného podkladu. Učinil jsem rovněž důležitý poznatek, že opatření, která vydávají újezdni úřady a která mají povahu opatření obecné povahy, nejsou vydávána jako opatření obecné povahy. Mezi tato opatření patří i režimová a bezpečnostní opatření vojenských újezdů, což je nejdůležitější dokument pro organizaci činnosti vojenského újezdu.

Věřím, že shora uvedená zjištěná mohou být v budoucnu přínosná. Prostor k dalšímu výzkumu vidím v oblasti historie vojenských újezdů, kdy se nabízí do budoucna sepsání ucelené monografie na toto téma. V oboru správního práva spatřuji možnosti pro intenzivní výzkum správních činností na území vojenských újezdů podle zvláštních předpisů zejm. z oblasti práva životního prostředí.

Seznam použité literatury

Monografie

- BÍLÝ, Jiří, L. *Právní dějiny na území České republiky*. Praha: Linde Praha a.s., 2003, 474 s.
- ČERNÁ, Marie. *Sovětská armáda a česká společnost 1968-1991: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR*, v. v. i. Praha, 2021, 400 s.
- DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, 2. vydání, Praha: Leges 2011, 448 s.
- HENDRYCH, Dušan. a kol. *Správní právo. Obecná část*. 8.vydání. Praha: C.H.Beck, Česká republika, 2012, 826 s.
- JIRÁSEK, Jiří. a kol. *Ústavní základy organizace státu*. Praha: Leges, 2013, 368 s.
- KAZATEL, Vladimír a kol. *Vojenské újezdy*. Praha: Ministerstvo obrany ČR-VHÚ Praha, 2020, 151 s.
- KOS, Petr. *Cvičiště Benešov VSTUP ZAKÁZÁN!!* Postupice: Posázaví o.p.s., 2011, 205 s.
- NOVÁK, Vladimír. *Armáda v Liberci a Libereckém kraji: vojenské posádky, vojenské útvary, vojenská zařízení, vojenské školy*. Liberec: Nakladatelství Květa Vinklátová-KNIHY 555, 2008, 135 s.
- ROUŠAR, Jaroslav. *Vojenské újezdy Armády České republiky*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky-Agentura vojenských informací a služeb, 2006, 285 s.
- ŘEHOUNEK, Jan. *Osudové okamžiky: sto let vojenského výcvikového prostoru Milovice-Mladá*. 1. vydání. Nymburk: Kaplanka pro Svazek obcí Svatojiřský les, 2006, 105 s.
- SKULOVÁ, Soňa. a kol. *Správní právo procesní*. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, 421 s.
- SLÁDEČEK, Vladimír. *Obecné správní právo*. 3.vydání. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 500 s.
- SLÁDEČEK, Vladimír a kol. *Správní právo-zvláštní část (vybrané kapitoly)*. 2.vydání. Praha: Leges, 2014, 494 s.
- TOMÍČEK, Rudolf. *Historie Vojenského újezdu Prameny aneb Chlapci z Opičích hor*. Sokolov: Krajské muzeum Sokolov, 2006, 181 s.
- Ilustrovaný encyklopedický slovník III. díl Pro-Ž*. 1. vydání. Praha: ACADEMIA, nakladatelství Československé akademie věd 1982, 976 s
- Optimalizace vojenských újezdů*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, 2015, 31 s.

Slovník veřejného práva československého, Svazek IV. Praha, Reprint původního vydání, Eurolex Bohemia s.r.o. 2000, 995 s.

Komentáře

MAREŠ, Miroslav, NOVÁK, Daniel. In MAREŠ, Miroslav. (ed). *Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. 1. vydání. Wolters Kluwer ČR. 2019, 236 s.

RYCHETSKÝ, Pavel. a kol. In RYCHETSKÝ, Pavel. (ed). *Ústava České republiky. Ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer a.s., 2015, 1224 s.

VEDRAL, Josef. In VEDRAL, Josef. (ed). *Správní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: Bova Polygon. 2012, 1448 s.

WAGNEROVÁ, Eliška. a kol. In WAGNEROVÁ, Eliška. (ed). *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, 906 s.

HUSSEINI, Faisal. a kol. In HUSSEINI, Faisal. (ed). *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 1431 s.

Články

TOMEK, Prokop. Konec dočasnosti. Odsun sovětských vojsk v širších historických souvislostech. *Paměť a dějiny*, 2021/02, roč. XV, č. 2, s. 90-93.

FILIP, Jan. *Vojenské újezdy a realizace práva na samosprávu*. Časopis pro právní vědu a praxi. Brno: Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2001, roč. 9, č. 23, s. 275-279.

Příspěvky ve sbornících

GÖTTINGER, Vlastimil. Vojenské újezdy kontra místní samospráva-kostlivec v naší veřejnoprávní skříni? In KADEČKA, Stanislav (ed). *Právní regulace místní (a regionální) samosprávy, Sborník ze 4 letního mezinárodního workshopu*. Adamov: Masarykova univerzita, 2009 s. 83-95.

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 102/1930 Sb., o úpravě státních hranic s Německem, Rakouskem a Maďarskem, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákona č. 12/1954 Sb., o národních výborech, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 62/1958 Sb., o konečném vytyčení hranic s Polskou lidovou republikou, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ve znění pozdějších předpisů,

Ústavní zákon ČNR č. 30/1974 Sb., o souhlasu ke změnám hranic České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 66/1974 Sb., o změnách státních hranic s Rakouskou republikou, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon ČNR č. 121/1981 Sb., o souhlasu ke změnám státních hranic Československé socialistické republiky s Německou demokratickou republikou, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 37/1982 Sb., o změnách státních hranic s Německou demokratickou republikou, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon ČNR č. 43/1988 Sb., o souhlasu ke změnám hranic Československé socialistické republiky na hraničních vodních tocích s Polskou lidovou republikou, ve znění pozdějších předpisů

Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů,

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 74/1997 Sb., o změnách státních hranic se Slovenskou republikou, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 110/1998 o bezpečnosti ČR, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 76/2004 Sb., o změnách státních hranic s Rakouskou republikou, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 633/2004 Sb., o změnách státních hranic se Spolkovou republikou Německo, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 235/2012 Sb., o změnách státních hranic s Rakouskou republikou, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 946/1811 ř. z., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů

Zákon daný dne 11. června 1879, kterýmž se upravuje pro království a země v říšské radě zastoupené způsob, dle něhož se mají v době míru pro stálé vojsko, námořnictvo a obranu zemskou opatřovati nutná ubytování a potřeby vedlejší-zákon č. 93/1879 ř.z., o ubytování vojska, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 215/1919 Sb., o zabránění velkého majetku pozemkového, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 193/1920 Sb., branného zákona republiky Československé, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 125/1927 Sb., o organisaci politické správy, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 63/1935 Sb., o vyvlastnění k účelům obrany státu, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 169/1949 Sb. o vojenských újezdech, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 94/1950 Sb., o ubytování branné moci a Sboru národní bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 69/1951 Sb., o ochraně státních hranic, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 13/ 1954 Sb., o národních výborech, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 36/1960 Sb., o územním členění státu, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 69/1967 Sb., o národních výborech, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu, ve znění pozdějších předpisů,
Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a změně některých zákonů (lesní zákon) ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 222/1999 Sb. o zajišťování obrany ČR, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 310/1999 Sb., o pobytu ozbrojených sil jiných států na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 129/2000 Sb. o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících předpisů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 274/2002 Sb., o vodovodech a kanalizacích pro veřejnou potřebu a o změně některých zákonů (zákon o vodovodech a kanalizacích), ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 320/2002 Sb., o změně a zrušení některých zákonů v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů
Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/2004 Sb., rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákon (rybářský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 585/2004 Sb., zákona o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon) ve znění dalších předpisů

Zákon č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 184/2006 Sb., o odnětí nebo omezení vlastnického práva k pozemku nebo ke stavbě (zákon o vyvlastnění), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 303/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 118/2010 Sb., o krajském referendu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb. občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 256/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii a změně některých zákonů (zákon o Vojenské policii) ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 15/2015 Sb. zákon o hranicích vojenských újezdů ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 51/2020 Sb., o územně správním členění státu a o změně souvisejících zákonů (zákon o územně správním členění státu), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 541/2020 Sb., o odpadech, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 449/2022 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2023, ve znění pozdějších předpisů

Dekret prezidenta republiky č. 121/1945 Sb. - o územní organizaci správy, vykonávané národními výbory, ve znění pozdějších předpisů

Vládní nařízení č. 104/1927 Sb., o služebních kategoriích vojenských a četnických důstojníků, ve znění pozdějších předpisů,

Vládní nařízení č. 270/1936 Sb., o stráži obrany státu, ve znění pozdějších předpisů

Vládní nařízení č. 4/1945 Sb., o volbě a pravomoci národních výborů, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády č. 555/2004 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Libavá, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády č. 688/2004 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Doupovské hory, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády č. 19/2005 Sb., kterým se vymezuje Ptačí oblast Boletice, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády ze dne 12. 10. 2015, č. 292/2015 Sb., o Chráněné krajinné oblasti Brdy, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády č. 1/2019 Sb., o oborech státní služby, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 11/1947 Sb., o vyvlastnění k účelům vojenských výcvikových táborů, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška ministerstva zahraničí č. 11/1969 o Smlouvě mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Svazu sovětských socialistických republik o podmínkách dočasného pobytu sovětských vojsk na území Československé socialistické republiky

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 308/2010 Sb., o stanovení ochranných pásem zdrojů přírodních minerálních vod a přírodních léčivých zdrojů v Kyselce a vymezení konkrétních ochranných opatření, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 141/2016 Sb., o vyznačování hranic vojenských újezdů a vyznačování bezpečnostních a ochranných pásem na území vojenských újezdů (o vyznačování hranic a pásem na území vojenských újezdů), ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 346/2020 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s rozšířenou působností, území obvodů hlavního města Prahy a příslušnosti některých obcí do jiného okresu, ve znění pozdějších předpisů

Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolů č. 3, 5, 8

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 297/1996 Sb., Dohoda mezi členskými státy NATO a státy Partnerství pro mír

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 66/1999 Sb., o přístupu České republiky k Severoatlantické smlouvě

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 181/1999 Sb., o přijetí Evropské charty místní samosprávy

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 3/2003 Sb.m.s., Memorandum mezi Ministerstvem obrany České republiky a Ministerstvem obrany Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku o provádění vojenských cvičení a výcviku a poskytování podpory hostitelskou stranou

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 93/2004 Sb.m.s., Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Spolkové republiky Německo o přechodném pobytu příslušníků ozbrojených sil České republiky a ozbrojených sil Spolkové republiky Německo na území druhého státu

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 122/2009 Sb.m.s., Dohoda mezi Ministerstvem obrany České republiky a Ministerstvem obrany Lotyšské republiky o spolupráci v oblasti obrany a vojenských vztahů

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 20/2010 Sb.m.s., o sjednání Dohody mezi ministerstvem obrany České republiky a Ministerstvem obrany Ázerbajdžánské republiky o spolupráci v oblasti obrany

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 1/2013 Sb.m.s., o sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Kyprské republiky o spolupráci v oblasti obrany

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 5/2013 Sb.m.s., o sjednání Ujednání mezi Ministerstvem obrany České republiky a Ministerstvem obrany Republiky Kazachstán o spolupráci ve vojenské oblasti

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 50/2014 Sb.m.s., o sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Rwandské republiky o obranné spolupráci

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 49/2015 Sb.m.s., o sjednání Dohody o spolupráci v oblasti obrany mezi vládou České republiky a vládou Alžírské demokratické a lidové republiky

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 50/2017 Sb.m.s., o sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Brazílské federativní republiky o spolupráci v záležitostech obrany

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 4/2018 Sb.m.s., o sjednání Dohody mezi Ministerstvem obrany České republiky a Ministerstvem národní obrany Filipínské republiky o spolupráci v oblasti obrany

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 25/2021 Sb.m.s., o sjednání Dohody mezi vládou České republiky a vládou Srbské republiky o spolupráci v oblasti obrany

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 39/2023 Sb.m.s., o sjednání Dohody mezi Českou republikou a Spojenými státy americkými o spolupráci v oblasti obrany

Rozhodnutí a stanoviska

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 3. 1997, sp. zn. I. ÚS 194/96

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 10. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 4/02

Nález pléna Ústavního soudu ze dne 5. 2. 2003, sp. zn. Pl. ÚS 34/02

Nález Ústavního soudu č. 403/2002 Sb.

Nález pléna Ústavního soudu ze dne 19. 11. 2008, sp. zn. Pl. ÚS 14/07

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 9. 2009, sp. zn. IV. ÚS 738/09

Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2020, sp. zn. IV. ÚS 3406/19

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2007, sp. zn. 28 Cdo376/2005

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 2004, sp. zn. 28 Cdo 1087/2003

Internetové zdroje

POLOCHOVÁ, Iveta: *USA opustily plány na radar v Česku, Íránu už se tolik nebojí*, [online]. www.idnes.cz, 17. září 2009, [cit. 15. října 2022]. Dostupné na <https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/usa-opustily-plany-na-radar-v-cesku-iranu-uz-se-tolik-neboji.A090917_071406_zahranicni_ipl>.

SCHMID, Josef: *Popis znaku ÚÚř Libava* [online]. www.vojujezd-libava.cz, 5. dubna 2018, [cit. 6. září 2023]. Dostupné na <<https://www.vojujezd-libava.cz/popis-znaku-ujezdneho-uradu-libava/d-115401/p1=5342/>>.

SCHMID, Josef: *Struktura újezdního úřadu Libavá* [online]. www.voujezd-libava.cz, 12. června 2020, [cit. 3. září 2023]. Dostupné na <<https://www.voujezd-libava.cz/struktura%2Dujezdnihho%2Duradu%2Dlibava/d-115746/p1=5744/>>.

ŠACH, Jan: *Vojenské cvičení ŠUMAVA, předzvěst konce Pražského jara '68* [online]. www.vhu.cz, 4. srpna 2014, [cit. 4. srpna 2022]. Dostupné na <<http://www.vhu.cz/vojenske-cviceni-sumava-predzvest-konce-prazskeho-jara-68/>>.

ZÍDKA, Karel: *Spory i demonstrace. Debata o americkém radaru v Brdech před 15 lety rozdělila společnost*, [online]. cnn.iprima.cz, 12. dubna 2022, [cit. 15. října 2022]. Dostupné na <<https://cnn.iprima.cz/spory-i-demonstrace-debaty-o-umisteni-americkeho-radaru-v-cesku-se-vedly-uz-pred-lety-89877>>.

Bílý kámen [online]. bilykamen-libava.cz, [cit. 1. května 2023]. Dostupné na <<https://bilykamen-libava.cz/>>.

Divize [online]. www.vls.cz/cs, [cit. 24. února 2023]. Dostupné na <<https://www.vls.cz/cs/divize/>>.

Historie základní vojenské služby v českých zemích, [online]. acr.army.cz, [cit. 11. října 2022]. Dostupné na <<https://acr.army.cz/scripts/detail.php?id=3895>>.

Hodnosti, [online]. acr.army.cz, [cit. 4. srpna 2022]. Dostupné na <<https://acr.army.cz/vystroj/hodnosti-43037/>>.

Horní Planá [online]. www.vls.cz/cs, [cit. 24. února 2023]. Dostupné na <<https://www.vls.cz/cs/divize/horni-plana/>>.

Informace o vojenských újezdech, [online]. acr.army.cz, [cit. 14. července 2022]. Dostupné na <<https://acr.army.cz/scripts/detail.php?id=215/>>.

Jaké služby poskytuje Czech POINT? [online]. www.czechpoint.cz, [cit. 9. března 2024], Dostupné na <<https://www.czechpoint.cz/public/verejnost/sluzby/>>.

Karlovy Vary [online]. www.vls.cz/cs, [cit. 24. února 2023]. Dostupné na <<https://www.vls.cz/cs/divize/karlovy-vary/>>.

Kobyliská střelnice-Památník protifašistického odboje, [online]. www.pamatkovykatolog.cz, [cit. 8. srpna 2022]. Dostupné na <<https://www.pamatkovykatolog.cz/kobyliska-strelnice-pamatnik-protifasistickeho-odboje-12849530>>.

Lipník nad Bečvou [online]. www.vls.cz/cs, [cit. 24. února 2023]. Dostupné na <<https://www.vls.cz/cs/divize/lipnik-nad-becvou/>>.

Plumlov [online]. www.vls.cz/cs, [cit. 24. února 2023]. Dostupné na <<https://www.vls.cz/cs/divize/plumlov/>>.

Profil podniku [online]. <https://vop.cz/>, [cit. 25. února 2023]. Dostupné na <<https://vop.cz/o-nas/>>.

O nás [online]. <https://www.as-po.cz/>, [cit. 25. února 2023]. Dostupné na <<https://www.as-po.cz/o-nas/>>.

Optimalizace vojenských újezdů, příloha k důvodové zprávě, [online]. www.psp.cz, [cit. 2. října 2022]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=90284&pdf=1/>>.

Působnost újezdního úřadu [online]. www.voujezd-libava.cz, 9. února 2010, [cit. 29. října 2023]. Dostupné na <<https://www.voujezd-libava.cz/pusobnost%2Dujezdnihho%2Duradu/d-29081/p1=5678/>>.

Režimová a bezpečnostní opatření Újezdního úřadu Libavá č. 1/2023 [online]. www.voujezd-libava.cz, 13. prosince 2022, [cit. 23. února 2023]. Dostupné na <<https://www.voujezd-libava.cz/rezimova%2Da%2Dbezpecnostni%2Dopatreni%2D1%2D2023/d-116366/p1=5745/>>.

Sněmovní tisk 304/0: Informace o účasti ozbrojených sil České republiky na vojenských cvičeních mimo území České republiky a účasti ozbrojených sil jiných států na vojenských cvičeních na území České republiky za období leden až červen 2022 [online]. www.psp.cz, [cit. 28. července 2023]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=216711> />.

Sněmovní tisk 393/0: Informace o účasti ozbrojených sil České republiky na vojenských cvičeních mimo území České republiky a účasti ozbrojených sil jiných států na vojenských cvičeních na území České republiky za období červenec až prosinec 2022 [online]. www.psp.cz, [cit. 28. července 2023]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=223844> />.

Územní plán Vojenského újezdu Boletice, vydaný opatřením obecné povahy Ministerstva obrany ze dne 8. 12. 2021, č. MO 267709/2021-1122 [online]. voujezd-boletice.cz, 8. prosince 2021, [cit. 26. února 2023]. Dostupné na <https://voujezd-boletice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=715&id=2804&p1=1664 />.

Územní plán Vojenského újezdu Hradiště, vydaný opatřením obecné povahy Ministerstva obrany ze dne 15. 1. 2019, č. MO 252396/2018-1122 [online]. www.voujezd-hradiste.cz, 15. ledna 2019, [cit. 26. února 2023]. Dostupné na <https://www.voujezd-hradiste.cz/assets/File.ashx?id_org=4746&id_dokumenty=40116/>.

Územní plán Vojenského újezdu Libavá, vydaný opatřením obecné povahy Ministerstva obrany ze dne 23. 2. 2021, č. MO 252599/2020-1122 [online]. www.voujezd-libava.cz,

23. února 2021, [cit. 26. února 2023]. Dostupné na < https://www.vojujezd-libava.cz/assets/File.ashx?id_org=9342&id_dokumenty=115988/>.

Vojenský zdravotní ústav [online]. zdravotnictvi.army.cz, [cit. 9. března 2024]. Dostupné na < <https://zdravotnictvi.army.cz/vojensky-zdravotni-ustav/> >.

Vojenský veterinární ústav Hlučín [online]. zdravotnictvi.army.cz, [cit. 9. března 2024]. Dostupné na < <https://zdravotnictvi.army.cz/vojensky-veterinari-ustav-hlucin/> >.

Výbor pro obranu [online]. www.psp.cz, [cit. 1. července 2023]. Dostupné na < <https://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=5000/> >.

Výbor pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost [online]. www.senat.cz, [cit. 1. července 2023]. Dostupné na < <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/web/internet/10/struktura/vybory/vzob/> >.

Výnos č. 1/2006 Újezdního úřadu Hradiště [online]. www.vojujezd-hradiste.cz, 28. června 2006, [cit. 5. listopadu 2023]. Dostupné na < <https://www.vojujezd-hradiste.cz/vynos%2Dprednasty%2Dc%2D1%2D2006%2Do%2Dpovoleni%2Dkonani%2Dakce%2Dczech%2Dtek%2D2006/d-6760/p1=208/> >.

Výnos č. 9/2015 Újezdního úřadu Hradiště [online]. www.vojujezd-hradiste.cz, 28. února 2008, [cit. 5. listopadu 2023]. Dostupné na < https://www.vojujezd-hradiste.cz/assets/File.ashx?id_org=4746&id_dokumenty=38056/ >.

Výnos č. 9/2015 Újezdního úřadu Libavá, Požární řád [online]. www.vojujezd-libava.cz, 1. ledna 2016, [cit. 5. listopadu 2023]. Dostupné na < https://www.vojujezd-libava.cz/assets/File.ashx?id_org=9342&id_dokumenty=114973/ >.

Výnos č. 1/2010 Újezdního úřadu Libavá, O evidenci chovatelů psů, evidenci psů a jejich označování [online]. www.vojujezd-libava.cz, Dostupné na < https://www.vojujezd-libava.cz/assets/File.ashx?id_org=9342&id_dokumenty=114938/ >.

Další zdroje

Zákon č. 281/1997 Z.z., o vojenských obvodech a zákon, ktorým sa mení zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 222/1996 Z. z. o organizácii miestnej štátnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ve znění pozdějších předpisů

Rozhodnutí č. 74 předsedy Poslanecké sněmovny ze dne 28. 11. 2000

Rozhodnutí č. 70 předsedy Poslanecké sněmovny ze dne 11. 5. 2006

Usnesení Rady obce Město Libavá č. 10 ze dne 22. 2. 2017

Abstrakt

V disertační práci se zabývám problematikou veřejné správy na území vojenských újezdů. Vojenské újezdy jsou zvláštní prostory, které slouží zejm. k výcviku ozbrojených sil. V minulosti ve vojenských újezdech mohli bydlet civilisté.

Disertační práce je rozdělena do tří tematických celků. První část se vztahuje k historii vojenských újezdů. Zabývá se předchůdci současných vojenských újezdů a jejich právní úpravou. Zkoumám období za II. svět. války, období zakládání vojenských újezdů, jejich provoz a období pobytu vojsk Sovětského svazu v Československu.

Ve druhé části zkoumám ústavněprávní a správní aspekty vojenských újezdů. Vycházím především z ústavního pořádku. Vojenské újezdy spadají z hlediska ústavy pod obranu. Věnuji se problematice zakládání, změny a rušení vojenského újezdu. Zkoumám absenci samosprávy na území vojenských újezdů, zařazení vojenských újezdů do územněsprávního členění státu. Jednu kapitolu věnuji omezení základních práv na území vojenských újezdů. Konkrétně se jedná o omezení vlastnických práv, práva podnikání, svobody pobytu a svobody pohybu. Dále zkoumám problematiku pobytu ozbrojených sil cizích států na území vojenských újezdů.

Třetí část se zabývá správní činností na území vojenských újezdů. Zjišťuji povahu veřejné správy, její působnost a vykonavatele. Zvláštní pozornost věnuji újezdním úřadům. V práci se zabývám formami činnosti veřejné správy na území vojenských újezdů. Zkoumám vliv normotvorby, zabývám se správními akty, zkoumám opatření obecné povahy. Zjišťuji možnosti uzavírání veřejnoprávních smluv při správě vojenských újezdů. Zmiňuji i další formy veřejné správy na území vojenských újezdů.

Abstract

In my dissertation, I deal with the issue of public governance in the military training areas. The Military training areas are special territories which are primarily used for the training of the armed forces. The civilians could live there in the past.

I divided the dissertation into three thematic parts. The first part is about the history the military training areas. I deal with previous facilities of the current military training areas. I researched the period after the WWII, the establishment and operation of the military training areas and the period of permanent garrisonation of Soviet army.

In the second part I deal with the constitutional and administrative aspects of the military training areas. I concerned especially on the czech constitutional order. The military training areas belong to defence of the state out of the constitutional viewpoint. I deal with the issue of establishing, changing and canceling the military training areas. I search the absence of self-governance in the military training areas, the inclusion of the military training areas into the territorial division of the state. One chapter is focused on the limitation of fundamental rights in the military training areas. It is dealed concretely with the limitation of property rights, business rights, freedom of residence and freedom of movement. The I also search the issue of the residence of the foreign armies in the military training areas.

The third part deals with the administrative activities the military training areas. I found out the character of the public governance, the authority and executors. I pay special attention to the offices of the military training areas. I search the influence of the regulation, I deal with the measures of a general scope. I investigate the possibilities of the the public contracts in the administration of the military training areas. I also deal with other forms of public administration in the military training areas.

Seznam klíčových slov / List of key words

civilisté	civilians
obrana	defence
omezení práva na podnikání	the limitation of business rights
omezení vlastnických práv	the limitation of property rights
opatření obecné povahy	measures of a general scope
pobyt ozbrojených sil cizích států	the residence of foreign armed forces
samospráva	self-governance
správní akt	administrative act
opatření obecné povahy	measure of a general scope
svoboda pobytu	freedom of residence
svoboda pohybu	freedom of movement
újezdni úřad	the office of the military training areas
ústavní pořádek	constitutional order
územněsprávní členění státu	the territorial division of the state
veřejná správa	public administration
veřejnoprávní smlouva	public contracts
vojenský výcvik	military training
vojenský újezd	military training area

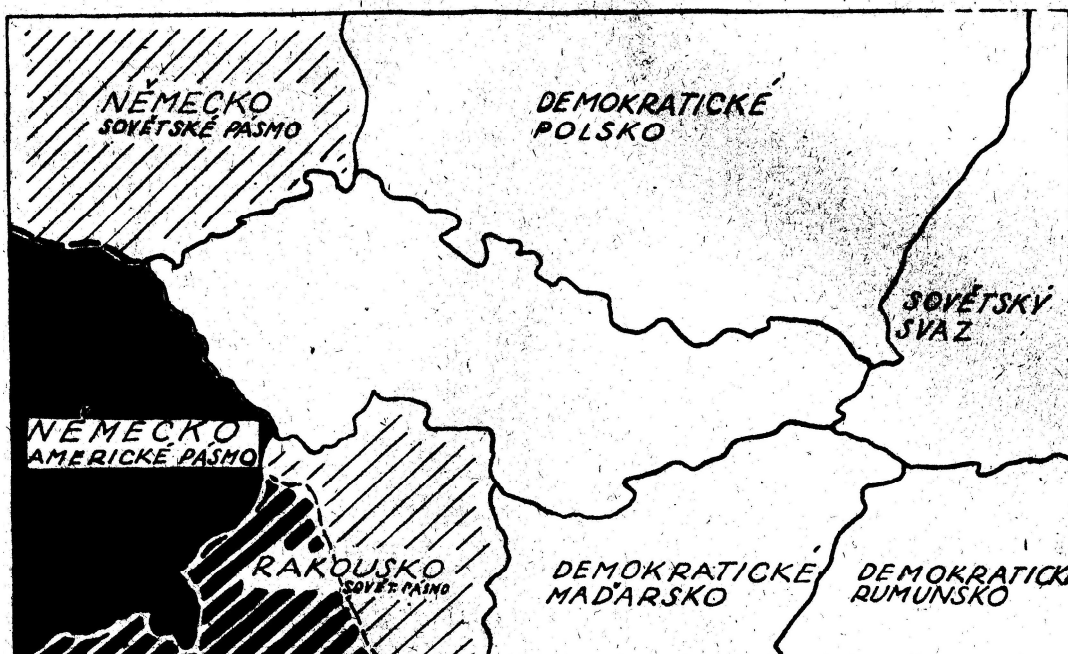
Přílohy

Příloha č. 1. Dobové mapy politické situace Československa a sousedních států z r. 1938 a 1949

ČSR v r. 1938 — obklíčena útočníky

ČSR v r. 1949 — silněji než kdy jindy

Zdroj: Dobová brožura „Sloužím Lidově demokratické republice“ vydalo MNO vlastním nákladem v r. 1949

Příloha č. 3. Ukázky symbolů vojenských újezdů

Znak Vojenského újezdu Libavá

Znak Vojenského újezdu Boletice

Znak Vojenského újezdu Hradiště

Znak Vojenského újezdu Březina

Zdroj: Oficiální internetové stránky vojenských újezdů